

**ANKARA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**YAŞAM BOYU ÖĞRENME VE YETİŞKİN EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
YETİŞKİN EĞİTİMİ PROGRAMI**

**AÇIK ÖĞRETİM LİSESİ ÖĞRENCİ VE MEZUNLARININ
KATILIM ÖRÜNTÜLERİ
(ANKARA İLİ ÇANKAYA İLÇESİ ÖRNEĞİ)**

DOKTORA TEZİ

BEDİHA ŞAHİN

ANKARA, HAZİRAN, 2017

**ANKARA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**YAŞAM BOYU ÖĞRENME VE YETİŞKİN EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
YETİŞKİN EĞİTİMİ PROGRAMI**

**AÇIK ÖĞRETİM LİSESİ ÖĞRENCİ VE MEZUNLARININ
KATILIM ÖRÜNTÜLERİ
(ANKARA İLİ ÇANKAYA İLÇESİ ÖRNEĞİ)**

DOKTORA TEZİ

BEDİHA ŞAHİN

DANIŞMAN

PROF. DR. MERAL UYSAL

ANKARA, HAZİRAN, 2017

ONAY

Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü'ne

Bediha Şahin'in hazırladığı "Açık Öğretim Lisesi Öğrenci ve Mezunlarının Katılım Örüntüleri (Ankara İli Çankaya İlçesi Örneği)" başlıklı bu çalışma jürimiz tarafından Yaşamboyu Öğrenme ve Yetişkin Eğitimi Anabilim Dalı/Yetişkin Eğitimi Programı'nda Doktora Tezi olarak kabul edilmiştir.

İmza

Başkan Prof. Dr. Meral Uysal

Üye Prof. Dr. Hasan Hüseyin AKSOY

Üye Prof. Dr. Mualla Şitgin Akın

Üye Doç. Dr. Hayat Boz

Üye Y. Doç. Dr. Ayhan Ural

Bu tez Ankara Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliği'nin ilgili maddeleri uyarınca yukarıdaki jüri üyeleri tarafından ./.../20.. tarihinde uygun görülmüş ve Enstitü Yönetim Kurulunca .../.../20.. tarihinde kabul edilmiştir.

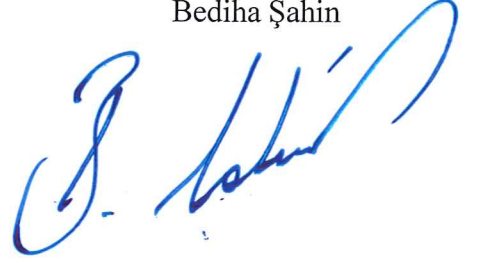
Prof. Dr. İsmail GÜVEN

Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürü

TEZ BİLDİRİMİ

Tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada bana ait olmayan her türlü ifade ve bilginin kaynağına eksiksiz atıf yapıldığını bildiririm.

Bediha Şahin

ÖZET

AÇIK ÖĞRETİM LİSESİ ÖĞRENCİ VE MEZUNLARININ KATILIM ÖRÜNTÜLERİ (ANKARA İLİ ÇANKAYA İLÇESİ ÖRNEĞİ)

Bediha ŞAHİN

Doktora, Yaşam Boyu Öğrenme ve Yetişkin Eğitimi Anabilim Dalı

Danışman: Prof. Dr. Meral UYSAL

Haziran, 2017, xix + 136 Sayfa

Bu araştırmanın amacı, Açık Öğretim Lisesi'ne devam eden öğrenci ve mezunların eğitimlerini açık öğretim lisesinde sürdürme nedenlerinin, eğitime devam etme amaçlarının, eğitim sürecinde karşılaştıkları güçlüklerin belirlenmesidir.

Araştırma nitel ve nicel araştırma yaklaşımlarının bir arada kullanıldığı tarama modelinde bir araştırmadır. Nicel araştırma, 2015-2016 öğretim yılında Çankaya Halk Eğitimi Merkezi'ne kayıt yaptırarak Açık Öğretim Lisesi'ne devam eden 380 öğrenci ile gerçekleştirilmiştir. Nitel araştırma, Açık Öğretim Lisesi'ne devam eden 38 öğrenci ve 8 mezun üzerinde gerçekleştirilmiştir. Araştırmada nicel analiz verilerinin toplanacağı bir “anket” ve “nitel analiz verilerinin toplanacağı bir “yarı yapılandırılmış görüşme aracı” kullanılmıştır.

Araştırmada nicel verilerin analizinde betimleyici istatistiğin yüzde ve frekans tekniğinden, değişkenler arası anlamlılık sınavasında ise anlam çıkarıcı istatistiğin kare tekniğinden yararlanılmıştır. Nitel araştırma verileri analiz edilirken öncelikle sesli olarak kaydedilen veriler yazılı veri setine dönüştürülmüştür. Daha sonra kaydedilen veriler içerik analizine tabi tutulmuştur. İçerik analizi sürecinde veri setinde yer alan ve araştırma amacına cevap niteliğinde olan temalar ve alt temalar elde edilmiş ve araştırma amaçlarına cevap verecek bir biçimde yorumlanmıştır. Aşağıda araştırma bulguları kısaca özetlenmiştir.

Araştırma grubunun % 40.52'si kadın, %59.47'si erkektir. Kadın oranı Türkiye'deki Genel Ortaöğretimdeki kadın oranından düşüktür. Yaş dağılımı 18 - 54 arasında değişmektedir. Yaş ilerledikçe katılım düşmektedir. Grubun yaklaşık % 70'i bekârdır. İşsizlerin oranı % 50,5'tir. Tüm grubun % 77.1'i ya hiçbir gelire sahip

değildir ya da asgari ücret ve altında bir gelire sahiptir. Gelir ve çalışma durumuna ilişkin bu özellikler öğrenci profilinde alt sosyo-ekonomik statüye işaret etmektedir. Anne ve babanın eğitim düzeyinin düşüklüğü çocukların eğitim durumunu da belirleyen ve yeniden üreten bir kültürel sermaye olarak ortaya çıkmakta, okumaz yazmazlığın bir kadın sorunu olduğunu araştırma grubu açısından da ortaya koymaktadır. Tüm grup içinde düşük olan kadın oranı ileri yaşlarda yükselme eğilimi göstermektedir. Bu durum toplumsal cinsiyet rolleri ile ilişkili olarak eğitim süreci dışında kalan kadınların daha sonra eğitime dönebilmelerinde Açık Öğretim Liselerinin bir fırsat oluşturduğunu da göstermektedir.

Grubun % 37.6 gibi yüksek bir oranının 18 yaş ve altında olması, birincisi geleneksel orta öğretimin çağ nüfusunu kapsama ile ilgili sorunlarına, ikincisi 4+4+4 yapısal düzenlemesi ile eğitimin açık lisede sürdürülmesinin olanaklı hale gelmesinin sonuçlarına işaret etmektedir.

Ekonomik nedenlerle eğitime devam edemeyen ve çalışmak zorunda kalanlar; toplumsal cinsiyet, cinsel kimlik ve tercih, inanç ve mezhep, siyasi görüş ayrımcılığı nedeniyle eğitim sürecinden dışlananlar ve kişisel dezavantajları nedeniyle eğitime erişemeyenler için Açık Öğretim Lisesinin ikinci bir eğitim şansı oluşturduğu görülmektedir. Burada belirtilmesi gereken bir husus eğitime devam etmeme konusunda birçok nedenin ekonomik nedenlerle iç içe geçtiğidir.

Açık Öğretim Lisesine devam etme amaçları içinde, daha ileri eğitime devam etmek gibi akademik amaçların en yüksek oranı oluşturduğu; iş bulmak ve iş değiştirmek, işteki pozisyonunu değiştirmek gibi mesleki amaçların bunu izlediği; kendine güvenini geliştirmek, okuma arzusunu gerçekleştirmek, daha kültürlü olmak gibi kişisel amaçların ise daha küçük oran oluşturduğu görülmektedir.

Açık Öğretim Lisesine devam etme sürecinde hem çalışma ve yaşamı ile ilgili sorumlulukları birlikte yürütmekten kaynaklı güçlükler yaşanılmakta hem de eğitim sürecinin kendisine ilişkin sorunlar gündeme getirilmektedir.

Öğrenme sürecini etkileyen sorunlarla ilgili görüşler bütünsel olarak değerlendirildiğinde eğitimin bütün boyutlarına ilişkin sorunlar gündeme getirilmekle birlikte özellikle yüz yüze eğitimin olmamasından kaynaklanan öğrenme güçlüğü, grubun büyük çoğunluğu tarafından dile getirilmektedir. Teste dayalı öğrenme sürecinin kalıcı öğrenmeyi sağlamadığının ifade edilmesi, öğrenme sürecine ilişkin olarak yapılan

anlamalı bir değerlendirme olarak ortaya çıkmıştır. Eğitimi sürdürme sürecindeki sorun alanları ve saptamaların daha çok ilgili alanyazın bağlamında kurumsal ve durumsal olarak ifade edilen engel grubu ile ilişkili olduğu görölmektedir.

Araştırmada Açık Öğretim Lisesinin yetişkinlere yönelik bir uygulama olarak sürdürülebilmesi için gerekli önlemlerin alınması, çağ nüfusu öğrencilerinin Açık Öğretim Lisesine geçişini destekleyen uygulamalara son verilmesi; Açık Öğretim Lisesi'nde rehberlik ve yönlendirme hizmetlerinin yeterli hale getirilmesi; eğitim materyallerinin yetişkinlerin özellikleri de göz önünde bulundurularak geliştirilmesi ve uzaktan eğitim sürecinin yüz yüze eğitim olanakları ile desteklenmesi; ortaöğretim sistemi müfredatının üniversite sınavları ile ilişkisinin gözden geçirilmesi ve geleneksel ortaöğretim sisteminde okula uyum ve başarısızlık nedeniyle okul terkini önlemek amacıyla rehberlik hizmetlerinin geliştirilmesi; çalışan yetişkinlerin eğitim için ücretli eğitim izni alabilmelerini sağlayabilecek politikaların geliştirilmesi; akşam lisesi, dışardan bitirme programları gibi yetişkinlerin farklı katılım özelliklerine cevap veren kurumların yeniden açılması ve ekonomik nedenlerle eğitime erişemeyenleri geleneksel ortaöğretim sisteminde tutmak için kamusal destek politikalarının geliştirilmesi önerilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Yetişkin Eğitime Katılım, Açık Okullar, Uzaktan Eğitim, Açık Öğretim

ABSTRACT**THE PARTICIPATION PATTERNS OF THE STUDENT AND THE GRADUATED
OPEN HIGH SCHOOL****(ANKARA CITY ÇANKAYA PROVINCE CASE)****Şahin, Bediha****Doctora Thesis, Department of Lifelong Learning and Adult Education****Thesis Advisor: Prof. Dr. Meral UYSAL****June, 2017, xix + 136 Pages**

The purpose of this research is to analyze the reasons why open high school students and graduates have chosen this type of education, as well as to reveal their educational goals and the difficulties they have faced during the period of study.

This research is based on a survey model that combines the qualitative and quantitative approaches. The quantitative survey was conducted among 380 students who applied to Cankaya Public Education Centre for Open High School Education in the 2015-2016 academic year. The qualitative survey was conducted among 38 open high school students and 8 open high school graduates. The quantitative survey data were collected by means of a questionnaire, whereas a semi-structured interview was used to gather information in the qualitative survey.

In this research, the quantitative data analysis was carried out with the help of the percentage and frequency techniques used in descriptive statistics. The test of significance for the variables, however, is based on the chi-square technique deployed by inferential statistics. During the analysis of the qualitative research data, first, information presented as sound recordings was transformed into a written dataset. Afterwards, the written data were subjected to content analysis. The content analysis revealed topics and subtopics covered in the dataset and related to the purpose of research. These topics and subtopics were then interpreted so that they should correspond to the research objectives. The research findings are summarized below.

40.52% of the research group are women, and 59.47% are men. The percentage of women is lower than in Turkey's Public Secondary Education sector in general. The

participants are 18 to 54 years old. The participation rate decreases with the growing age. Approximately 70% of the group are single. 50,5% are unemployed. 77.1% of the whole group either do not have an income at all or have an income equal to or lower than the minimum wage. These characteristics concerning the income and employment indicate a low socioeconomic status in the student profile. It becomes evident that parents' low educational level is a cultural factor that determines the educational status of their children. Following the example of the research group, it is clear that illiteracy is a woman issue. The percentage of women, which is generally low in the group, tends to increase together with the age. This situation shows that open high school education is an opportunity for women who are not engaged in the educational process due to their gender roles to continue their studies later in life.

The fact that 37.6% of the group are 18 years old and younger shows, firstly, the problems connected with the involvement of younger students in traditional secondary education. Secondly, it proves that the 4+4+4 system makes it possible to continue education in an open high school.

Open high schools are seen as a second chance to get education for those who cannot continue their study for economic reasons and have to work, as well as those who are alienated because of their gender, gender identity, sexual preference, beliefs, political views or those who do not have access to education due to their physical disability. It is worth mentioning that many of the reasons for not continuing education have an economic background.

Research has revealed that the most popular reason for studying at open high schools is pursuing academic purposes, such as continuing education later in life. The second main reason is connected with professional goals, which include finding a job, changing jobs, or getting promotion. There is also a small percentage of personal goals, for instance developing confidence, satisfying one's wish to study, or being more cultured.

Members of open high schools face a number of problems. Some of them are connected with the necessity to combine study and family life. There are also issues that concern the study process itself.

A general review of people's opinions on problems that affect the study process reveals issues at all levels of the educational system. At the same time, a vast majority

of the participants specifically mention learning disability that stems from the absence of face-to-face education. Another important observation concerning the study process reflects the fact that test-based education does not ensure solid learning.

This research contains a number of proposals:

- measures should be taken to keep the open high school focused on adults; the practice of encouraging younger students to be transferred to open high schools should come to an end;
- the open high school should provide sufficient guiding and counselling service;
- teaching materials should be developed considering the needs of adults, too, and distance learning should be supplemented by face to face education;
- the secondary school curriculum should be revised with respect to its correlation with the university examinations; the traditional secondary school system should include effective guidance service to prevent students from dropping out due to behaviour problems and academic failure;
- policies should be developed that will ensure that working adults can take a paid study leave for getting education;
- adults should be provided with a variety of courses that they can attend easily, such as evening high schools or external student programmes; public support policies should be developed to provide access to the traditional secondary school system for those who experience economic problems.

Key Words: Adult Education Participation, Open School, Distance Education, Open Learning

ÖN SÖZ

Eğitim sistemindeki teknolojik gelişmeler, yetişkinlere uzaktan eğitim sunan programlara da önem kazandırmaktadır. Bunun yanı sıra Türkiye’de eğitimden yararlanamayan dezavantajlı yetişkinlerin çoğunlukta olması, yetişkinlere eğitim sunan Açık Öğretim Lisesinin önemini daha da arttırmaktadır. Bu konuyu ele alan araştırmaların sınırlı olması, yetişkin eğitimi programlarının yetişkinin özelliklerine uyarlanmasına yönelik önlemler alınmasını zorlaştırmaktadır. Bu araştırmada, Açık Öğretim Lisesine devam eden öğrencilerin demografik özellikleri, katılma amaçları, katılmada karşılaştıkları güçlüklerin ve öğrenme ortamına ilişkin görüşlerinin neler olduğunun belirlenmesi ile Açık Öğretim Lisesinin geliştirilmesi girişimlerine katkı getirilebileceği umulmaktadır.

Öncelikle, tezin tüm aşamalarında desteği, rehberliği, çabasını esirgemeyen ve deneyimleri ile bu zorlu süreçte yol gösterici olan değerli tez danışmanım Prof. Dr. Meral Uysal’a teşekkür ederim. Ayrıca hem tez sürecinde hem de doktora öğrenimim boyunca gösterdikleri destek ve teşvik edici tavırlarından ötürü hocalarım Doç. Dr. Hayat Boz, Doç. Dr. Ahmet Yıldız, Doç. Dr. Fevziye Sayılan, Dr. Niyazi Altunya ve Prof. Dr. Naciye Aksoy, Prof. Dr. Fevzi Uluğ, Öğr. Gör. Dr. Gülşen Taşdelen Teker ile tez jürimde yer alarak değerli katkılar sunan Prof. Dr. Hasan Hüseyin Aksoy, Prof. Dr. Mualla Bilgin Aksu, Yrd. Doç. Ayhan Ural’a ve uzaktan eğitimin kurucularından Kenan Okan’a Açık Öğretim Lisesinin kurucularından olan Ruhi Esirgen ve Zeki Çatal’a değerli katkılarından dolayı teşekkür ederim. Özellikle Çankaya Halk Eğitim Merkezi Yöneticileri ile Açık Öğretim İrtibat Bürosunda çalışan arkadaşlara ve anket uyguladığım 380 katılımcı ile nitel araştırmaya katkı sağlayan 42 yetişkin öğrenciye de en içten dileklerle teşekkür ederim.

Sadece tezin aşamalarında değil, yaşamımın her anında sevgileri, destekleri ve dostluklarıyla yanımda olan İlhami Şahin ile İbrahim Şahin’e ve aileme teşekkür ederim. Özellikle yaşamı ve insanları sevgisi ile kucaklayan, iyiliği, paylaşmayı, insan olmanın değerlerini yaşamına katan ve hissettirmeden bunları insanlara aktaran ve sonra bıraktığı güzel anıları ile öğrettiklerini arkada bırakarak dünyadan ayrılan anneme teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

ONAY	ii
TEZ BİLDİRİMİ.....	iii
ABSTRACT	vii
ÖN SÖZ.....	x
İÇİNDEKİLER	xi
ÇİZELGELER LİSTESİ.....	xvi
BÖLÜM I.....	1
1. GİRİŞ	1
1.1. Açık ve Uzaktan Eğitim	1
1.2. Yetişkin Eğitiminde Katılma.....	10
1.3. Türkiye’de Katılma Araştırmaları	18
1.4. Problem	25
1.4. Amaç	35
1.5. Önem	36
1.6. Sınırlılıklar.....	36
1.7. Tanımlar	36
BÖLÜM II.....	38
2. YÖNTEM.....	38
2.1.Araştırma Modeli.....	38

2.2.Evren ve Örneklem.....	38
2.3.Veri Toplama Araçları ve Verilerin Toplanması.....	40
2.4. Verilerin Analizi.....	41
BÖLÜM III.....	42
3. BULGULAR VE YORUMLAR.....	43
3.1. Nicel Araştırma Bulguları ve Yorumlar.....	43
3.1.1.Öğrencilerin Demografik Özellikleri.....	43
3.1.1.1. Cinsiyet.....	44
3.1.1.2. Yaş Durumu.....	44
3.1.1.3. Medeni Durum.....	45
3.1.1.4. Çalışma Durumu.....	46
3.1.1.5. Aylık Kişisel Gelir.....	47
3.1.1.6 Anne Babanın Eğitim Durumu.....	48
3.1.2. Öğrencilerin Eğitim Özgeçmişleri.....	50
3.1.2.1. İlköğretimi tamamladıkları sistem ve mezun oldukları okullar.....	50
3.1.2.2. Bitirilen Eğitim Kurumu.....	52
3.1.2.3.Öğrenime Ara Verme Süresi.....	53
3.1.2.4. Açık Öğretim Lisesine Kayıt Olmadan Önce Başka Bir Liseye Devam Etme Durumu.....	55
3.1.2.5. Daha Önce Liseye Gitmeme Nedenleri.....	56
3.1.2.6.. Örgün Liseden Ayrılma Nedenleri.....	59

3.1.3.Öğrencilerin Açık Öğretim Lisesine Devam Etmelerinin Sağladığı Yararlar	62
3.1.4. Açık Öğretim Lisesine Devam Etme Amaçları	65
3.1.5. Eğitim Sürecinde Karşılaşılan Güçlükler	68
3.1.5.1. Çalışma ve Günlük Yaşam Sorumlulukları	69
3.1.5.2. Bir Sorun Alanı Olarak Eğitim Maliyeti	72
3.1.5.3. Ders Kitapları ve Öğrenme Ortamı İle İlgili Görüş ve Değerlendirmeler	75
3.1.5.3.1. Ders kitapları	76
3.1.5.3.2. Teknolojiden yararlanma durumları	77
3.1.5.3.3. Eğitimin yeterliğine ilişkin görüşler	81
3.1.5.3.4. Öğrenmede Güçlük Çekilen Dersler.....	83
3.1.5.3.5.Öğrenme sürecini etkileyen sorunlara ilişkin görüşler	83
3.2. Nitel Araştırma Bulguları ve Yorumlar.....	88
3.2.1.Demografik Özellikler	88
3.2.2.Öğretimi Açık Lisede Sürdürme Nedenleri.....	90
3.2.2.1.Ekonomik Nedenler	91
3.2.2.2. Ayrımcılık İle İlgili Nedenler	92
3.2.2.2.1. Toplumsal cinsiyete dayalı ayrımcılık.....	92
3.2.2.2.2.Cinsel Kimlik ve Tercihe Dayalı Ayrımcılık	94
3.2.2.2.3.İnanç ve Mezhep Ayrımcılığı	96
3.2.2.2.4.Siyasi Görüşe Dayalı Ayrımcılık.....	97

3.2.2.3.Eğitim Sistemi İle İlgili Nedenler.....	98
3.2.2.3.1.TEOG ve SBS sistemi kaynaklı nedenler.....	98
3.2.2.3.2.Üniversite sınavına daha kolay hazırlanmak	99
3.2.2.3.3.Okul kurallarına ve disiplinine uyum sağlayamamak	99
3.2.2.3.4.Geleneksel örgün eğitimin zaman kaybı olarak görülmesi .	100
3.2.2.4.Kişisel Nedenler	101
3.2.2.4.1.Eğitimin gerekliliğinin sonradan farkında olmak.....	101
3.2.2.4.2.Sağlık nedeni	102
3.2.2.4.3.Yurt dışında bulunmak	102
3.2.2.4.4. Cezaevinde bulunmak.....	102
3.2.3.Açık Öğretim Lisesini Bitirme Amaçları	103
3.2.3.1.İş Yaşamına Yönelik Amaçlar.....	103
3.2.3.1.1.İş bulmak	103
3.2.3.1.2.İş değiştirmek ve işteki pozisyonu değiştirmek.....	105
3.2.3.2.Akademik Amaçlar	106
3.2.3.3. Kişisel Gelişme Amaçları	108
3.2.4. Eğitime Devam Etmede Karşılaşılan Sorunlar	110
3.2.4.1.İş ve Ev Yaşamı İle İlgili Sorunlar	110
3.2.4.1.1.İş yaşamı ile ilgili sorunlar	110
3.2.4.1.2. Ev yaşamı ile ilgili sorunlar.....	111
3.2.4.2. Eğitim Sürecine İlişkin Sorunlar	111

3.2.4.2.1. Dersleri anlamakta güçlük çekmek.....	111
3.2.4.2.2.Öğretim materyalleri ile ilgili sorunlar.....	112
3.2.4.2.3.Sınav ve test sistemi ile ilgili sorunlar.....	113
3.2.5. Açık Öğretim Lisesine İlişkin Görüşler.....	113
BÖLÜM IV	115
4. SONUÇ VE ÖNERİLER	115
4.1. Sonuçlar.....	115
4.1.1. Demografik Özelliklere İlişkin Sonuçlar.....	115
4.1.2. Öğrencilerin Eğitim Öz Geçmişlerine İlişkin Sonuçlar.....	116
4.1.3.Öğrencilere Eğitimlerini Açık Öğretim Lisesi’nde Sürdürmenin Sağladığı Yararlar İle İlgili Sonuçlar.....	118
4.1.4. Açık Öğretim Lisesi’ni Bitirme Amaçları İle İlgili Sonuçlar	118
4.1.5. Eğitime Devam Etmede Karşılaşılan Güçlükler ve Öğrenme Sürecine İlişkin Değerlendirmelere İlişkin Sonuçlar.....	119
4.2. Öneriler.....	121
4.2.1Araştırma Önerileri.....	121
4.2.2. Uygulamaya yönelik öneriler	121
KAYNAKÇA	122
EKLER.....	127
EK A. İzin Yazısı	128
EK B. Eğitime Katılma Ölçeği.....	129
ÖZGEÇMİŞ.....	136

ÇİZELGELER LİSTESİ

Çizelge 1. İlk 10 yılda Açık Öğretim Lisesi Öğrencilerinin Cinsiyete Göre Dağılımı ..	27
Çizelge 2. 2003-2016 Yılları Arası Açık Öğretim Lisesi Öğrencilerinin Cinsiyete Göre Dağılımı	27
Çizelge 3. İlk 10 Yılda Açık Öğretim Lisesi Öğrenci Sayılarının Yaş Gruplarına Göre Dağılımı	29
Çizelge 4. 2002-2016 Yılları Arası Açık Öğretim Lisesi Öğrenci Sayılarının Yaş Gruplarına Göre Dağılımı	30
Çizelge 5. 2015- 2016 Öğretim Yılında Açık Öğretim Lisesi Öğrenci Sayılarının Bölge ve Cinsiyete Göre Dağılımı.....	32
Çizelge 1. Cinsiyete Göre Dağılım.....	44
Çizelge 2. Yaşa Göre Dağılım.....	44
Çizelge 3. Yaş ve Cinsiyete Göre Dağılım.....	45
Çizelge 4. Medeni Duruma Göre Dağılım	45
Çizelge 5. Cinsiyet ve Medeni duruma Göre Dağılım	46
Çizelge 6. Çalışma Durumuna Göre Dağılım.....	46
Çizelge 7. Çalışma Durumu ve Cinsiyete Göre Dağılım.....	47
Çizelge 8. Aylık Kişisel Gelir Dağılım	48
Çizelge 9. Aylık Kişisel Gelirin Cinsiyete Göre Dağılımı	48
Çizelge 10. Anne Eğitim Durumuna ve Yaşa Göre Dağılım	49
Çizelge 11. Babanın Eğitim Durumuna ve Yaşa Göre Dağılım.....	49
Çizelge 12. Geldiği Okul Sistemi	50
Çizelge 13. Geldiği Okul Sistemi ve Cinsiyete Göre Dağılım	51
Çizelge 14. Açık Öğretim Lisesine Hangi Okul Düzeyinden Geldikleri	51
Çizelge 15. Cinsiyete Göre Geldiği Okul Düzeyi	52
Çizelge 16. Öğrencilerin Bitirilen Eğitim Kurumuna Göre Dağılımı	52

Çizelge 17. Bitirilen Eğitim Kurumu ve Cinsiyete Göre Dağılımı	53
Çizelge 18. Öğrenime Ara Verilen Süre.....	53
Çizelge 19. Ortaokuldan Sonra Açık Öğretim Lisesine Kayıt Oluncaya Kadar Geçen Süreye Göre Cinsiyet Dağılımı	54
Çizelge 20. Daha Önce Liseye Gitme Durumu	55
Çizelge 21. Daha Önce Liseye Gitme Durumunun Cinsiyete Göre Dağılımı	55
Çizelge 22. Yaşa Göre Daha Önce Liseye Gitme Durumları.....	56
Çizelge 23. Daha Önce Liseye Gitmemelerinin Nedenleri	56
Çizelge 24. Daha Önce Liseye Gitmemelerinin En Önemli Nedeni	57
Çizelge 25. Daha Önce Liseye Gitmeme Nedenlerinin Cinsiyete Göre Dağılımı	58
Çizelge 26. Daha Önce Liseye Gitmeme Nedenlerinin Yaşa Göre Dağılımı	58
Çizelge 27. Liseden Ayrılma Nedenleri	59
Çizelge 28. Liseden Ayrılmanın En Önemli Nedeni	60
Çizelge 29. Liseden Ayrılma Nedenlerinin Cinsiyete Göre Dağılımı	61
Çizelge 30. Liseden ayrılma Nedenlerinin Yaşa Göre Dağılımı	62
Çizelge 31. Öğrenimi Açık Öğretim Lisesinde sürdürmenin Sağladığı Yararlar.....	63
Çizelge 32. Öğrenimi Açık Öğretim Lisesinde Sürdürmenin Sağladığı En Önemli Yarar.....	63
Çizelge 33. Öğrenimi Açık Öğretim Lisesinde sürdürmenin sağladığı en önemli yarar ve cinsiyet	64
Çizelge 34. Öğrenimi Açık Öğretim Lisesinde sürdürmenin sağladığı en önemli yarar ve yaş	65
Çizelge 35. Açık Öğretim Lisesine Devam Etme Amaçları.....	66
Çizelge 36. Açık Öğretim Lisesine Devam Etme Amaçları.....	67
Çizelge 37. Açık Öğretim Lisesine Devam Etme Amaçları ve Cinsiyete Göre Dağılım	68
Çizelge 38. Açık Öğretim Lisesine Devam Etme Amaçları Ve Yaşa Göre Dağılım.....	68
Çizelge 39. Bir İşte Çalışmanın Başarılarını Etkileme Durumuna İlişkin Görüşler	69

Çizelge 40. Bir İşte Çalışmanın Başarılarını Etkileme Durumuna İlişkin Görüşlerin Cinsiyete Göre Dağılımı	69
Çizelge 41. Bir İşte Çalışmanın Başarılarını Etkileme Durumuna İlişkin Görüşlerin Yaşa Göre Dağılımı	70
Çizelge 42. Günlük Yaşamdaki Sorunların Başarıyı Etkileme Durumuna İlişkin Görüşler.....	70
Çizelge 43. Günlük Yaşamdaki Sorumlulukların Başarı Etkileme Durumuna İlişkin Görüşlerin Cinsiyete Göre Dağılımı	70
Çizelge 44. Günlük Yaşamdaki Sorumlulukların Başarı Etkileme Durumuna İlişkin Görüşlerin Yaşa Göre Dağılımı	71
Çizelge 45. Evde Ders Çalışmaya Yeterince Zaman Ayrılması Durumu	71
Çizelge 46. Evde Ders Çalışmaya Yeterince Zaman Ayırması Durumunun Cinsiyete Göre Dağılımı	72
Çizelge 47. Evde Ders Çalışmaya Yeterince Zaman Ayırması Durumunun Yaşa Göre Dağılımı	72
Çizelge 48. Programın Yıllık Toplam Maliyeti.....	73
Çizelge 49. Programa Katılım Maliyetini Kimin Karşılacağı	73
Çizelge 50. Açık Öğretim Lisesine Katılım Maliyetinin Karşılanması Cinsiyete Göre Dağılımı	74
Çizelge 51. Açık Öğretim Lisesine Katılım Maliyetinin Karşılanmasına Göre Yaş Dağılımı	74
Çizelge 52. Okul Giderlerini Karşılama Güçlük Çekme Durumu.....	75
Çizelge 53. Cinsiyete Göre Okul Giderlerini Karşılama Güçlük Çekme Durumu.....	75
Çizelge 54. Yaşa Göre Okul Giderlerini Karşılama Güçlük Çekme Durumu.....	75
Çizelge 55. Ders Kitaplarını Anlamakta Güçlük Çekme Durumu	76
Çizelge 56. Ders Kitaplarını Anlamakta Güçlük Çekme Durumunun Cinsiyete Göre Dağılımı	76
Çizelge 57. Ders Kitaplarını Anlamakta Güçlük Çekme Durumunun Yaşa Göre Dağılımı	77

Çizelge 58. Bilgisayara Sahip Olma Durumu	77
Çizelge 59. Cinsiyete Göre Bilgisayara Sahip Olma Durumu	78
Çizelge 60. Yaşa Göre Bilgisayara Sahip Olma Durumu	78
Çizelge 61. İnternet Bağlantısının Olma Durumu	78
Çizelge 62. Cinsiyete Göre İnternet Bağlantısı Olma Durumu	79
Çizelge 63. Yaşa Göre İnternet Bağlantısı Olma Durumu	79
Çizelge 64. İnternette Dersleri İzleme Durumu.....	79
Çizelge 65. Cinsiyete Göre Dersleri İnternette İzleme Durumu	80
Çizelge 66. Yaşa Göre Dersleri İnternette Takip Etme Durumu.....	80
Çizelge 67. İnternette Derslerin İzlenme Sıklığı	80
Çizelge 68. Cinsiyete Göre Derslerin İnternette İzlenme Sıklığı	81
Çizelge 69. Yaşa Göre Derslerin İnternette İzlenme Sıklığı	81
Çizelge 70. Açık Öğretim Lisesindeki Verilen Eğitimin Yeterliliğine İlişkin Görüşler ..	82
Çizelge 71. Cinsiyete Göre Açık Öğretim Lisesindeki Verilen Eğitimin Yeterliliğine İlişkin Görüşler	82
Çizelge 72. Yaşa Göre Açık Öğretim Lisesindeki Verilen Eğitimin Yeterliliğine İlişkin Görüşler.....	82
Çizelge 73. Öğrenmekte Güçlük Çekilen Dersler	83
Çizelge 74. Öğrenme Sürecini Etkileyen Sorunlara İlişkin Görüşler.....	84
Çizelge 75. Öğrenme Sürecini Etkileyen Sorunlara İlişkin Görüşler.....	84
Çizelge 76. Cinsiyete Göre Öğrenme Sürecini Etkileyen Sorunlara İlişkin Görüşler....	85
Çizelge 77. Yaşa Göre Öğrenme Sürecini Etkileyen Sorunlara İlişkin Görüşler.....	86
Çizelge 78. Nasıl Öğrenildiğine İlişkin Görüşler	86
Çizelge 79. Cinsiyete Göre Nasıl Öğrenildiğine İlişkin Görüşler	87
Çizelge 80. Yaşa Göre Nasıl Öğrenildiğine İlişkin Görüşler	88
Çizelge 81. Görüşmeye Katılanlara İlişkin Demografik Veriler	89

GRAFİKLER LİSTESİ

Grafik 1. Cinsiyete göre öğrenci dağılımı	28
Grafik 2. Yaşa göre öğrenci dağılımı	31

BÖLÜM I

1. GİRİŞ

Bu başlık altında öncelikle araştırmanın kuramsal ve kavramsal çerçevesi ele alınmış, daha sonra araştırma problemi, amacı, önemi, sınırlılıkları ve tanımlarına yer verilmiştir. Araştırmanın kuramsal ve kavramsal çerçevesi “Açık ve Uzaktan Eğitim ile Yetişkin Eğitiminde Katılma” ve “Türkiye’de Katılma İle İlgili Araştırmalar” olmak üzere üç başlık altında ele alınmıştır.

1.1. Açık ve Uzaktan Eğitim

Uzaktan eğitimin kökeni çok eski tarihlere kadar uzanmakla birlikte özellikle asıl gelişmesi 20. yüzyılın ikinci yarısında olmuştur. Bilim ve teknolojiadaki gelişmeler, eğitim fırsatlarının en geniş kitlelere yaşam boyu sunulması ve eğitimin kitleselleşmesine olan ihtiyaç geleneksel eğitim sistemlerini yeni arayışlara yöneltmiştir. Eğitime erişim bakımından dezavantajlı olan kitlelerin eğitim sistemine nasıl dahil edilebileceği dünyanın pek çok ülkesinde eğitimin temel sorunlarından birisidir. Özer’in (1990) de belirttiği gibi daha çok okul açma, daha çok öğretmen yetiştirme, eğitim kurum ve donatımları daha etkili kullanma gibi geleneksel girişimler, artan eğitim talebine karşılık azalan kaynaklar nedeniyle sorunu çözmede yeterince etkili olamamıştır. Bu nedenle yeni çözüm arayışları kaçınılmaz olmuştur. Baloğlu’nun da belirttiği gibi uzaktan eğitim bu çözüm arayışlarının bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Uzaktan eğitim yaklaşımı ile geleneksel eğitimin sahip olduğu coğrafi, ekonomik ve kültürel engellerden kaynaklı fırsat eşitsizliği sorununa çözüm üretilmeye çalışılmıştır (Baloğlu, 1990).

Verduin ve Clark (1994)’a göre uzaktan eğitim “pek çok öğretim işlevinin, eğitici ve öğrencinin birbirinden uzakta oldukları bir ortamda yapıldığı, resmi bir eğitim biçimidir”. Tucker (2003), uzaktan eğitimi “öğreneni dağıtılan bilgi kaynaklarına

bağlayan bir sistem ve süreç” olarak tanımlar. Simonson, Smaldino, Albright ve Zvacek’e (2003) göre uzaktan eğitim, “farklı mekânlardaki öğrenen, öğreten ve öğretim materyallerinin iletişim teknolojileri aracılığıyla bir araya getirildiği kurumsal bir eğitim faaliyetidir”. Moore ve Kearsley’e (2005) göre uzaktan eğitim, öğretim yapılan yerden farklı bir yerde gerçekleşen; özel ders tasarımı ve öğretim tekniklerinin kullanılmasını, çeşitli teknolojiler aracılığıyla iletişim kurulmasını ve belirli yönetsel düzenlemeler yapılmasını gerektiren, planlanmış bir öğrenmedir. Kaya vd.’ne (2004) göre, eğitim sorunlarının çözümünde yardımcı olan uzaktan eğitim teknolojilerinden yararlanmaya ve kendi kendine öğrenmeye dayalı disiplindir. Schlosser ve Simonson’a (2006) göre ise uzaktan eğitim, “öğrenen gruplarının ayrı olduğu, öğrenenler, kaynaklar ve öğretenler arasındaki bağlantıyı etkileşimli iletişim sistemleri ile sağlayan kurum temelli formal bir öğrenme şeklidir. Alkan (1987) geleneksel öğretme öğrenme yöntemlerinin sınırlılığına dikkat çekmekte ve uzaktan eğitimi şöyle tanımlamaktadır:

Geleneksel öğretme-öğrenme yöntemlerinin sınırlılıkları nedeniyle sınıf içi etkinlikleri yürütme olanağının bulunmadığı durumlarda, eğitim etkinliklerini planlayanlar ve uygulayıcılar ile öğrenciler arası iletişim ve etkileşimin özel olarak hazırlanmış öğretim üniteleri ve çeşitli ortamlar yoluyla belirli bir merkezden sağlandığı bir öğretim yöntemidir.

Sağlam (1997) demokratikleştirmeye de vurgu yapan aşağıdaki uzaktan eğitim tanımını yapmaktadır:

Eğitimde yeni kavramlar, yeni işlevler ve yeni öğrenme stratejileri oluşturma, eğitimi demokratikleştirme, bireyselleştirme, kitlelere yayma ve süreklileştirme, uygulamalara esneklik ve çeşitlilik sağlama, süreçlere çok boyutluluk kazandırma gibi özellikleri olan uzaktan eğitim sistemi, geleneksel eğitim uygulamalarına da katkı sağlayan ve/veya seçenek oluşturan yeni bir eğitim teknolojisidir.

Schlosser ve Simonson (2006), uzaktan öğrenme sürecinin temelinde; zaman ve mekân bağlamında birbirlerinden uzakta olan öğrenen ve öğretenler, organize edilmiş öğrenme deneyimleri, kurumsal yapı ve son olarak da bilgi ve iletişim teknolojileri olmak üzere dört farklı bileşenin var olduğunu belirtmektedirler.

Bu tanımlardan çıkarılacak ortak noktalar şunlardır: Eğitimde öğrenci ve eğitimcinin uzak mesafelerde olması, eğitim şeklinin planlı ve resmi olması ve öğrenme sürecinde teknolojiye dayanarak öğrenilmesidir.

Alkan uzaktan eğitim sistemlerinin uygulanmasının bireylerin yaşam boyunca gereksinim duydukları farklı öğrenme olanaklarının, geleneksel eğitim kurumları tarafından karşılanamaması üzerine, gündemdeki her türlü eğitim sistemini karşılayabilecek bireysel ve kitlesel boyutlu bir eğitim yapısının geliştirilerek, hem geleneksel eğitim uygulamalarının olanaklarını arttırma hem de yaş, oturma yeri, iş ve aile konumu gibi nedenlerle mevcut eğitimin dışında kalan bireylere yeni eğitim olanaklarını yaratma gerekliliğine dayandığını belirtmektedir (Alkan,1997). Baloğlu yeni teknolojilerin yoğun bir biçimde eğitime ve öğretime uygulanarak geleneksel eğitim olanaklarının arttırılması, örgün eğitim dışında kalanlara yeni örgün eğitim olanaklarının sunulması ve çalışanların mesleki bilgilerinin geliştirilmesi yoluyla üretime katkılarının arttırılması için uzaktan eğitim sistemlerine gereksinme olduğunu vurgulamaktadır (Baloğlu,1990). Sağlam eğitime yeni boyutlar kazandıran yeni eğitim teknolojilerinin en belirgin özelliklerinden birisinin hem bireysel öğrenmeye hem de kitle eğitimine olanak vermeleri olduğunu belirtmekte, eğitimde ortam, öğretmen, zaman, sayı, maliyet vb. gibi eğitimin yaygınlaştırılmasını engelleyen sınırlılıkları ortadan kaldıran yeni teknolojiler kullanıldığı uzaktan eğitim yoluyla her kademe ve türde yaygın eğitim veya sonucu örgün eğitimle eş değer diplomaya götürme amaçlı eğitim yapılabileceğine vurgu yapmaktadır (Sağlam, 1997).

Uzaktan eğitim sistemlerinin yaygınlaşmasında özellikle 1950'lerden itibaren bütün dünya ülkelerinde üniversite eğitime olan talebin hızla artması etkili olmuştur. Meslek sahibi olmak için profesyonel ve teknik alanlarda uzmanlaşmaya duyulan ihtiyacın öğretim niteliklerinden ödün verilmeksizin daha az maliyetle karşılanması uzaktan eğitim uygulamalarının yükseköğretim düzeyinde yaygınlaşmasının gerekçesini oluşturmaktadır (Özdil, 1986).Uzaktan eğitim uygulamalarının pedagojik değeri ve nitelik tartışması ise konunun bir başka boyutunu oluşturmaktadır.

Açık eğitim kavramı çoğu zaman uzaktan eğitim kavramı ile eş anlamlı ya da birlikte kullanılmasına karşın daha çok yetişkin eğitim ve öğretim felsefe ve yaklaşımlarına dayalı olarak geliştirilmiştir. Lowe'un (1985,s.9) da belirttiği gibi yetişkin eğitimi, dershanelere devam etme ya da tek tür bir eğitim programını izleme ile eş anlamlı değildir. Yetişkin öğrenenlerin öğrenme tecrübesinin seçilmesi ve düzenlenmesine aktif olarak katılmaları yetişkin eğitiminin temel yaklaşımlarından

birini oluşturur. Bunun da temelinde açık eğitim sistemi düşüncesi yatar. Lowe şöyle demektedir (1985,s.91):

Geçmişte yetişkinlerin öğrenmede karşılaştığı bir engel, derslerin düzenlenmesi ile zamana bölünmelerindeki katılıktı. Bugün öğrencinin, çalışmasını kendisine göre ayarlayarak, kendi temposunda ilerlemesine müsaade etme eğilimi kuvvet kazanmaktadır. Aday öğrencinin işi veya evdeki sorumlulukları ne olursa olsun, öğrenmeye zaman ayırabilmesi için esnek zamanlama gereklidir. Bunun için kurumlarca düzenlenen kursların yıl boyunca gündüzleri ve akşamları sadece uygun saatlerde konulması yetmez; aynı zamanda; evde, işte, bir halk kütüphanesinde ya da özel bir merkezde öğrencinin bağımsız olarak çalışması için geniş kolaylıklar sağlanmalıdır. Bu aynı zamanda, öğrencinin kendisine nasıl uygun geliyorsa o şekilde kursa başlama, kursu terk etme ve yeniden kursa dönme hususunda serbest olması demektir. Örgün eğitim sistemlerinin çoğuna özelliğini veren yoğun bitirme kurslarının yetişkin öğrencilerin büyük çoğunluğu için uygun olmadığı açıktır.

Açık eğitim sistemleri eğitim süreçlerinin içinde bulundukları toplumsal ortamları daha etkileşimli hale gelmesinde, eğitime erişimi kolaylaştırmada, eğitimi öğrenci merkezli hale getirerek demokratikleştirmede önemli rol oynar ki bu da yetişkin eğitiminin temel felsefesi ile tutarlıdır.

Eğitimde açıklık kavramı eğitimde zaman, yer, yaş, giriş ve iş yaşamının sınırlamalarını ortadan kaldırmayı hedefler ve bu amaçla aşağıdaki ilkeleri öngörür (Fidan,1977; Okan, 1980; Fowler,1975):

1.Giriş bakımından açıklık, belirli giriş koşullarını taşımadığı gerekçesiyle, eğitim olanaklarından yoksun bırakılmama anlamına gelir. Herhangi bir yetişkinin bir eğitim programına girip girmeyeceği, geçmişte aldığı belgelerle diplomalarla değil yaşam deneyimlerinin zenginliğine ve erişmiş olduğu bilgi düzeyine bakılarak kararlaştırılması anlamına gelir.

2.Amaç bakımından açıklık, öğrenim yapmak isteyenlerin kendi amaçlarına göre bir öğrenim programı hazırlaması ve bu programı yürütebilmesi serbestliğidir

3.Zaman bakımından açıklık, bir açık öğretim kurumuna girenin sınırsız bir süre içinde çalışmalarını yürütmesinin sağlanması demektir. Öğrenci başarısız olduğu bir kursu tekrar alabilir, okulu terk edebilir, okula tekrar girebilir. İstediği süre içinde

öğrenimi tamamlayabilir. Zamandaki bu esneklik ve serbestlik açıklığının ayrı ve önemli bir boyutudur.

4.Yer bakımından açıklık, öğrencinin okul denen kuruma devam etmekle yükümlü olmaması, bulunduğu yerleşim yerinde ve mekânda öğrenme olanağına sahip olması, çalışma merkezlerine isterse devam edebilmesidir.

5.Yöntem bakımından açıklık, öğrenim için faydalı bütün öğretim yöntemlerinin kullanılması ve öğrencinin kendi öğrenim stratejisine ve stiline göre öğrenimini yürütme özgürlüğüdür.

Tekin, açık eğitim uygulamalarının hem örgün hem de yaygın eğitim programları ile yetişkinlerin içinde bulundukları koşullara uygun eğitim olanakları sağladığını, tüm dünyada artma eğilimi gösteren bu uygulamaların daha çok yetişkinlere yükseköğrenim sağlama konusunda yoğunlaştığını, açık üniversite, toplum okulu, toplum koleji gibi uygulamaların buna örnek gösterilebileceğini belirtir (Tekin, 1986).

Yukarıdaki açıklamalardan da anlaşılacağı gibi açık eğitime bir anlamda felsefi bir yaklaşımı ifade ederken, uzaktan eğitim ise eğitim sürecinde yöntemsel bir yaklaşımı ifade eder. Her iki kavramın eş anlamlı ya da birlikte kullanılması (open and distance learning) uzaktan eğitim yönteminin açık eğitim düşüncesine hizmet etmedeki elverişliliğidir.

Uzaktan eğitim yöntemlerinin kullanılması yetişkin eğitimi için uygun fırsatlar sunar. Bunu Lowe şöyle açıklamaktadır (1985, s.135):

Bu yöntemler esnektir; az öğretmen gerektirdiğinden birim başına maliyet düşüktür; her öğrenci kendine uygun gelen zamanlarda çalışabilir; öğretim çok çeşitli konuları kapsayabilir. Uzaktan öğretim, uzak yerlerde oturanlar, askerlik hizmetini yapanlar veya vardiyada çalışanlar için özellikle yararlıdır. Sınıflara devam edemeyecek kadar sıkılgan olanlar için de uzaktan eğitim bir lütuf gibidir.

Uzaktan eğitim uygulamalarının uzunca bir geçmişe sahip olduğu ve bu uygulamaların eski çağlarda başladığı kabul edilmektedir. Bunun en önemli nedeninin ise, öğretmen ile öğrenci arasındaki öğretim amaçlı yazışmanın, resmi bir eğitim olarak görülmesi olduğu sanılmaktadır (Hakan vd., 1997).

Uzaktan öğretimin başlangıcı eğitimin posta yoluyla yürütüldüğü mektupla öğretim sistemidir. Dünyadaki ilk uzaktan eğitim uygulamasının 1840 yılında, İngiltere’de Isaac Pitman tarafından mektupla steno öğretimi ile başlatıldığı kabul edilmektedir (Hızal, 1983). Mektupla öğretim uygulamaları özellikle 19. yüzyılda tüm dünyada halk eğitiminde ikinci şans eğitimi olarak görülmüş ve yaygınlaşmıştır. Mektuplaşma yoluyla başlayan bu sürece daha sonra radyo televizyon ve yeni iletişim teknolojileri de dâhil edilerek uzaktan eğitim/öğretim adını almıştır.

Uzaktan eğitim sistemlerinin tırmanışa geçmesi 1960’lı yıllarda olmuştur. Bu süreçte İngiltere’de 1968 yılında kurulan ve 1969 yılında eğitim vermeye başlayan Açık Üniversite (The Open University) uzaktan eğitime öncülük etmiş ve model oluşturmuştur. Uzaktan eğitim İngiliz Açık Üniversitesinin kurulmasından sonra Avrupa ülkelerinde, Kuzey Amerika’da ve Avustralya’da kurumsal düzeyde hızlı bir gelişme sürecine girmiştir. Daha sonra bu sürece Asya, Afrika ve Güney Amerika ülkeleri katılmıştır (Taylor ve White, 1985). Lowe, Açık Üniversitenin özgün yanının bütün ülkeyi kapsaması, ulusal radyo ve televizyon sistemi ile yakın işbirliği içinde yürütülmesi ve eğitimcilerin elindeki bütün öğrenme ve öğretme araçlarından faydalanması olduğunu belirtmektedir (1985, s. 147).

Açık Uzaktan eğitim/öğrenme sistemlerinin amaçları, tanımı, gelişimi, özellikleri, sınırlılıkları ve faydaları incelendiğinde uzaktan eğitime katılan bireylerin geleneksel örgün eğitim kurumlarında öğrenim gören öğrencilerden; yaş, öğrenim durumu, amaç, bir işte çalışıp çalışmama, evli ya da bekar olma, güdülenme, gibi farklı özelliklere sahip olduğu görülmektedir. Uzaktan eğitimde öğrenci topluluklarının özellikleri, büyük ölçüde uzaktan eğitim girişimlerinin temelinde yatan toplumsal etkenlerle uygunluk göstermektedir. Bu etkenler, doğrudan doğruya, bir toplumdaki belirli gereksinmelerin giderilmesi ya da sorunların çözümlenmesiyle ilgilidir (Kaye, 1981).

Türkiye’de uzaktan eğitimin ilk uygulaması 1927 yılında dönemin Milli Eğitim Bakanı Mustafa Necati tarafından halkın okuma-yazma düzeyinin yükseltilmesi amacıyla gündeme getirilmişse de uygulanamamıştır (İşman,1998). Alkan (1987) uygulamaya geçilememesinin en önemli nedeninin halkının % 90’ını okur-yazar olmayan bir ülkede öğretmensiz okuma yazma öğretilmeyeceği yönünde kanının oluşması olarak açıklar. Benzeri bir biçimde Avusturalya’da ilköğretim çağına gelmiş

çocuklara uzaktan öğretim yolu ile okur-yazarlık olanağı sağlanmıştır. Ancak, bu çocukların anne ve babalarının eğitilmiş oldukları (Metinel, 1973), gönderilen yazılı gereçlerde anne ve babaların çocuklarına neler yaptıracaklarının ayrıntılı olarak programlandığı görünmüştür. (Erdos, 1970). Türkiye’de ise anne-baba da dâhil hiç kimsenin okur-yazar olmadığı ailelerde yazışmalı öğretimle okur-yazarlık eğitiminin son derece güç olacağı kabul edilmiştir (Hızal,1983). Bu konudaki tartışmalar 1950 li yıllara kadar devam etmiştir. Ülkemizde 1927-1955 yılları arasındaki dönem uzaktan eğitimin bir fikir olarak tartışıldığı süreç olarak kabul edilmektedir (Kaya ve Odabaşı, 1996).

Özdil Türkiye’de uzaktan eğitime olan ihtiyacı şu cümlelerle açıklamaktadır (Özdil, 1986):

...ulusal kalkınma ereklerimiz olan dengeli kentleşmenin, sağlıklı endüstrileşmenin, tarımda modernleşmenin ve demokratik sürece etkin olarak katılma ve katkıda bulundurmanın gerektirdiği bilgi, beceri ve davranışları, toplumun yazgısında egemen olan yetişkinler, sürekli olarak nasıl ve ne yoldan kazanacaklardır? Bu sorulara yanıt bulabilmek, ancak ulusal kalkınma erekleri doğrultusunda, her yaş grubundaki büyük kitlelere, daha az maliyetle, daha kısa zamanda, daha etkin ve daha geçerli eğitim hizmeti sunmayı amaçlayan yeni kaynak, yöntem ve teknolojilere başvurmakla olanaklıdır.

Türkiye’deki uzaktan eğitim uygulaması, 1956 yılında Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsünde başlatılmıştır. Bankalarda çalışanların hizmet içinde yetiştirilmesini amaçlayan bu uygulamada, bankalarda çalışanlar mektupla öğrenim görmüşlerdir (Hakan vd.1997).

1968 yılında uzaktan eğitim teknolojilerindeki ve Türkiye’deki uygulanabilirliğini izlemek üzere “Film-Radyo ve Televizyonla Eğitim Merkezi”nin (FRTEM) kurulması Türkiye’de uzaktan eğitimin gelişimi açısından önemli bir tarihtir.

Türkiye’de uzaktan eğitimin tarihi ile ilgili olarak önemli bir gelişme 1961 yılında MEB bünyesinde “Mektupla Öğretim Merkezi”nin kurulması olmuştur. 1966 yılında Mektupla Öğretim Merkezi Genel Müdürlüğüne dönüştürülmüştür. Mektupla Öğretim Merkezinin amacı okuma çağında bulunan gençlerin oturdukları yerde okul bulunmamasından veya diğer sebeplerle öğrenim yapamayanları okulların sınıf geçme ve bitirme sınavlarına hazırlamak; bir meslek okulunu bitirdikten sonra iş hayatına

atılan ve mesleğinde gelişmek isteyenleri bir üst kademedeki meslek okullarının sınıf geçme ve bitirme imtihanlarına hazırlamak; okul çağını geçirmiş vatandaşlardan bir meslek öğrenmek isteyenleri veya mesleğinde gelişmek arzusunda bulunanları mektupla öğretim yapmak suretiyle yetiştirerek verimli hale gelmelerini sağlamak; endüstri ve iktisadi kurumlarda çalışanlara, kurumların istediği seviyede ve konularda mektupla meslek öğrenimi kursları tertip ederek müesseselerin veriminin artmasını sağlamak; resmi ve özel kurumlarla işbirliği yaparak, ihtiyaç duyulan alanlarda yetiştirici kurslar düzenlemek ve bu kuruluşların çalışmalarına yardımcı olmak olarak belirlenmiştir (Karayalçın,1959). Mektupla Öğretim Merkezi, teknik bilgi ve beceri kazandıran kurslar ve yetki belgesi sınavlarına hazırlayıcı kurslar açmıştır. Uygulama 1974 yılına kadar devam etmiştir. 1974 yılında Milli Eğitim Bakanlığı Mektupla Öğretim Merkezi'ne mektupla yükseköğretim görevi vermiştir. Öğretmen açığını kapatmayı yönetici yetiştirmeyi amaçlayan bu programlar 15 ay geçtikten sonra kapatılmış, başarılı öğrencilerin denk programlara yatay geçişi yapılmıştır (Tekin,1996).

1974 yılında kurulan diğer bir uzaktan eğitim kurumu da, Deneme Yüksek Öğretmen Okulu'dur. Bu kurum, uygulamalarda en yeni teknolojileri kullanarak matematik, fizik, kimya ve biyoloji alanlarında öğretmen yetiştirmek ve uygulama sonuçlarını geliştirip yaygınlaştırmak amacıyla kurulmuştur. Yapılacak olan eğitimde, televizyon ve radyonun etkili olarak kullanılması, basılı öğretim materyalleri hazırlanması ve bunların yüz yüze eğitim yapılması da planlanmıştır. Ancak bu kurumda planlanan çalışmalar gerçekleştirilememiş ve amaca ulaşamamıştır. Kuruluşundan bir yıl sonra da kapatılmıştır (Hakan, 1991).

Türkiye'de uzaktan eğitimin gelişimi ile ilgili önemli bir gelişme de 1975 yılında Milli Eğitim Bakanlığına bağlı Yaygın Yüksek Öğretim Kurumunun (YAYKUR) kurulmasıdır. YAYKUR “modern eğitim teknolojisini kullanarak lise ve dengi okul çıkışlılarına öğrenim olanağı sağlamayı ve böylece yükseköğretim kurumları önündeki yığılmaya çözüm getirmeyi, ayrıca iki yıllık ön lisans eğitimi ile de ara insangücü yetiştirmeyi planlamıştır” (Özer,1989). 85 bin öğrencinin kayıt yaptırdığı bu programlar da çok geçmeden kapatılmıştır.

Yukarıdaki açıklamalardan da anlaşıldığı gibi Türkiye'de yükseköğretim düzeyindeki uzaktan eğitim uygulamalarının ortaya çıkış gerekçesi uluslararası düzeyde de olduğu gibi artan eğitim talebini karşılamada bir seçenek olarak görülmesidir.

YAYKUR uygulaması uygulandığı dönemde bazı yönleri ile eleştirilmiştir. Tahirgil (1976) bu konudaki eleştirilerini şu şekilde dile getirmektedir:

Bir sistemin etkinliğinin sürdürülebilmesi ve amaçlarına gerçek anlamda ulaşabilmesi için, sisteme toplumun büyük bir kesimince değer verilmesi, saygınlık duyulması gerekmektedir. Toplumun değer yargılarının olumlu yönde değişmesi ise, uzun bir eğitimsel süreci gerektirmektedir. Bu anlamda, YAYKUR'dan mezun olan öğrencilerin, diplomalarının gerek kamu kesiminde gerekse özel kesimdeki işveren kuruluşlarca eş değer tutulacağı kuşkuludur. Ortaöğretimden mezun olan öğrencilerin büyük çoğunluğu toplumsal saygınlık nedeniyle, üniversite öğretimini, diğer mesleki yükseköğretim kurumlarına yeğ tutmaktadırlar. Temelde böyle bir sorun varken, YAYKUR'un eğitsel işlevini de amaçlarında belirtilen doğrultuda, sözü edilen içerik ve yöntemle uygulamamasına neden olmuştur. Bunun nedenini, her şeyden önce, siyasal partilerin, YAYKUR'u bir propaganda organı olarak görmelerinden ileri gelmektedir. Gerçekten, derslerin içerikleri, metinleri ve yayın yöntemleri, özellikle televizyon, bu propagandanın bir aracı durumuna getirilmiştir. Özellikle sosyal bilimler dersindeki bu uygulamalar kültürel yönden büyük sakıncalar doğuracak boyutlara varmıştır (Tahirgil,1976).

YAYKUR uygulaması ile ilgili olarak Öymen (1976) yöntem ve yanlış tutumlar açısından eleştiri yapmakta“YAYKUR eğitim programları, amaçta belirtilen eğitim teknolojisi sistemlerinin aksine, karşısında öğrenciler varmışçasına, düz anlatım yöntemi ile ders anlatan öğretmenlerce yürütülen bir öğretim şekli” biçiminde yürütüldüğünü belirtmektedir. Öztürk (1978) ise şöyle söylemektedir:

Çok araçlı bir eğitim yöntemi olan YAYKUR'un, eğitim etkinliğini sürdürebilmesi için, televizyon yanında, mektupla gönderilen ders notlarının ya da öğretimin herhangi bir sürecindeki işlemlerle ilgili belgelerin, öğrencilerin eline geçmesi amacıyla, postalama yönteminin de kullanılması gerekliliğidir. Bu süreçlerdeki herhangi bir aksama, eğitim etkinliğini olumsuz yönde etkilemektedir. YAYKUR'dan mezun olan öğrencilere, yüksekokul diplomasının verilmesi, öğrencilere yedek subaylık hakkını doğurmakta, bu da, YAYKUR'a kayıt olmanın bir nedenini oluşturmaktadır. Ancak, öğretimin amacına ters düşen bu tür nedenler, öğrencileri de güdülemekten uzak kalmakta, dolayısıyla eğitim, işlevini yitirmektedir.

Yukarıda yapılan eleştirilerin, sistemin yeni olmasından kaynaklı uygulama hatalarına dikkat çektiği gibi, kurumun toplumsal bakımdan saygınlığına ilişkin endişeleri de içinde barındırmaktadır.

Eskişehir İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi içinde İletişim Bilimleri Fakültesi ve Televizyonla Eğitim Enstitüsü 1976-1977 yıllarında uluslararası sempozyumlar

düzenleyerek, dış kaynaklı teknik yardımlar ile bu alandaki uzmanları yetiştirerek, projeler hazırlayarak uzaktan eğitim konusunda bir bilgi birikimi sağlamış ve akademi, uzaktan eğitime üniversite çatısı altında ve ilgili yasal düzenlemeler yapıldıktan sonra geçilmesini önermiştir.

Uzaktan eğitimle ilgili olarak yukarda sözü edilen tarihsel gelişim süreci yükseköğretim düzeyinde planlı ve bütüncül bir açık öğretim sistemine geçilmesi için bir birikim oluşturmuştur.

Açık öğretim kavramı 1981 yılında 2547 sayılı Yükseköğretim Yasası ile yükseköğretimde uzaktan eğitim yapma görevi üniversitelere verilmiş ve buna dayalı olarak Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi 2809 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile 15 Ocak 1983'te öğretime başlamıştır. Tekin Türkiye'de uzaktan eğitimin gelişimi ve Açık Öğretim Fakültesinin kuruluşu ile ilgili olarak şöyle demektedir (1996, s. 158):

...Dünyada uzaktan eğitimle ilgili uygulamalar 1850'li yıllara kadar uzanıyorsa da Türkiye'de bu uygulama 1960'lı yıllarda gündeme gelmiştir. Ancak 1960'lı yıllardan 1980'lere gelinceye değin sürekli bir uygulama biçimine dönüştürülememiştir. Kuşkusuz bunda politik yaklaşımlar ve sisteme duyulan inançsızlık etkili olmuştur. 1983'te Açıköğretim Fakültesi'nin kuruluşu da üniversiteye girişin yoğun baskısını hafifletmeyi öngören politik bir yaklaşımın sonucudur diyebiliriz.

Açık Öğretim Fakültesinin açılmasını 1992-1993 yılında öğretime başlayan Açıköğretim Lisesi ve 1997 yılında Açık İlköğretim Okulunun açılması izlemiştir. İlköğretim ve ortaöğretimde uzaktan eğitime geçiş bu düzeylerde dışarıdan bitirme sınavlarının ve akşam lisesi uygulamalarının da sonu olmuştur.

1.2.Yetişkin Eğitiminde Katılma

“Katılma” kavramı yalnızca eğitim bilimlerine ait bir kavram değildir. Siyaset bilimi, yönetim bilimi ve toplum bilimi gibi çeşitli disiplinlerde kavrama kullanıldığı bağlama göre farklı anlamlar yüklenir (Ayhan, 1988) Yetişkin eğitimi alanında katılma konusu yetişkinlerin kendileri için sunulan programlara katılma dinamiklerinin incelenmesi bağlamında ele alınır.

Darkenwald ve Merriam (1982), yetişkin eğitiminde katılmanın araştırılmasının

üç nedenden dolayı önemli olduğunu vurgulamaktadırlar. Birincisi yetişkinlerin çoğunluğu gönüllü öğrenciler olduğu için yetişkin eğitiminin kuram ve uygulamasında “katılma” merkezdedir. Yetişkin eğitimi bireysel ihtiyaçların karşılanması, program ve uygulamaların yetişkinin ihtiyaç ve önceliklerine uyarlanması ile ilgilidir. Yetişkin eğitiminin etkililiği ve sürekliliği katılan ve katılma potansiyeli olan hedef kitlenin ihtiyaçlarının, sorunlarının, tutumlarının iyi anlaşılmasına bağlıdır. İkincisi katılma araştırmaları eğitimde fırsat eşitliğini geliştirmeye yönelik kamu politikaları açısından önemlidir. Yaşlı ve yoksul gibi, toplumda var olan olanaklardan yeterince yararlanamayan gruplar için fırsat geliştiren etkili politikalar geliştirilmesi, programlar düzenlenmesi eğitime katılmayı etkileyen güçlerin anlaşılmasını gerektirmektedir. Üçüncüsü katılmanın sorun ve çıkmazlarının anlaşılması bakımından önemlidir (Darkenwald ve Merriam,1982).

Yetişkin eğitiminde katılma ile ilgili araştırmaların temelde dört ilgi alanı olduğu görülmektedir. Birincisi yetişkin eğitimi programlarına katılanların demografik yapısının belirlenmesidir. İkincisi katılma nedenlerinin belirlenmesidir. Üçüncüsü programlardan ayrılma nedenlerinin belirlenmesidir. Dördüncüsü katılma engellerinin belirlenmesidir (Tekin, 1990). İlgili alanyazında bu ilgi alanlarının birbirleri ile ilişkili bir biçimde ya da bağımsız olarak ele alındığı görülmektedir.

Dünyada yetişkin eğitimi ile ilgili araştırmaların tarihi 1920’li yıllara kadar uzanmaktadır. Johnstone ve Rivera’nın (1964) Amerika’da yaptığı ilk ulusal katılım araştırması bu açıdan önemlidir. Bu araştırmada katılanların belirgin özelliklerini belirlenmiş katılmayanlarla karşılaştırılarak Amerikalı ortalama bir yetişkin eğitimi katılımcısı profili ortaya çıkarılmıştır:

Tipik bir yetişkin eğitimi katılımcısı, aynı oranda erkek ya da kadındır, tipik olarak kırk yaşın altındadır, lise ya da daha fazla bir öğrenimi tamamlamıştır, geliri ortalama gelir düzeyinin üzerindedir, çoğunlukla bir büro işinde ve tam zamanlı olarak çalışır, tipik olarak beyaz ve protestandır, evlidir ve anne-babadır, kentleşmiş bir bölgede (büyük bir kentte olmaktan çok banliyölerde) ve ülkenin her tarafında olmakla birlikte beklenildiğinden daha sık olarak Batı Sahili’nde yaşamaktadır.

İlgili alanyazında eğitime katılma nedenlerinin, eğitime katılmaya neden olan güdüsel yönelimler (motivational orientations) bağlamında ele alındığı görülmektedir. Bu konuda yapılmış ilk önemli araştırma Houle tarafından yapılmıştır. 1961’de Houle

The Inquiring Mind adlı eserinde yetişkinlerin örgün eğitiminden sonra tekrar eğitim almaya ve bilgi arayışına onları nelerin güdülediğini saptamaya odaklanmıştır. Houle bu çalışmasında etkin bir şekilde yaşam boyu eğitim içerisinde sürekli eğitim arayışı içinde olan 10'u kadın, 12'si erkek 22 yetişkin öğrenen örneklemeyle gerçekleştirdiği derinlemesine görüşmeleri analiz ederek yetişkin öğrenenlerin neden eğitim etkinliklerine katılma gereksinimi duyduklarını açıklamaya çalışmıştır. Söz konusu çalışmanın demografik kısmını cinsiyet, yaş, medeni durum, din, ırk, iş durumu ve eğitim düzeyi sorularından oluşan on dokuz görüşme sorusunu yanıtlamışlardır. Bu araştırma sonucunda Houle yetişkinleri yönelimlerine göre sınıflayan bir tipoloji geliştirmiştir:

“Amaç yönelimli (goal oriented)yetişkin öğrenenler” ihtiyaç, ilgi veya mesleki bir zorunluluk sonucunda bu gereksinimlerini karşılamaya hedef koydukları eğitim etkinliklerine katılanlardır. Bunlar kendilerini hedef odaklı görürler. Eğitim etkinliklerine yasal bir zorunluluk, mesleki alanda gelişme, bunu yaşam pratiği içerisinde kullanabilme ya da ihtiyaçları olan duruma uygulayabilme adına katılırlar. Bu gruptaki katılımcıların görüşleri genel eğitim anlayışına uygun olduğu için bu üç yönelimli sınıflamada en kolay tespit edilen grubun amaç yönelimli katılımcılardan oluştuğu görülmüştür.

“Etkinlik yönelimli (activity oriented) yetişkin öğrenenler” etkinliğin içeriğini değil de herhangi bir nedenle o etkinliğin etkisiyle oluşacak öğrenme ortamını kendileri için anlamlandıran (iş veya ev ortamından uzaklaşmak, yalnızlıktan veya sıkıntıdan kurtulmak gibi) ve öğrenme etkinliğine bu neden ile katılanlardır. Bu gruptakiler öğrenmek için okumak ya da yeni bir beceri kazanmak, geliştirmek için değil eğitim etkinliği sürecinde oluşacak olan sosyalleşme için tercih etmektedirler. 22 katılımcıdan oluşan etkinlik yönelimli yetişkinlerin tamamının sadece grup içi öğrenen bireyler olduğu ve neredeyse hemen hiç okuma yapmadıkları saptanmıştır.

“Öğrenme yönelimli (learning oriented) yetişkin öğrenenler” güçlü bir öğrenme bilme isteği, eğitsel hazırlık, bilişsel ve zihinsel bir etkinlikte bulunma isteği olan katılımcılardır. Bunların hemen hepsi kitap okuyan, tartışma programlarına katılan ve mesleklerini öğrenme temelli tercih eden, televizyon programlarını ciddi içerikleri seçen ve katıldıkları kurs programlarına eğitsel hedeflerle yönelen kişilerdir. Bunların amaç ve etkinlik yönelimli yetişkinlerden farkı hayatları boyunca her zaman öğrenme ortamı

içinde olmalarıdır. Öğrenme, onlar için bir yaşam biçimi haline gelmiştir.

Houle bu çalışmasında üçlü sınıflamanın kesin olmadığını her bir sınıflamanın iç içe geçmiş daireler şeklinde olabileceğini ve öte yandan her alt grubun odak vurgusunun net bir şekilde ayırt edilebileceğini dile getirmiştir.

Houle'ün araştırmasına yönelik eleştiriler de yapılmıştır. Boshier (1991), Houle'ün üçlü sınıflandırmasının temelini oluşturan örnek grubun çok küçük olduğu ve araştırmanın veri grubunun kültürel açıdan taraflı olduğu eleştirisini getirmektedir. Gordon (1993) sanayi toplumundan teknoloji çağına geçme sürecinde hem siyasal hem de sosyal alanda yaşanan değişimle birlikte yetişkinlerin yeni toplumsal roller üstlendiğini bundan dolayı üçlü tipolojisinin tekrar değerlendirilmesine gereksinim duyulduğunu ileri sürmüştür. Kim ve Merriam (2004) ise Houle'ün saptamalarının detaylı ve özenli bir değerlendirme yapılmaksızın nitel görüşme tekniği kullanılarak oluşturmasını bir sınırlılık olarak ifade etmişlerdir.

Houle'ün bu araştırması eğitime katılmada güdüsel yönelimlerle ilgili pek çok araştırmanın temeli olmuş, pek çok araştırmacı faktör analitik yöntemle Houle'ün kavramlarını test etmeye yönelmişlerdir.

Sheffield (1964) Houle'ün modelini kullanarak ABD'de 8 üniversitede sürekli eğitim konferanslarına katılan yetişkinler üzerinde yaptığı çalışmada, geliştirdiği ölçeğin faktör analizi sonucu yetişkinlerin eğitime katılımını belirleyen beş yönelim belirlemiştir. Bu faktörlerden “öğrenme yönelimi”, bilgiye verdiği değer için eğitime katılmayı ifade eder. “Etkinlik isteği yönelimi”, içerikle ya da etkinliğin önceden belirlenmiş amaçları ile ilgili olmaksızın sosyal anlamından dolayı eğitime katılmayı ifade eder. “Bireysel amaç yönelimi”, açık ve kesin bir şekilde belirlenmiş bireysel amaçlara ulaşmak için eğitime katılmayı ifade eder. “Toplumsal amaç yönelimi”, belirli bir toplumsal amacı gerçekleştirmek için eğitime katılmayı ifade eder. “Etkinlik ihtiyacı yönelimi”, etkinliğin önceden belirlenmiş amaçları ile ilgili olmayan, bireyin kendini ya da diğer bireylerle olan ilişkisini anlaması için eğitime katılmayı ifade eder.

Boshier (1971), Yeni Zelanda'da 233 yetişkin üzerinde gerçekleştirdiği çalışmada Houle'nin üçlü güdüsel yönelim tipolojisini geliştirmeye çalışmıştır. Bu çalışmada 14 güdüsel faktör belirlemiştir. Bu faktörler sosyal refah, toplumsal ilişki,

başkaları tarafından yönlendirilen mesleki gelişme, entelektüel eğlence, içsel olarak yönlendirilen mesleki gelişme, toplumsal uyum, eğitimsel hazırlık, bilişsel ilgi, örgün eğitim eksikliklerini giderme, toplumsal paylaşma, televizyon bağımlılığından kaçınma, sosyal gelişme ve kaçış, insan ilişkilerini kolaylaştırma, diploma ya da belge elde etmedir.

Burgess (1971) yaptığı araştırmada geliştirdiği bir katılım ölçeği (reasons for educational purposes) ile 1046 katılımcının yanıtlarını faktör analizi yoluyla test ederek bilme isteği, bireysel bir amaca ulaşma isteği, toplumsal bir amaca ulaşma isteği, dinsel bir amaca ulaşma isteği, toplumsal bir etkinlikte yer alma isteği, kaçma isteği, resmi gereklilikleri yerine getirme isteği olarak 7 güdüsel yönelim belirlemiştir. Burgess bu araştırmasıyla daha detaylı bir sınıflama yapmış gibi tespit edilse de temelde Sheffield ve Boshier sınıflanmasının bir tekrarı biçiminde olduğu görülmektedir (Norton,2007).

Morstain ve Smart'ta (1974) ABD'de Glassboro State College'de 611 yetişkin öğrenene Boshier'in Eğitime Katılma Ölçeği'ni uygulayarak gerçekleştirdiği çalışmada; toplumsal ilişkiler, çevre beklentileri, toplumsal refah, mesleki gelişme, kaçış/uyarım, bilişsel ilgi olmak üzere altı güdülenme faktörü belirlemiştir.

Yukarıda sözü edilen güdüsel yönelim araştırmaları yetişkinleri eğitime katan nedenler hakkında önemli ipuçları vermektedir. Darkenwald ve Merriam'a göre bu araştırmalardan çıkarılacak en önemli sonuç katılma nedenlerinin her zaman, kursun kapsamından, katılanların görünürdeki amaçlarından ya da etkinliğin türünden çıkarılamayacağıdır. Temel güdüler çokludur ve çoğu zaman açık değildir. Örneğin bir yetişkin bir eğitim programına sertifika, derece almak için katılabilir, aynı zamanda günlük işlerin sıkıcılığından uzaklaşmak, ya da yeni arkadaşlar edinmek bir başka amacı olabilir. Öte yandan yetişkin onu eğitime katan temel güdülerin farkında olmayabilir ya da bunu ifade edemeyebilir. Katılma nedenleri çok amaçlı, birbirinden bağımsız, katılanların yaşamdaki rolleri ile yakından ilgili ve çoğu zaman bireyseldir (Darkenwald ve Merriam,1982).

Boshier'un (1977) yaptığı araştırma katılma ve terk olgusunu bir arada ele alan bir model geliştirmesi bakımından önemlidir. 242 yetişkin üzerinde yaptığı araştırmada Boshier Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisi kavramına dayanarak yetişkinleri "yetersizlik güdüsüne sahip olanlar" (defficiency motivated) ve "gelişme güdüsüne sahip olanlar"

(growth motivated) olarak sınıflamıştır. Gelişme güdüsüne sahip olanlar Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisindeki alt düzey ihtiyaçlardan doyum sağlamış ve daha üst düzeydeki ihtiyaçların karşılanması için eğitime katılmak isteyenlerdir. Bunlar içten yönetimli, özerk, yeni deneyimlere açık, çevresindeki durumlara daha kolay uyum sağlamaktadırlar. Yetersizlik güdüsüne sahip olanlar için eğitim etkinliği Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisindeki daha alt düzeydeki eğitim ihtiyaçlarını karşılamak içindir. Çevresel durumlara ve uyumsuzluklara kolay uyum sağlayamazlar. Kendi geliştirdiği "Eğitime Katılma Ölçeği"ni (EPS) ve "Kişilik ve Eğitim Çevresi Ölçeği"ni (PEES) kullandığı bu araştırmada Boshier eğitime katılma ve ayrılma ile ilgili olarak tek değişkenli açıklamaları reddetmiş; yaş, medeni durum, yaşadığı bölge, dinsel etkiler gibi ara değişkenlerin yetişkinlerin katılma ve ayrılma davranışlarında etkili olduğunu belirtmiştir.

Boshier 1991'de "Eğitime Katılma Ölçeği"nin yeni bir biçimini oluşturmak için yeni bir form geliştirmiş, Kuzey Amerika ve Asya'da 845 yetişkin katılımcıyla yaptığı araştırmada, iletişim becerilerini geliştirme, toplumsal ilişki, eğitsel hazırlık, mesleki ilerleme, ailesel nedenler, sosyal güdülenme ve bilişsel ilgi olmak üzere 7 katılma faktörü belirlemiştir (Boshier, 1991).

Katılma araştırmalarının önemli bir boyutunu da katılma engelleri ile ilgili araştırmalar oluşturmaktadır. Scanlan ve Darkenwald, Houle'un yetişkin öğrenci tipolojisi ve onu izleyen faktör analitik incelemelerin, katılma konusunda anlayışı zenginleştirdiğini ama katılma davranışı ve katılanları katılmayanlardan ayırmada yararlı olmadığını, katılma davranışına paralel engel faktörlerinin de belirlenmesinin önemli olduğuna vurgu yapmaktadır (Scanlan and Darkenwald, 1984).

Yetişkin eğitiminde katılma engelleri ile ilgili yapılan araştırmalarda Cross'un katılma engelleri sınıflamasına atıf yapıldığı görülmektedir. Cross (1981) engelleri durumsal (stutional), kurumsal (instutional) ve tasarrufi (dispositional) engeller olmak üzere üç grupta ele almaktadır. Durumsal engeller; eğitim giderleri, yeterli zamanın olmaması, evdeki sorumluluklar, iş yerindeki sorumluluklar, çocuk bakımı, ulaşım sıkıntısı, çalışacak ya da pratik yapacak koşulların olmaması, aile ya da arkadaşlarının buna sıcak bakmaması olarak belirtilmiştir. Kurumsal engeller; tam zamanlı olarak okula gitmeyi istememe, eğitim programını tamamlamak için yeterli zamanın olmaması, derslerin katılmaya uygun zamana göre programlanmış olmaması, sıkı katılım kuralları,

katılmak istenen programın olmaması, kayıt olurken fazla belge istenmesi, programın gerektirdiği şartları taşıyama, herhangi bir ödül ya da terfi alınmaması olarak ortaya çıkmaktadır. Tasarrufları engeller, tutumlar ve eğilimlerden kaynaklanan engeller olup başlamak için yaşlı olduğunu düşünme, geçmiş eğitimindeki başarısızlık ya da özgüven eksikliği, enerjinin olmaması, ders çalışmaktan hoşlanmama, sınıf veya okuldan bıkmama, ne öğrenileceğini ve eğitimin sonuçlarını bilmeme, çok hırslı gözükme, çekinme olarak belirtilmektedir. OECD bu listeye bilgi eksikliğinden kaynaklanan engeller olmak üzere dördüncü bir kategori eklemiştir. Bu engel grubu, eğitim ve öğrenmenin sunduğu imkân ve faydalar hakkında yeteri kadar bilgi sahibi olmamayı ifade etmektedir (Rubenson, 2011).

Rubenson'a göre (2011) katılım engelleri bazı grupların eğitime katılımını engelleyen durumlardır. Bu engellerin üstesinden gelinebilirse bu kişilerin yaşam boyu öğrenmeye katılacakları varsayılır. Engel araştırmalarında iki temel kavramsal yaklaşımın bulunduğunu belirten Rubenson, bunlardan birisinin katılma önündeki engeller ile ilgili araştırmaların eğitime katılmayanlar üzerinde yapılmasıdır. Araştırmalar eğer bu yaklaşımla yapılırsa durumsal ve kurumsal engeller üzerinde durulacak tutumlar ve engellerden kaynaklanan engellere çok az yer verilecektir. İkinci kavramsal yaklaşımsa katılma düzeyini azaltan ancak katılımı tamamiyle engellemeyen etkenlerin belirlenmesidir. Bu durumda araştırmalar eğitime katılanlar üzerinde gerçekleştirilmektedir. Rubenson, pek çok araştırmada durumsal ve kurumsal engellerin benzeri sonuçlar verdiğini, ancak tutum ve eğilimlerden kaynaklanan engellerin farklılıklar gösterdiğini belirtmekte ve günümüzde yürütülen araştırmalardaki temel sınırlılığın, durumsal ve kurumsal engellere odaklanma olduğunu, tutumlar ve eğilimlerden kaynaklanan engellerin ölçümünün nasıl güçlendirilebileceğinin göz önünde bulundurulmasına gereksinim olduğunu belirtmektedir.

Hefler ve Markowitsch (2010), örgün yetişkin eğitime katılım ile çalışma yaşamı ilişkisini belirlemeyi amaçladıkları çalışmalarında yetişkin öğrenimine katılım tipolojilerinin kısıtlılıklarını açıklamaktadırlar. Onlara göre, yetişkin motivasyonu ile program türü arasındaki ilişkinin nadiren tartışılması; kısa kurslar ve uzun programlardaki katılımcıların farklı bir şekilde sınıflandırılmaması; devam ettikleri eğitim programı ile önceki kazanımları arasındaki ilişkiyi, yaşam koşullarını ve örgün yetişkin eğitiminin konumunun dikkate alınmaması bu araştırmaların sınırlılıklarıdır.

Yazarlar örgün yetişkin eğitiminde katılmada beş yetişkin tipolojisi belirlemişlerdir. Birincisi, örgün eğitim içindeki herhangi bir aşamanın “tamamlanması”dır. Bu gruptaki öğrenciler çalışmayı örgün eğitimi tamamlamak için bir araç olarak görmektedirler. İkinci tipoloji “geri dönme” tipolojisidir. Eğitim sisteminden ayrılma kararının değiştirilmesidir. Üçüncü tipoloji “dönüştürme” tipolojisidir. Mesleki kariyerdeki değişikliği desteklemek için örgün yetişkin eğitime devam etmeyi içerir. Dördüncü tipoloji “güçlendirme” tipolojisidir. Mesleki kariyerini geliştirmeyi içerir. Beşinci tipoloji “telafi etme” dir. Bireysel amaçların karşılanması için örgün yetişkin eğitimi bir ortam olarak değerlendirir.

Dönemin eğitim anlayışına damga vuran yaşam boyu öğrenme ile yetişkin eğitiminde katılma araştırmalarının önem kazanması arasında bir ilişki kurmak mümkündür. Yaşam boyu öğrenmenin birçok acil soruna çözüm olarak görüldüğünü belirten Ahl (2006) hükümetlerin nitelikli işgücü pazarı için daha yetenekli ve eğitilmiş yetişkinlere ihtiyaç duyduğunu; işsizliğin vergi tabanını yıprattığını ve refahı tehdit ettiğini, politikacıların eğitimi demokrasi sorunlarının çözülmesi, aktif ve demokratik yurttaşlığın sağlanması için bir çözüm olarak gördüklerini; eğitim gören insanlar istatistiklerde işsiz olarak gösterilmediği için işsizlik oranlarını düşük göstermek için yetişkin eğitime katılımın teşvik edildiği buna karşın yetişkinlerin eğitim programlarına katılımı düşük düzeyde kaldığını, katılımı teşvik etmenin yolunun da insanları eğitime katılmaya neyin motive ettiğinin sorulması olduğunu belirtmektedir. Ahl’a göre motivasyonu nitelemenin, tanımlamanın ve ölçmenin mümkün olduğunu varsayan yaklaşımlar sorunludur. Motivasyon varsayımsaldır, bu yüzden içsel motivasyon değişkenlerinin varlığı ve motivasyon ile davranış arasındaki ilişkinin sorgulanması gerekir. Bu nedenle Ahl güdüsel yönelimlerle ilgili araştırmalara kuşku ile bakmaktadır.

Avrupa Birliği’nde de yetişkinlerin eğitim programlarına katılmasının teşvik edilmesi yönünde bir eğilim gözlenmektedir. Ancak yetişkinlerin eğitime katılma sorununun bir sayısal artışa indirgendiği de görülmektedir. Boren 2010 yılına kadar, Avrupa Birliği’nin güçlü ekonomik büyüme ve daha fazla sosyal uyum vurgusu ile dünyanın en rekabetçi ve en bilgi temelli bölgesi olmaya doğru gelişmeyi amaçladığını, yaşam boyu öğrenmeye katılımın, bu hedeflere ulaşmak için bir katalizör görevi gördüğünü, 21. yüzyılın ilk on yılının sonunda 25 ve 64 yaşları arasında, Avrupa

nüfusunun %12,5'nin yaşam boyu öğrenmeye katılımının sağlanmasının hedeflendiğini belirtmektedir (Boren, 2010).

Yaşam boyu öğrenmeye katılım ile ilgili olarak Avrupa ülkeleri dört temel grupta sınıflandırılmaktadır. Birinci grupta İskandinav ülkeleri ve İzlanda yer almaktadır. Bu ülkelerde katılım oranları % 50 ve üzerindedir. İkinci grupta katılım oranlarının % 35 ile % 50 arasında değiştiği Anglo-Sakson ülkeleri gelmektedir. Üçüncü grupta İspanya, İtalya, Slovenya, Belçika, Almanya ve Fransa'nın oluşturduğu Batı Avrupa ülkeleri gelmektedir. Bu ülkelerde katılım oranları % 20 ve % 35 arasında değişmektedir. Dördüncü grupta ise Polonya, Macaristan, Portekiz ve Yunanistan gibi Kuzey ve Güney Avrupa ülkeleri gelmektedir. Bu ülkelerde katılım oranları % 20'nin altındadır (Boateng, 2009).

Günümüzde yetişkin eğitime katılımın bireysel sorumluluk olarak görüldüğüne vurgu yapan Boeren, Holford, Nicaise ve Baert (2012) on iki Avrupa ülkesindeki örgün yetişkin eğitime katılan yetişkinlerin katılma nedenlerini inceledikleri araştırmada, katılmanın sadece öğrenenin sorumluluğunda olmadığını, ülkelerin veya coğrafi bölgenin yapısal durumlarının etkileşimi sonucunda gerçekleştiğine dikkat çekmekte, Avrupa düzeyinde yetişkinleri öğrenmeye motive etmek için farklı stratejilere ihtiyaç olduğunu, daha esnek kayıt koşulları, ulusal kalite çerçeveleri ve önceki öğrenmelerin akreditasyonunun öğrenci başarısını arttıracığına ve engelleri azaltacağına dikkat çekmektedirler.

1.3. Türkiye’de Katılma Araştırmaları

Dünyada halk eğitiminde katılma ile ilgili araştırmalar 1960’lı yıllarda önem kazanmaya başlarken Türkiye’de araştırmaların ilkinde ise 1980’li yılların başlarında rastlanmaktadır. Aşağıda bu araştırmalara yer verilmiştir.

Tuğrul (1982) tarafından Ankara İli Merkez İlçelerindeki Halk Eğitimi Merkezlerinde el becerisi ve teknik beceri kazandıran kurslara katılan yetişkinlerin demografik özelliklerinin ve beklentilerinin belirlenmesi amacıyla gerçekleştirilen araştırma, Türkiye’de yetişkin eğitime katılma konusunda rastlanılan ilk araştırma niteliğindedir. Araştırma bulguları katılanların çoğunluğunun kadın olduğunu, eğitim düzeylerinin Türkiye ortalamasının üstünde ve orta gelir gruplarından geldiğini, çoğunluğunun bekâr olduğunu ortaya koymaktadır. Katılım amacı kadınlarda boş

zaman değerlendirme olarak ortaya çıkarken, erkeklerde mesleğinde ilerlemek ve iş edinmek olarak ortaya çıkmaktadır. Gelir düzeyi düşük olanlarda iş edinmek daha önemli görünürken, gelir düzeyi yüksek olanlarda boş zaman değerlendirme amacıyla kurslara katılım daha ön plana çıkmaktadır.

Malkoç (1983) tarafından İstanbul'da bir Halk Eğitimi Merkezi'nde meslek kurslarından mezun olanlar üzerinde gerçekleştirilen araştırmada, araştırmaya katılanların çoğunluğunu 14-25 yaşları arasında olduğu, en az on yıl İstanbul'da oturdukları, kursa geliş amacının kurs türüne göre değiştiği görülmektedir. Örneğin el sanatları kurslarına boş zaman değerlendirme amaçlı katılım önem kazanırken, mesleki kurslarda iş edinmek amacı ön plana çıkmaktadır.

Bozkurt (1985) tarafından Balıkesir Halk Eğitimi Merkezinde gerçekleştirilen araştırmada kurslara genellikle ilkokul mezunu olanların ve kadınların katıldığı bulgulanmıştır.

Beyhan (1985) tarafından gerçekleştirilen araştırma, Ankara'da Gazi Akşam Lisesi'nde okuyan öğrencilerin beklenti ve sorunlarını belirlemeyi amaçlamaktadır. Araştırma Türkiye'de örgün yetişkin eğitiminde katılma konusunu ele alması bakımından literatürde rastlanılan ilk araştırma niteliğindedir. Araştırma bulguları öğrencilerin tamamına yakınının erkek, orta ve orta yaşın altında olan memurlar olduğunu, büyük çoğunluğunun eğitime devam etmelerinde mesleki güdülerin etkili olduğunu ortaya koymaktadır. İşinde ilerlemek, statü sahibi olmak ve kazancı arttırmak; genel kültürü arttırmak; derece ve kademe ilerlemesi sağlamak; toplumda saygınlık elde etmek katılma amaçları olarak ortaya çıkmıştır.

Ağın (1985) tarafından Ankara'da Örgün Meslek Eğitimi Merkezi'nde gerçekleştirilen araştırmada programlar, izlenen yöntemler ve karşılaşılan sorunlar hakkında yönetici ve öğrencilerin görüşlerini belirlemeyi amaçlamıştır. Araştırma bulguları yetişkinlerin meslek edinmek, diploma alarak işinde ilerlemek, ekonomik yönden güçlenmek amacıyla programlara katıldıklarını ortaya koymaktadır. Araştırmada ayrıca terk ile ilgili sonuçlar da yer almaktadır. Askerliğin tercih edilmeyişi, iş yerinden izin alamama, derslere yetişememe terk nedenleri olarak ortaya çıkmaktadır.

Tekin (1988) tarafından yapılan araştırmada Ankara’da bulunan Akşam Liselerine devam eden öğrencilerin demografik özellikleri, katılma amaçları ve öğrenmede karşılaştıkları güçlükler belirlenmek istenmiştir. Araştırma bulguları katılanların çoğunlukla bir devlet dairesinde memur olduğunu, erkeklerin çoğunlukta olduğunu, ilköğrenimini kırsal kesimde yapanların grubun yaklaşık yarısını oluşturduğunu, araştırmaya katılanların önemli bir kısmının ortaokulu dışardan bitirme ve akşam okulları gibi yetişkinlere özđü yollardan bitirdiklerini göstermektedir. Yetişkinler akşam liselerine birden fazla nedenle katılmaktadırlar. Sırası ile genel kültürü artırmak, daha üst düzeyde eğitime devam etmek, çalıştıkları işlerde daha iyi görev elde etmek tüm grup içinde daha büyük oranlar oluştururken; ev ya da iş yaşamının sıkıcılığından uzaklaşmak, okuldan mezun olup iş bulmak daha küçük oranlar oluşturmaktadır. Katılma amaçları mesleki sosyal ve eğitsel olarak gruplandığı zaman, mesleki ve eğitsel amaçların yetişkinleri, sosyal amaçlardan daha çok eğitime güdülediği saptanmıştır.

Ayhan (1990) tarafından gerçekteşirilen araştırmada Ankara’daki Halk Eğitimi Merkezlerinde açılan meslek ve beceri kurslarına katılanların demografik özellikleri, katılmalarını güdüleyen etmenler ve kurs programları hakkındaki görüşleri belirlenmek istenmiştir. Araştırmada, Türkiye’de halk eğitimi kurslarına katılanların yaş, medeni durum, öğrenim düzeyi ve çalışma durumu bakımından özelliklerinin gelişmiş Batı ülkelerinde yetişkin eğitime katılanların tipik özelliklerinden farklı olduğu, kurslara katılmak için gösterilen nedenler arasında ekonomik amaç ya da güdüler dışında ve kursun öğrenme konusu ile hiçbir ilgisi olmayan, salt etkinliğe dönük amaç ya da güdülerinde önemli yer tuttuğu görölmüştür.

Tekin (1991) tarafından yapılan araştırmada, Halk Eğitimi Merkez Müdürlerinin etkinliklerin düzenlenmesi ve yürütölmesinde başvuru olan uygulamalar ve karşılaşılan sorunlarla ilgili görüşlerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu araştırmanın ortaya koyduğu bulgulardan bazıları, merkez yöneticilerine göre halk eğitimi kurslarına katılanlar, cinsiyet açısından kadınlar, eğitim düzeyi düşük olanlar, yaşça daha genç olanlar gibi belirli kategorilerde yoğunlaşmaktadırlar.

Ural (1991) yaptığı araştırmada, Burges tarafından geliştirilen ve Grabowski tarafından yeniden düzenlenen “Eğitime Katılma Ölçeği”ni Türkçeye uyarlamıştır. Araştırma sonuçları Eğitime Katılma Ölçeği’nin Türk yetişkin araştırma evreni için

güvenilir bir biçimde kullanılabileceğini göstermiştir. Güvenilirlik çalışması yapılan ölçek beş Halk Eğitimi Merkezinde 288 kişi üzerinde uygulanmış ve yapılan faktör analizi sonucunda, İç Yönelmeli Öğrenme, Kaçış, Rekabete Yönelik Öğrenme, Sosyal İlişkiler, Dış Yönelmeli Öğrenme, Kişisel Gelişme, Otoriteye Uyma, Sosyal ve Ekonomik Gelişme olmak üzere sekiz faktör bulunmuştur. Araştırma, Türk ve Amerikan örneklemeleri arasında günlük ve sosyal yaşama ilişkin katılma nedenlerinde benzerlik olduğunu, otorite figürlerinin beklentilerini karşılamaya ilişkin nedenlerde ise farklılık olduğunu ortaya çıkarmıştır.

Kirazoğlu (1996) tarafından yapılan araştırmada, yetişkinlerin eğitime katılmama nedenlerini belirleyen bir ölçek geliştirmek amacıyla gerçekleştirilmiştir. Araştırma sonucunda geliştirilen ölçeğin katılmama nedenlerini belirlemede geçerli ve güvenilir olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Mali sınırlılıklar, eğitime yönelik olumsuz tutumlar, korku ve çevreden çekinme, zaman sınırlılıkları, öz güven eksikliği, iletişimsel engeller, aile sorumlulukları, kurumsal engeller olmak üzere sekiz engel faktörü ile demografik değişkenler arasında ilişkiler araştırılmıştır. Bu çalışmada mali sınırlılıklar en önemli engel olarak ortaya çıkmıştır.

Duman'ın (2004) gerçekleştirdiği araştırmada, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, yüksek lisans programlarına kayıtlı olan öğrencilerin programa katılma nedenlerini ve güdüsel yönelimlerini Houle'un yetişkin öğrenenler tipolojisine dayalı olarak belirlenmesi amaçlanmıştır. Araştırma bulgularına göre katılan yetişkinlerin çoğunluğu erkek, 30 yaşın altında ve devlet memurudur. Araştırmaya katılanların % 62.8'i öğrenme yönelimli, %34.9'u amaç yönelimli, % 2.3'ü etkinlik yönelimli olduğu görülmüştür.

Karataş (2009) tarafından yapılan araştırmada Karayolları Genel Müdürlüğü personelinin hizmet içi İngilizce eğitimlerine katılmaya güdüleyen faktörlerin belirlenmesi amaçlanmıştır. Katılımcıların İngilizce kursunda başarılı olacaklarına dair sahip oldukları öz güven, yetişkin eğitime karşı sahip oldukları olumlu tutum, kurumdaki görev sorumluluklarının yerine getirilmesi ile ilgili öz yararlılık sağlama hedefleri, İngilizcenin karşılanması gereken bir ihtiyaç olduğu algısı psikolojik faktörler olarak ortaya çıkmıştır. Katılımcıların gerçekleşmesini planladıkları yaşam geçişleri toplumsal faktör olarak ortaya çıkmıştır.

Tatar (2009) tarafından yapılan araştırma Eskişehir ili Gültepe Mahallesi gecekondu bölgesinde yaşayan yetişkinlerin kentlileşme sürecinde karşılaştıkları uyum sorunlarının ve eğitim ihtiyaçlarının neler olduğunu nitel araştırma yaklaşımı ile belirlemeyi amaçlamıştır. Araştırmaya katılan yetişkinler okuma- yazma ve temel eğitim, sosyal ve kültürel ve mesleki eğitim, yurttaşlık ve siyasal eğitim konularında eğitime ihtiyaç duyduklarını belirtmişlerdir. Cinsiyet, yaş, gelir düzeyi, çalışıp çalışmama durumu belirttikleri eğitim ihtiyaçlarında farklılaşmaya neden olmaktadır. İhtiyaç duydukları kurslar, mahallerinde açılması durumunda, bütçelerine ve çalışma saatlerine uygun olması durumunda yetişkin eğitimi etkinliklerine katılmak için istekli olduklarını belirtmişlerdir.

Aşır'ın (2011) yaptığı araştırmada Halk Eğitimi Merkezleri kurslarına katılan ve kursları bitirmeden ayrılan kadınların, kurslardan ayrılma nedenleri toplumsal cinsiyet açısından ele alınmıştır. Nitel araştırma yaklaşımı ile gerçekleştirilen bu araştırmada, kursiyerlerle anlaşamama, kurs yöneticisinin tutumu, maddi imkânsızlık, ücret alamama, sağlık nedenleri, eşin devam etmeye izin vermemesi, çocuk bakımı ile ilgili sorumluluklar, aile büyüklerinin izin vermemesi, evlenme, kurs hocasının tutumu, ailevi sorunlar terk nedenleri olarak ortaya çıkmıştır. Bu araştırmanın ortaya koyduğu önemli bir bulgu çocuk ve aile sorumlulukları nedeniyle kursu terk eden kadınların toplumsal cinsiyet rollerini sorguladıklarının görülmesidir.

Tezcan (2012) tarafından Muğla Halk Eğitimi Merkezinde gerçekleştirilen araştırmada yetişkin öğrenenlerin kursa katılma nedenleri ve güdüsel yönelimlerinin Cyril O. Houle'ün yetişkin öğrenenler sınıflandırmasına dayalı olarak saptanması amaçlanmıştır. Nitel ve nicel araştırma yaklaşımının kullanıldığı bu araştırmada amaç yönelimli yetişkinlerin en büyük çoğunluğu oluşturduğu, öğrenme yönelimli yetişkinlerin öğrenmeye amaç ve etkinlik yönelimli yetişkinlere göre gün içinde daha fazla zaman ayırdıkları görülmüştür.

Komşu'nun (2014) yaptığı araştırma, Mersin'in Akdeniz ilçesi Karaduvar Mahallesi'nde yaşayan yetişkinlerin, kent sorunlarına ilişkin farkındalıklarının, kentsel sorunların çözümüne yönelik siyasal davranışlarının ve bu bağlamda yetişkin eğitimine katılım örüntülerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Araştırma bulguları, aile ve ev işleri, yoğun iş temposu, kursların varlığından haberdar olmama durumunun en önemli katılım engelleri olduğunu ortaya koymaktadır. Erkeklerde, yoğun iş temposunu yetişkin

eğitimi etkinliklerine katılmamanın nedeni olarak gösterilirken, kadınlarda toplumsal cinsiyete dayalı nedenler daha ne  çıkmaktadır. Yetişkinlerin eğitime katılma amaçları cinsiyete göre farklılaşmakta, erkeklerde mesleki ilerleme, geliri artırma ve yasal gereklilikler eğitime katılma nedeni olarak ortaya çıkarken kadınlarda, sosyalleşmek ve öğrenme zevki için eğitime katıldığını belirtenlerin oranı yükselmektedir.

Ata'nın (2016) yaptığı araştırma, Başkent Halk Eğitimi Merkezinde düzenlenen mesleki kurslara katılan yetişkinlerin eğitime katılmadaki güdüsel yönelimleri Boshier'in Eğitime Katılma leği ile belirlenmiştir. Araştırmada katılanların demografik özelliklerinin güdüsel yönelimlerini farklılaştırdığı sonucu ortaya çıkmıştır. Bu araştırmanın ortaya koyduğu ilginç bir bulgu mesleki kurslara katılanların mesleki gelişme güdüsü ile ilgili olarak değil bilişsel ilgi güdüsü ile kurslara katıldığının görülmesidir. Mesleki gelişme güdüsü ile kurslara katılanlar, grupta küçük bir oran oluşturmaktadır.

Gökçe (2016) tarafından yapılan araştırmada, okuma yazma bilmeyen kadınların okuma yazma kurslarına katılma nedenleri, gündelik yaşamlarında okuma-yazma bilmemekten kaynaklanan güçlükleri ve bu güçlüklerle baş etme stratejileri analiz edilmiştir. Kadınların okuma-yazma kurslarına katılmama nedenleri olarak ocuk bakımı ve ev içi sorumlulukları, yaş ve yaşlılığa bağlı etmenler, başarısızlık korkusu, iş kaynaklı etmenler, yakın çevrenin bunu hoş karşılamaması ve okuma -yazmaya gündelik yaşam pratiklerinde ihtiyaç duymama ne  çıkmaktadır. Kadınların yemek yapma, çocukların eğitimi, telefon kullanımı, televizyon izleme, iş hayatı, alışveriş seyahat ve hastane işlemleri ve ilaç kullanımı, resmi işlemler ve siyasi pratikler gibi konularda okuma-yazma bilmemekten kaynaklanan güçlükler yaşadıkları belirlenmiştir. Kadınlar karşılaştıkları güçlükleri başkalarından yardım alarak aştıkları görülmektedir.

Kıral (2016) tarafından gerçekleştirilen araştırmada Karaman Halk Eğitimi Merkezinde kurslara katılan yetişkin öğrenenlerin kurslara katılmalarındaki güdüsel yönelimler Boshier'in Eğitime Katılma leği kullanılarak belirlenmesi amaçlanmıştır. Araştırma sonuçları yetişkinlerin demografik özelliklerine göre katıldıkları kurslar ve kurslara katılmadaki güdüsel yönelimleri farklılık gösterdiğini ortaya koymaktadır. Öğrenenlerin en başat güdüsel yönelimi bilişsel ilgi olarak ortaya çıkmıştır. Bunu sosyal güdülenme, toplumsal ilişki ve mesleki ilerleme güdüsü izlemektedir.

Yetişkinlerin eğitime katılması ile ilgili olarak ulusal düzeyde yapılmış tek araştırma TÜİK (2013) tarafından yapılmıştır. Araştırma 18 yaş üstü grupları kapsamaktadır. Araştırma bulgularına göre 2012 yılı itibariyle örgün eğitime katılım oranı % 8.3 iken yaygın eğitime katılım oranı % 15.4'tür. Kentsel alanda örgün eğitime katılım oranı % 10,1'iken, kırdaki bu oran % 4.1'dir. Yaygın eğitime katılım kentte % 17.8'iken, kırdaki % 10.1'dir. Erkeklerde örgün eğitime katılım % 9.8'iken, kadınlarda % 6.8'dir. Yaygın eğitime katılım erkeklerde % 17.5 iken, kadınlarda %13.4'tür. 35 altı yaş grubunda hem örgün eğitime hem yaygın eğitime katılım oranları yükselirken yaş ilerledikçe düşmektedir. Öte yandan eğitim durumu yükseldikçe örgün ve yaygın eğitime katılma oranı yükselmektedir. Araştırmada yaygın eğitim programlarına katılma nedenleri de belirlenmiştir. İşini daha iyi yapmak (%50.5), işini kaybetme ihtimalinin azalması (%8.5), bir iş bulma ihtimalinin artması (%25), kendi işini kurmak (%5.7), katılmaya mecbur olmak (%20,7), günlük hayatta gerekli bilgi ve becerileri kazanmak (%35.1), ilgisini çeken bir konu hakkında bilgi edinmek (%27.3), sertifika almak (%27.6), yeni insanlarla tanışmak ve eğlence (% 12.1), gelir elde etmek ve ek iş (%10) yaygın eğitime katılma nedenleri olarak ortaya çıkmıştır. Araştırma sonuçları mesleki amaçlarla katılma oranlarının erkeklerde arttığını; günlük hayatta gerekli bilgi ve becerileri kazanmak, ilgisini çeken bir konuda bilgi edinmek, yeni insanlarla tanışmak ve eğlence amaçlarıyla katılma oranlarının ise kadınlarda arttığını ortaya koymaktadır.

Türkiye'de yetişkin eğitimi araştırmaları topluca değerlendirildiğinde yapılan araştırmaların yüksek lisans ve doktora düzeyinde tez araştırmaları olduğu görülmektedir. TÜİK araştırması dışta tutulursa yapılan araştırmalar ulusal ölçekli değil yerel düzeyde yapılmış olup çoğunluğu halk eğitimi merkezlerinde gerçekleştirilmiştir. Katılım genellikle halk eğitimi programlarına katılım açısından ele alınıp örgün yetişkin eğitimi programlarına katılım konusunu ele alan çalışma sayısı sınırlıdır. Araştırmaların temel ilgisi olan yetişkinlerin katılım amaçları ve güdeleri ve eğitime katılma engelleri kategorik olarak yurt dışı araştırmalarla benzerlik göstermekte, ancak demografik değişkenlerle katılım ilişkisi açısından farklılıklar görülmektedir. Katılımcıların genelde genç yetişkinler olduğu araştırmaların birçoğunda vurgulanmıştır. Toplumsal cinsiyetin yetişkinlerin katılma amaçları, katılma engelleri ve katılmama nedenlerinde belirleyici bir faktör olduğu görülmüştür. Erkeklerde mesleki amaçlar, kadınlarda ise daha çok sosyalleşme amaçlı katılım yönünde bir eğilim göze çarpmaktadır. Bir başka eğilim de erkeklerde bir işte çalışmaktan kaynaklı engellerin, kadınlarda ise daha çok sosyal ve

kültürel nedenlerden kaynaklanan engellerin öne çıktığının görülmesidir. Burada belirtilmesi gereken bir durum bu sonuçların dikkate alınmasında araştırmaların yerel ölçekli olduğu göz önünde bulundurulması ve ulusal ölçekli çalışmalarla yetişkin eğitiminde katılım ile ilgili daha kesin sonuçlara ulaşılabileceğidir.

1.4. Problem

Hemen her ülkede yetişkin eğitimi uygulamalarının uzun bir tarihsel geçmişi vardır. Bu tarihsel gelişim sürecinde, dönemin ekonomik, sosyal ve kültürel özelliklerine ve her toplumun gelişmişlik düzeyi ve özgül ihtiyaçlarına göre yetişkin eğitime farklı anlamlar yüklenir, hedef kitleleri oluşur ve kapsamı belirlenir.

Yetişkin Eğitiminin Geliştirilmesiyle İlgili Unesco Tavsiyesi adlı eserde yetişkin eğitimi (UNESCO,1985):

İçeriği, düzeyi ve yöntemi ne olursa olsun ve ister okullarda, kolejlerde, üniversitelerde veya çıraklıkta uygulanan ilköğretimin uzantısı bir eğitim olarak düşünölsün veya o eğitimin yerini tuttuğı varsayölsün yetişkin olarak düşünölen kişilerin yeteneklerini geliştirmelerine, bilgilerini arttırmalarına, teknik veya mesleki yeterliliklerini iyileştirmelerine veya bu yetenek, bilgi ve yeterliliklerine yeni bir yön vermelerine, tutum ve davranışlarını hem kişisel gelişme bakımından hem de dengeli ve bağımsız bir toplumsal, ekonomik ve kültürel gelişmeye katılma bakımından değiştirmelerine imkan sağlayandüzenli eğitim süreçlerinin tümünü ifade edecek biçimde kullanılmıştır.

Yetişkinler, yukarıda sözü edilen eğitim ihtiyaçlarını karşılamak için halk eğitimi bağlamında okul dışı kuramsal olanakları değerlendirebilirler, kendileri için düzenlenmiş örgün eğitim kurumlarında, örgün eğitime denk yeterlik ve belgeler kazanabilirler, ya da doğrudan örgün eğitim sistemlerinin bir parçası olabilirler.

Lowe yetişkin eğitimi alanında tüm dünyada sayısal bakımdan en büyük gelişmenin örgün ya da dengi programları ikinci şans olarak sunan kuruluşlarda göröldüğünü, gelişmekte olan ölkelerde bu programların genellikle ilköğretim

düzeyinde yaygınlaşmasına karşılık, daha gelişmiş ülkelerde ağırlığın ortaöğretim ve yükseköğretim düzeyinde olduğunu belirtmektedir. Lowe'a göre yarı-zamanlı öğrenim olanaklarına kıyasla tam zamanlı öğrenim olanaklarının kısıtlılığı, öğrenim fırsatlarındaki eşitsizlikler ve gerçek yeteneğini okulda gösteremeyip geç gelişen birçok kimsenin varlığının anlaşılması örgün eğitime denk programların teşvik edilmesinin nedenleri olarak ileri sürülmektedir (Lowe, 1985).

Türkiye'de Açık Öğretim Lisesi Milli Eğitim Bakanlığının 2 Haziran 1992 tarih ve 12633 sayılı yazısı ile 1992 yılında kurulmuş ve 1992-1993 öğretim yılından itibaren öğrenci almaya başlamıştır. Açık Öğretim Lisesi'nin kuruluşu ile tipik bir yetişkin eğitimi kurumu olan akşam liseleri uygulamasına son verilmiştir.

Milli Eğitim Bakanlığı Açık Öğretim Lisesi Yönetmeliği'nin 7. maddesinde Açık Öğretim Lisesini "Lise, uzaktan öğretim teknolojileri kullanarak öğretim veren ve bu hizmeti merkezî sistemle yürüten bir kurumdur" biçiminde tanımlanmaktadır. 6. maddede belirtilen öğrenci kayıtlarında yaş sınırının olmaması ve öğretim süresinin sınırsız olması yönüyle bir açık eğitim uygulamasıdır. Programların uygulanmasında kitle iletişim araçlarından yararlanılması, eğitim programlarının bilişim teknolojilerinin olanakları ile destekleneceğinin belirtilmesi yönüyle de bir uzaktan eğitim uygulamasıdır.

Açık Öğretim Lisesi'nin amacı ise ilgili yönetmeliğin 5. maddesinde şöyle belirlenmektedir:

gelişmiş kitle iletişim araçları ve yeni teknolojileri kullanarak;

- a) İlköğretimi tamamlayan ancak ortaöğretime devam etmeyenler ile orta öğretimden ayrılan, mezun olan ve yükseköğretimden ayrılan veya mezun olanlara farklı alanlarda öğrenim görme fırsatı vererek eğitim öğretim imkânı sağlamak
- b) Ortaöğretim düzeyinde fırsat ve imkân eşitliğine, toplumun kültür düzeyinin yükseltilmesine ve güçlendirilmesine katkı sağlamak
- c) Öğrencileri hayata ve yükseköğretime hazırlamaktır.

Çizelge 1'de Açık Öğretim Lisesinin kuruluşundan sonra ilk 10 yıldaki öğrencilerin cinsiyete göre dağılımı verilmektedir. Çizelge 2'de ise 2003-2016 yılları arasında öğrencilerin cinsiyete göre dağılımı verilmektedir.

Çizelge 1

1992-2002 Yılları Arası Açık Öğretim Lisesi Öğrencilerinin Cinsiyete Göre Dağılımı

Eğitim Öğretim Yılları	Cinsiyet					
	Kadın		Erkek		Toplam	
	F	%	f	%	f	%
1992 - 1993	14112	31.5	30648	68.5	44760	100.0
1993 - 1994	20780	33.4	41434	66.6	62214	100.0
1994 - 1995	29803	35.6	53876	64.4	83679	100.0
1995 - 1996	46350	37.4	77740	62.6	124090	100.0
1996 - 1997	63630	37.0	108509	63.0	172139	100.0
1997 - 1998	96568	35.4	176379	64.6	272947	100.0
1998 - 1999	131833	34.4	251732	65.6	383565	100.0
1999 - 2000	156447	33.7	307180	66.3	463627	100.0
2000 - 2001	179381	33.5	356207	66.5	535588	100.0
2001 - 2002	214751	33.7	422404	66.3	637155	100.0

Kaynak: (AÖL 10 yılı, 2002).

Çizelge 2

2003-2016 Yılları Arası Açık Öğretim Lisesi Öğrencilerinin Cinsiyete Göre Dağılımı

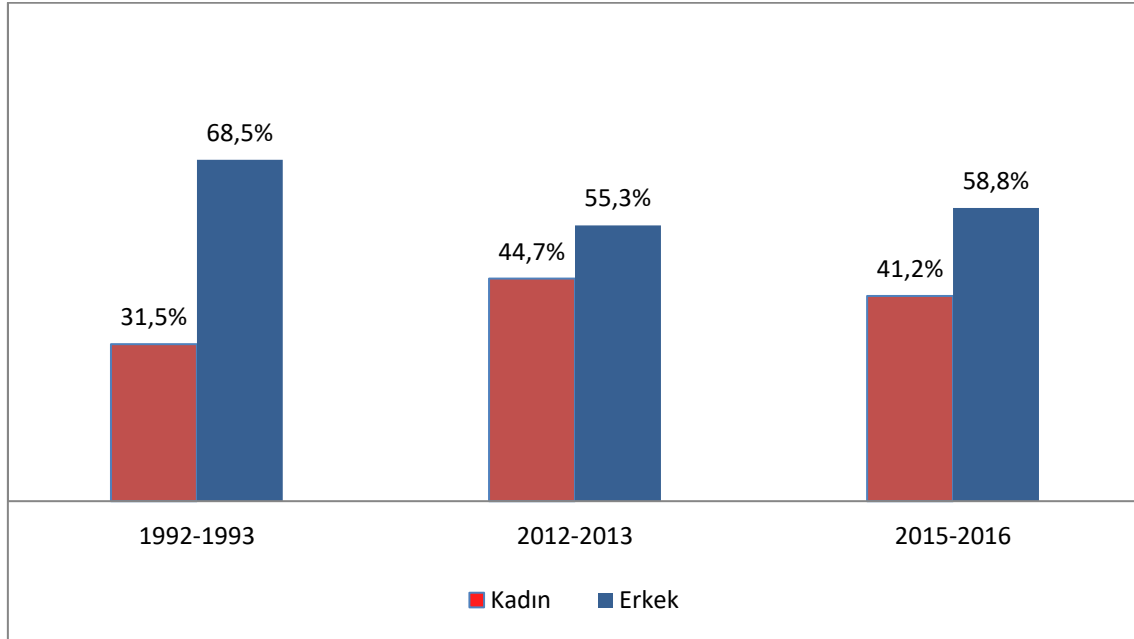
Eğitim Öğretim Yılları	Cinsiyet					
	Kadın		Erkek		Toplam	
	F	%	f	%	f	%
2002-2003	—	—	—	—	—	—
2003 - 2004	111878	41.9	155357	58.1	267235	100.0
2004 - 2005	109327	40.8	158931	59.2	268258	100.0
2005 - 2006	111180	39.2	172758	60.8	283938	100.0
2006 - 2007	980244	86.7	150625	13.3	1130869	100.0
2007 - 2008	103769	45.4	124823	54.6	228592	100.0
2008 - 2009	143767	44.4	179825	55.6	323592	100.0
2009 - 2010	173421	43.2	228241	56.8	401662	100.0
2010 - 2011	217758	44.2	274727	55.8	492485	100.0
2011 - 2012	278837	45.6	332157	54.4	610994	100.0
2012 - 2013	359313	44.7	445210	55.3	804523	100.0
2013 - 2014	394231	43.7	507238	56.3	901469	100.0
2014 - 2015	407844	43.1	537546	56.9	945390	100.0
2015 - 2016	101476	41.2	145012	58.8	246488	100.0

Not: 2015-2016 yılları, 1. dönem verileridir.

Kaynak: <http://aol.meb.gov.tr> (Erişim tarihi:03.07.2016).

Çizelge 1 ve Çizelge 2’de görüldüğü gibi Açık Öğretim Lisesinin açıldığı yıl olan 1992-1993 öğretim yılında 44760 öğrenci sayısı, 2015-2016 yılında 246488 öğrenciye ulaşmıştır. Öğrencilerin cinsiyet dağılımına baktığımızda ilk 10 yılda tüm grup içinde kız öğrencilerin oranının yıllara göre % 31,5 ile % 35 arasında değiştiği görülmektedir. 2003-2004 öğretim yılından sonra ise bu oran % 40’ın üstüne çıktığı görülmektedir. Bu durumun istisnası 2006-2007 öğretim yılında kız öğrenci oranının % 87,6’ya çıkarak olağanüstü bir artış göstermesidir. Bu artışın olmasında ilçe düzeyinde Açık Öğretim Lisesi İrtibat Bürolarının kurulmasının etkili olduğu düşünülmektedir. Ondan sonraki yıllarda ise kız öğrenci oranı % 40 -45 arasında seyretmektedir.

Grafik 1 Açık Öğretim Lisesinin 1992-1993, 2012-2013 ve 2015 ve 2016 öğretim yıllarındaki kız-erkek öğrenci oranını vermektedir. 1992-1993 Açık Öğretim Lisesinin kuruluş yılıdır. 2012-2013, 6287 sayılı “İlköğretim ve Eğitim Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun” ile zorunlu eğitimin 12 yıla çıkarıldığı ve kesintisiz öğrenime son verildiği öğretim yılıdır. 2015-2016 ise açık öğretim öğrenci sayılarına ilişkin olarak elde edilen son sayısal veridir. Bu üç öğretim yılı arasında cinsiyete göre dağılım oranı karşılaştırıldığında kuruluş yılında kız öğrenci oranının %31,5 olduğu, 2012 yılında bu oran % 44,7’ye çıktığı, 2015-2016’da ise % 41,2 olduğu görülmektedir.

Grafik 1. Cinsiyete göre öğrenci dağılımı

Çizelge 3'te Açık Öğretim Lisesi'nin kuruluşundan sonra ilk 10 yıldaki öğrencilerin yaşa göre dağılımı verilmektedir. Çizelge 4 ise 2003-2016 yılları arasında öğrencilerin yaşa göre dağılımını vermektedir.

Çizelge 3

1992-2002 Yılları Arası Açık Öğretim Lisesi Öğrenci Sayılarının Yaş Gruplarına Göre Dağılımı

Eğitim Öğretim Yılları	Yaş Aralıkları									
	18 yaş ve altı		19-25		26-34		35 yaş ve üstü		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
1992 - 1993	–	–	631	1.5	18500	43.0	23860	55.5	42991	100.0
1993 - 1994	22	0.1	901	5.2	8100	47.1	8161	47.5	17184	100.0
1994 - 1995	27	0.1	3064	14.5	11300	53.3	6773	32.0	21164	100.0
1995 - 1996	89	0.2	13894	34.4	18300	45.3	8117	20.1	40400	100.0
1996 - 1997	105	0.2	17943	37.5	19100	40.0	10639	22.3	47787	100.0
1997 - 1998	472	0.5	49638	49.7	33200	33.3	16531	16.6	99841	100.0
1998 - 1999	1316	1.2	61416	56.0	31200	28.4	15836	14.4	109768	100.0
1999 - 2000	3490	4.3	47238	58.6	21050	26.1	8848	11.0	80626	100.0
2000 - 2001	13286	18.3	38600	53.3	14832	20.5	5754	7.9	72472	100.0
2001 - 2002	39892	39.3	37488	37.0	17378	17.1	6666	6.6	101424	100.0

Kaynak: (AÖL 10 yılı, 2002).

Çizelge 3'teki veriler incelendiğinde 2000-2001 öğretim yılına kadar 18 yaş ve altı grubundaki öğrenci sayısının oldukça az olduğu, daha ileri yaş gruplarındaki öğrenci sayısının yüksek olduğu görülmektedir. 2000-2001 öğretim yılından itibaren 18 yaş ve altında olan öğrencilerin sayısında artış görülmekte ve bu oran % 18,3'e, 2001-2002 öğretim yılında %39,3'e yükselmektedir. Çizelge 4'te görüldüğü gibi 18 yaş ve altı grupta bulunan öğrencilerin oranı 2013-2014 öğretim yılında % 41 ile en yüksek orana ulaşmaktadır. 19-25, 26-34 yaş grubu Açık Öğretim Lisesi öğrencilerinin en yüksek katılım oranını oluşturdıkları yaş gruplarıdır. 35 yaş üstünde katılım oranı düşmektedir.

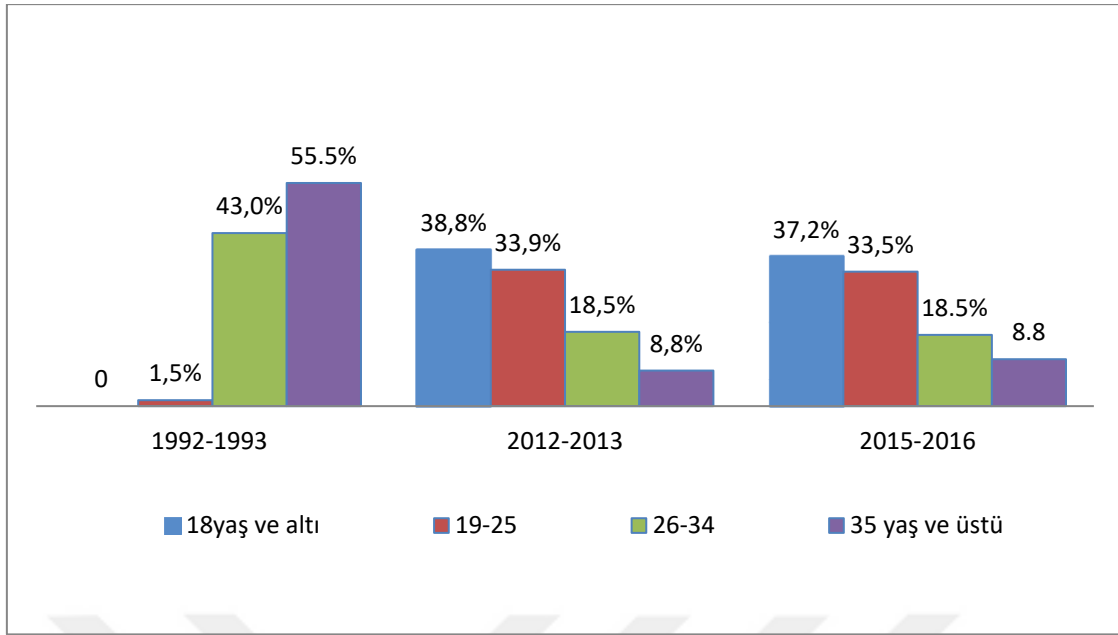
Çizelge 4

2002-2016 Yılları Arası Açık Öğretim Lisesi Öğrenci Sayılarının Yaş Gruplarına Göre Dağılımı

Eğitim Öğretim Yılları	Yaş Aralıkları									
	18 yaş ve altı		19-25		26-34		35 yaş ve üstü		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
2002 – 2003	82802	32.1	98873	38.3	51451	19.9	25144	9.7	258270	100.0
2003 – 2004	91362	32.9	108971	39.3	52010	18.7	25222	9.1	277565	100.0
2004 – 2005	88347	31.9	112510	40.6	51596	18.6	24753	8.9	277206	100.0
2005 – 2006	80228	28.8	116831	41.9	55670	20.0	26315	9.4	279044	100.0
2006 – 2007	72600	28.8	103787	41.2	52113	20.7	23518	9.3	252018	100.0
2007 – 2008	104618	35.6	106675	36.3	57113	19.5	25187	8.6	293593	100.0
2008 – 2009	176284	38.1	160349	34.7	89992	19.5	36048	7.8	462673	100.0
2009 – 2010	226008	41.4	178082	32.7	99362	18.2	41818	7.7	545270	100.0
2010 – 2011	259110	36.7	253033	35.8	135382	19.2	58387	8.3	705912	100.0
2011 – 2012	293155	34.3	308937	36.2	174444	20.4	77754	9.1	854290	100.0
2012 – 2013	425287	38.8	372089	33.9	202898	18.5	96891	8.8	1097165	100.0
2013 – 2014	495413	41.0	399823	33.1	207152	17.1	105604	8.7	1207992	100.0
2014 – 2015	483130	38.5	424286	33.8	222844	17.8	123348	9.8	1253608	100.0
2015 – 2016	506756	37.2	456172	33.5	241545	17.7	158919	11.7	1363392	100.0

Kaynak: <http://aol.meb.gov.tr> (Erişim tarihi:03.07.2016).

Grafik 2, 1992-1993, 2012-2013 ve 2015 ve 2016 öğretim yıllarındaki yaş dağılımını göstermektedir. Grafik 1’de olduğu gibi bu yıllar arasında karşılaştırma yapıldığında 1992-1993 öğretim yılında en yüksek oranı % 55.5 ile 35 yaş ve üstü oluştururken bu oran 2012-2013 öğretim yılında % 8.8 düşmektedir. 1992-1993 öğretim yılında Açık Öğretim Lisesinde 18 yaş ve altı grupta öğrenci bulunmazken 2012-2013 öğretim yılında 18 yaş ve altında olanların oranı % 38.8’e çıkmaktadır. 2015-2016 yılında bu oran % 37.2’dir.

Grafik 2. Yaşa göre öğrenci dağılımı

Türkiye’de, 4+4+4 düzenlemesi olarak bilinen eğitim sistemi 6287 sayılı “İlköğretim ve Eğitim Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun” ile 30.3.2012’de uygulamaya koyulmuştur. Kesintisiz eğitim uygulamasına son veren yasanın 10. maddesinde ortaöğretim, ilköğretime dayalı dört yıllık zorunlu, örgün ve yaygın eğitim veren genel, mesleki ve teknik öğretim kurumlarının tümü olarak tanımlanmıştır. Bu düzenleme ile ortaokulu tamamlayanlar ile liseye devam edenlerin zorunlu eğitimlerini yaygın lise öğretiminde yani açık lisede tamamlayabilmelerine izin verilmektedir. Düzenleme ile Aksoy’un (2012) da belirttiği gibi diğer liselere girme imkânı olmayan yoksul ya da alt orta sınıf aile çocuklarına Açık Öğretim Lisesinin yolu açılırken varlıklı- zengin ailelerin çocuklarına ise özel okulları tercih etme olanağı verilmiştir. Dolayısıyla bu durum diğer okullara gidenler dışında kalan çağ nüfusunun Açık Öğretim Lisesi’ne kayıt olması zorunluluğunun getirildiği anlamını da taşımaktadır. 18 ve altı yaş gruplarındaki sayısal artış da bu durumu desteklemektedir.

Burada belirtilmesi gereken bir başka nokta da MEB sistemi içinde Açık Öğretim Lisesinin yaygın ortaöğretim kurumu olarak nitelenmesidir. Oysaki UNESCO Uluslararası Standart Eğitim Sınıflandırmasına göre yaygın eğitim okul dışı eğitim olarak ve “öğrencilerin yazılması ve alınması gibi işlemleri gerektirmeyen veya bu gibi işlemleri istemeyen eğitim programları” (UNESCO,1985.s.65) olarak tanımlanmaktadır. Açık Öğretim Lisesinin yaygın eğitim kurumu olarak nitelenmesi doğru değildir.

Çizelge 5'te 2015-2016 öğretim yılında Açık Öğretim Lisesi öğrenci sayılarının bölgelere ve cinsiyete göre dağılımı verilmektedir. Çizelge verileri incelendiğinde Açık Öğretim öğrencilerinin sayısal olarak katılımının en yüksek olduğu bölge Marmara Bölgesi olup (316115) bunu Ege Bölgesi (163894) izlemektedir. En düşük olduğu bölge ise (75738) Akdeniz Bölgesi'dir. Cinsiyete göre dağılıma baktığımızda kadın öğrencilerin en yüksek oranı oluşturduğu bölge % 49.5'le Ege Bölgesi'dir. Bunu % 43.9 ile Marmara Bölgesi izlemektedir. Kadın öğrencilerin en düşük oranı oluşturduğu bölge % 34.9 ile Doğu Anadolu Bölgesi olup bunu % 38.5 ile Akdeniz Bölgesi izlemektedir.

Çizelge 5

2015- 2016 Öğretim Yılında Açık Öğretim Lisesi Öğrenci Sayılarının Bölge ve Cinsiyete Göre Dağılımı

Bölgeler	Cinsiyet					
	Kadın		Erkek		Toplam	
	F	%	f	%	f	%
Marmara Bölgesi	138767	43.9	177348	56.1	316115	100.0
İç Anadolu Bölgesi	50402	42.2	68993	57.8	119395	100.0
Karadeniz Bölgesi	71451	43.6	92443	56.4	163894	100.0
G.Doğu Anadolu Bölgesi	50450	43.0	66860	57.0	117310	100.0
Ege Bölgesi	40330	49.5	41101	50.5	81431	100.0
Akdeniz Bölgesi	29191	38.5	46547	61.5	75738	100.0
Doğu Anadolu Bölgesi	47303	34.9	88289	65.1	135592	100.0

Kaynak: (Milli Eğitim İstatistikleri, 2016)

Uzaktan eğitim öğrencileri üzerinde yurt dışında yapılan bazı araştırmalar, uzaktan eğitimin özellikle toplumsal cinsiyet nedeniyle eğitim sürecinden dışlanan kadınlara önemli fırsatlar sunduğunu ortaya koymaktadır. Christine Von Prummen (2000) tarafından yapılan araştırmada çocuk bakım sorumluluğu olan ve bir işte çalışan annelerin uzaktan eğitim programlarını tercih ettiklerini ortaya koymuştur. McIverve Kruger'in (1993) uzaktan eğitim öğrencileri üzerinde yaptığı araştırmada öğrencilerin % 58'inin erkek, % 47'sinin kadın olduğunu; uzaktan eğitime devam eden kadın öğrencilerde evli olma durumunun ve çocuk sayısının, örgün programlara devam eden kadınlardan yüksek olduğu bulunmuştur. Kazemi'nin (2003) İranda uzaktan eğitim öğrencileri üzerinde yaptığı araştırmada İran'da özellikle kırsal kesimde ve küçük kasabalarda yaşayan kadınlara uzaktan eğitimin yükseköğrenime devam etmede önemli bir şans oluşturduğunu ortaya koymuştur. Araştırmanın ortaya koyduğu bulgulardan

birisi de uzaktan eğitime devam eden kadınların geleneksel olarak kadınlara özgü kabul edilen alanlarda erkeklerin ise matematik istatistik, yönetim, fizik, kimya ve mühendislik alanlarında yoğunlaştıklarının görülmesidir. Kanwar ve Taplin'in (2001) Hindistan, Pakistan, Çin, Hong Kong, Sri Lanka ve Bangladeş ülkelerini kapsayan çalışmasında uzaktan eğitimin kendileri, eşleri ve diğer aile bireyleri üzerindeki etkileri araştırılmıştır. Araştırmada, kadınların öz güvenlerinin geliştiği, çocukları ile daha çok vakit geçirdikleri, aile bireyleri ile deneyimlerini paylaşmak yoluyla onlara destek olduklarını belirttikleri görülmüştür.

İlgili alanyazın incelendiğinde Türkiye'de Açık Öğretim Lisesi'ni değişik boyutları ile inceleyen araştırmalara rastlanmaktadır. Yapılan araştırmaların katılım boyutu ile ilgili bulgularına aşağıda yer verilmiştir

MEB tarafından 1994 yılında gerçekleştirilen araştırmada Açık Öğretim Lisesi öğrencilerinin yaklaşık % 70'inin 25-44 yaş grubu içinde olduğu, 18 yaşın altında bulunan öğrenci sayısının yaklaşık % 2 olduğu, % 75'inin işçi ve memur olarak bir işte çalıştığını, yaklaşık % 55'inin yükseköğretim görmeyi "çok önemli" gördükleri ortaya çıkmıştır (MEB,1994).

Teker tarafından gerçekleştirilen araştırmada Açık Öğretim Lisesi öğrencilerinin genel olarak ekonomik gelirleri düşük, hazır olmuşluk düzeylerinin dersleri kendi kendilerine öğrenmek için pek de yeterli olmadığı ve başarısız olma kaygısı taşıdıkları ortaya çıkmıştır. Öğrenci kitlesinin heterojen olması, farklı yıllarda farklı biçimlerde diploma alan öğrencilerin bulunması, giriş amaçlarındaki farklılıklar, sunulan hizmetlerden yeterince yararlanma olanaklarının yaratılamaması gibi sorunların bulunduğu da belirtilmektedir. Sözü edilen bu sorunların öğrencilere yansımaları; öğrenci olmanın somut bir yararını görememek ya da tatmin edici bir gelişme kaydetmemek şeklinde olmaktadır. Uzaktan öğretim öğrencileri üzerinde yapılan araştırma bulguları, süreç içerisinde öğrencilerin, öğrenci olmanın somut bir yararını görmezlerse ya da tatmin edici bir gelişme kaydetmezlerse kolaylıkla sistemin dışına çıktıklarını göstermektedir (Teker, 1996).

Adıyaman'ın yaptığı araştırmasının sonuçları, öğrenimini terk etme nedenleri arasında kişisel nedenlerin yanı sıra, yönetsel ve yapısal sorunların dikkat çekecek kadar belirgin olduğunu göstermektedir (Adıyaman, 1997).

Yavuz tarafından Çubuk ve Pursaklar ilçelerindeki Mesleki Açık Öğretim Lisesine devam eden 320 öğrenci üzerinde Mesleki Açık Öğretim Lisesi öğrencilerine sunulan öğrenci hizmetleri ile öğrencilerin motivasyon düzeyleri arasındaki ilişkiyi öğrenci görüşlerine dayalı olarak değerlendirmek amacıyla gerçekleştirdiği araştırmada, katılımcıların çoğunluğunu kız öğrencilerin oluşturduğu, Kız Meslek Lisesi ve İmam Hatip Lisesini tercih edenlerin sayıca fazla olduğu, bekar öğrencilerin ve 18-21 yaş arasındaki öğrencilerin çoğunluğu oluşturduğu görülmektedir. Çalışmayan öğrencilerin Mesleki Açık Öğretim Lisesini daha çok tercih ettiği, çoğunluğunun yarım kalan eğitimini tamamlamak için Mesleki Açık Öğretim Lisesine kayıt yaptırdığı araştırmanın ortaya koyduğu diğer bulgulardır (Yavuz, 2014).

Yılmaz tarafından Açık Öğretim Lisesi ve Mesleki Açık Öğretim Lisesi öğrencileri üzerinde gerçekleştirilen araştırma özellikle toplumsal cinsiyet açısından sonuçları ortaya koymaktadır. Araştırmada kız öğrencilerin yarım kalan eğitimlerini tamamlamak ve meslek edinmek amacıyla bu okullara devam ettikleri belirtilmektedir (Yılmaz, 2009).

Tosun ve Bayram tarafından Açık Öğretim Lisesine giden kadın öğrencilerin Açık Öğretim Lisesini tercih eden kadın öğrencilerin bu liseye tercih nedenlerini ve bu öğrencilere kurs veren üniversite öğrencilerinin Açık Öğretim Lisesi hakkında görüşlerini ortaya çıkarmayı amaçlamıştır. Araştırmacılar 2012-2013 öğretim yılında öğrenci sayılarında artış yaşandığını ve bu artışta kadın öğrencilerin payının büyük olduğu belirtmektedirler. Araştırma bulgularına göre, kadın öğrencilerin bir kısmının ailevi nedenlerle liseyi bitirmek için başka alternatifleri olmadığından açık liseye gittiğini söylerken, küçük bir kısmı ise kendi istekleriyle burayı tercih ettiklerini ifade etmişlerdir. Öğrencilerin yarıdan biraz fazlası örgün liseyi okumak istediğini söylerken örgün liseye gidememelerini ailevi nedenlere ve zamana bağlamışlardır. Öğrencilerin çoğunluğu üniversite sınavına girmek ve okumak istemektedirler (Tosun ve Bayram, 2015).

Açık Öğretim Lisesi mevcut biçimiyle çağ nüfusu öğrencilerini de içine dahil eden bir uygulama olsa da hedef kitlesi büyük ölçüde yetişkinlerdir. Açık Öğretim Lisesine devam eden öğrencilerin yaş dağılımı ile ilgili sayısal veriler de bunu ortaya koymaktadır. Açık Öğretim Lisesi ile ilgili yukarıda sözü edilen araştırmalar, katılma boyutuyla ilgili kimi veriler ortaya koymaktadır ancak doğrudan konuyu yetişkin

eğitiminde katılma konusu olarak ele alan bir araştırmaya rastlanmamıştır.

Çankaya Halk Eğitimi Merkezine kayıt yaptırarak Açık Öğretim Lisesine devam eden öğrenci ve çalışma grubunda yer alan öğrenci ve mezunların, eğitimlerini Açık Öğretim Lisesinde sürdürme nedenlerinin, eğitime devam etme amaçlarının, eğitim sürecinde karşılaştıkları güçlüklerin neler olduğunun belirlmesi bu araştırmanın problemini oluşturmaktadır.

1.4. Amaç

Çankaya Halk Eğitimi Merkezi'ne kayıt yaptırarak Açık Öğretim Lisesi'ne devam eden öğrenci ve çalışma grubunda yer alan öğrenci ve mezunların, eğitimlerini açık öğretim lisesinde sürdürme nedenlerinin, eğitime devam etme amaçlarının, eğitim sürecinde karşılaştıkları güçlüklerin neler olduğunu belirlemeyi amaçlayan bu araştırmada aşağıdaki sorulara cevap aranacaktır.

Açık Öğretim Lisesi'ne devam eden öğrencilerin:

- Yaş, cinsiyet, medeni durum, çalışma durumu, gelir durumu ve anne babanın eğitim durumuna göre dağılımı nasıldır?
- Açık Öğretim Lisesine gelmeden önce devam ettikleri ve bitirdikleri eğitim kurumları ve geleneksel örgün eğitim kurumlarından ayrılma nedenleri nelerdir?
- Eğitimlerini Açık Öğretim Lisesi'nde sürdürmelerinin sağladığı yararlar konusundaki görüşleri nelerdir?
- Eğitime devam etme amaçları nelerdir?
- Eğitim sürecinde ne tür engel ve güçlüklerle karşılaşmaktadırlar?
- Yukarda sorulan sorulara verdikleri cevaplar ile yaş ve cinsiyetleri arasında anlamlı bir bağıntı var mıdır?

Açık Öğretim Lisesi'nden mezun olanların

- Açık Öğretim Lisesi'ne gelmeden önce öğrenimlerine devam etmeme nedenleri nelerdir?
- Hangi amaçlarla Açık Öğretim Lisesi'ne devam etmişlerdir?
- Eğitim sürecinde karşılaştıkları sorunlar nelerdir?

1.5. Önem

Yetişkin eğitiminin kuram ve uygulamasında “katılma araştırmaları” merkezi bir öneme sahiptir. Bu araştırmaların genelde temel ilgisi yetişkin eğitimi programlarının katılımcı profilinin, katılımcılarının ya da potansiyel hedef kitlelerinin eğitime katılma motivasyonlarının ve katılmada karşılaştıkları güçlük ve engellerin belirlenmesidir. Böyle bir ilginin altında yatan temel varsayım, katılma araştırmalarının eğitime ihtiyacı olan hedef kitleleri programa çekme yoluyla fırsat eşitliğine dönük politikaların geliştirilmesine, programların yetişkinlerin eğitim ihtiyaç ve önceliklerine uyarlanabilmesine, yetişkinlerin durumuna uygun program düzenlemeleri yapılabilmesine olanak verecek yaklaşımların geliştirilmesine katkıda bulunabileceğidir.

Türkiye’de Açık Öğretim Lisesi, mevcut durumu ile çağ nüfusu öğrencilerinin öğretim görmesine fırsat veren bir uygulama olsa da temelde, yetişkinlere öğrenim fırsatı veren akşam liseleri ve dışarıdan bitirme programlarının kapatılmasını izleyen süreçte açılan geleneksel olmayan örgün yetişkin eğitimi kurumudur.

Bu araştırmanın katılma boyutunda yetişkin eğitimi alanyazının zenginleştirilmesine katkıda bulunabileceği, Açık Öğretim Lisesi’nde yetişkinlerin katılma özelliklerine uygun politika ve uygulamaların geliştirilmesine yönelik pratik sonuçlar üretebileceği düşünülmektedir.

1.6. Sınırlılıklar

Bu araştırma Açık Öğretim Lisesine devam eden öğrenci ve mezunlarla sınırlıdır. Mesleki Açık Öğretim Lisesi araştırma kapsamı dışında tutulmuştur

1.7. Tanımlar

Araştırmada yer verilen bazı kavramların araştırma kapsamındaki anlamları aşağıda sunulmuştur:

Geleneksel Olmayan Eğitim: Geleneksel olmayan eğitim, UNESCO Yetişkin Eğitimi Sözlüğü’nde “uzaklık, zaman, yer, kurs sırası ve kredi kazanma çoğu eğitim sistemine özgü kayıt ve şartlara bağlı olmaksızın eğitim görmek isteyenlerin ihtiyacını karşılamak amacıyla planlanan ve gerek öğretimsel gerek yönetsel bakımdan yeni ve alışılanın dışında veya alışılanın tersine yaklaşımlarla düzenlenen öğretim” (UNESCO, 1985)

olarak tanımlanmaktadır.Bu araştırmada Açık Öğretim Lisesi geleneksel olmayan örgün eğitim kurumları olarak ele alınmıştır.

Örgün Yetişkin Eğitimi: Örgün yetişkin eğitim, UNESCO Yetişkin Eğitimi Terimleri Sözlüğü’nde “eğitim başarısının kredi, diploma, derece veya mesleki yeterlik belgesi verilmesi yoluyla resmen tanınıp onaylanması amacını güden yetişkin eğitimi” (UNESCO, 1985) olarak tanımlanmıştır. Bu araştırmada Açık Öğretim Lisesi örgün yetişkin eğitimi kurumu olarak ele alınmıştır.

Kayıt Yenileme: Açık Öğretim Lisesi öğrencisinin belirtilen tarihler arasında ücretini yatırarak ders seçmesi anlamını taşımaktadır.

BÖLÜM II

2. YÖNTEM

Bu alt bölümde araştırma modeli, evren ve örnekleme, veri toplama araçları verilerin toplanması ve analizi konuları yer almaktadır.

2.1.Araştırma Modeli

Araştırma nitel ve nicel araştırma yaklaşımlarının bir arada kullanıldığı betimsel tarama modelinde bir araştırmadır. Araştırmada nicel “yaklaşım araştırma amaçlarına uygun olarak topluluk içinde bazı özellik dağılımlarını tanımlamak” nitel yaklaşım ise “insanların deneyimlerini nasıl yorumladıklarını, dünyalarını nasıl kurduklarını, deneyimlerine nasıl bir anlam yüklediklerini”(Merriam,2013) anlamak için kullanılmıştır.

2.2.Evren ve Örneklem

Nicel analiz verilerinin toplanacağı genel evreni Türkiye’de Açık Öğretim Lisesinde öğrenimlerine devam eden öğrenciler oluşturmaktadır. Çalışma evrenini ise araştırma uygulamasının yapıldığı dönemde Çankaya Halk Eğitimi Merkezine kayıt yaptıran öğrenciler oluşturmaktadır. Çankaya Halk Eğitimi Merkezinin çalışma evreni olarak seçilmesinin nedeni araştırmacının Ankara’da yaşaması ve merkezi bir yerde olması nedeniyle evrenin özelliklerine ilişkin çeşitliliği yansıtmasıdır.

Araştırmada hem nicel hem de nitel analiz bir arada kullanıldığından iki ayrı örneklem belirlenmiştir. Nicel analiz verilerinin toplanacağı örneklem seçiminde “olasılıksız oranlı örneklem” kullanılmıştır. Bu örneklem “Araştırma Grubu” olarak ifade edilmiştir. Nitel analiz verilerinin toplanacağı örneklem “Çalışma Grubu” olarak ifade edilmiş; çalışma grubu, araştırma grubu içinden araştırma amaçlarına uygun veri sağlayacağı düşünülen öğrenciler arasından araştırmacı tarafından “amaçlı örnekleme” yoluyla oluşturulmuştur.“Amaçlı örnekleme, araştırmacının keşfetmek, anlamak, iç görü kazanmak istediği ve çoğu şeyin öğrenilebileceği bir örneklem seçiminin zorunlu

olduğu varsayımına dayanır” (Merriam, 2013). Belirlenen evren ve örneklem dışı mezun deneyimlerinin de nitel araştırma bulgularını zenginleştireceği düşüncesi ile mezunlar da çalışma grubuna dâhil edilmiştir. Mezunlara, amaçlı örneklemin en yaygın biçimi olan araştırmacının adım adım oluşturduğu (Ural ve Kılıç, 2013), “kartopu örnekleme” ile ulaşılmıştır. Çalışma grubunu oluşturacak kişi sayısı nitel araştırmanın doğası gereği bir temsil kaygısı güdülmediğinden öğrenciler için “yeni bir bilgi elde edilemeyeceği” konusunda bir doygunluk noktasına ulaşıncaya kadar devam etmiştir. Bu çerçevede 34 öğrenci ve 8 mezun araştırmanın çalışma grubunu oluşturmuştur.

Araştırma grubunun belirlenmesinde şu aşamalar izlenmiştir:

1. Öncelikle araştırmanın yapılacağı dönemde çalışma evrenindeki toplam kişi sayısı belirlenmiştir. Araştırmanın yapıldığı dönemde Çankaya Halk Eğitim Merkezi Açık Öğretim Bürosu’nda 9069 kişinin kayıt yenilediği görülmüştür.
2. Araştırmada cinsiyet ve yaş bağımsız değişkenler olarak kullanıldığından örneklem içinde temsil edilmesini sağlamak için çalışma evreninin cinsiyet ve yaş dağılımları elde edilmiştir. Kayıt yenileyen 9069 kişinin 5394’ü erkek 3675’i kadındır. 9069 kişinin 5656’sı 18 yaşın üstünde, 3413’ü 18 yaşın altındadır. Cinsiyet ve yaş birer tabaka olarak kabul edilmiştir.
3. Örneklem büyüklüğünün ve evrendeki tabaka genişliğinin belirlenmesinde aşağıdaki formüller kullanılmıştır (Balcı, 1995).

$$n = \frac{\frac{t^2 (PQ)}{d^2}}{1 + \frac{1}{N} \cdot \frac{t^2 (PQ)}{d^2}}$$

N = Evren büyüklüğü

n = Örneklem büyüklüğü

d = Hoşgörü düzeyi (.05)

t = Güven düzeyinin tablo değeri (1,96)

PQ = (.50) (.50) = 0,25

$$n_h = \frac{N_h}{N} \cdot n$$

N_h = Evren tabaka genişliği

N = Evren büyüklüğü

n_h = Örneklem tabaka genişliği

n = Örneklem büyüklüğü

- 4 Örneklem büyüklüğü 370 olarak hesaplanmıştır. Örneklemen cinsiyete dağılımı oranlandığında 149'u kadın, 221'i erkektir. 138'i 18 yaşın altında 232'si 18 yaşın üstündedir. Alan uygulaması sırasında uygulanan anket sayısının belirlenen sayıyı aştığı görülmüştür. Bu durumda tabaka genişliği oranları muhafaza edilmek koşuluyla örneklem sayısının hesaplanandan büyük olmasına müdahale edilmemiştir. Bu durumda 18 altı yaş grubunda 58 kadın 85 erkek olmak üzere 143, 18 üstü yaş grubunda 96 kadın 141 erkek olmak üzere 237 ve toplamda 380 kişi örnekleme oluşturmuştur.

2.3. Veri Toplama Araçları ve Verilerin Toplanması

Araştırmada nicel analiz verilerinin toplanacağı bir “anket” ve nitel analiz verilerinin toplanacağı bir “yarı yapılandırılmış görüşme aracı” geliştirilmiştir. Anket araştırma amaçlarını kapsayacak bir biçimde ankete katılanların soru setleri arasından durumuna uygun belirli seçenekleri seçmesine olanak verecek bir biçimde “sınıflamalı ölçek” biçiminde geliştirilmiştir. Anketin geliştirilmesinde şu aşamalar izlenmiştir:

1. İlgili alanyazın incelenmiştir.
2. Mayıs 2015'te 40 Açık Öğretim Lisesi öğrencisi ile informal görüşmeler yapılmıştır. Bu görüşmeler yanıtlayanın durumuna uygun soru sorulması ve seçeneklerinin geliştirilmesi amacıyla yapılmıştır. Bu aşamada taslak bir veri toplama aracı geliştirilmiştir.
3. Geliştirilen taslak aracın kapsam geçerliliğinin sağlanması için, Prof. Dr. Fevzi Uluğ, Prof. Dr. Hasan Hüseyin Aksoy, Doç. Dr. Hayat Boz, Doç. Dr. Ahmet Yıldız, Doç. Dr. Fevziye Sayılan, Yrd. Doç. Dr. Ayhan Ural ve Uzaktan Eğitim

YAYKUR'un kurucularından olan Kenan Okan, Açık Lise kuruluş çalışmalarında yönetici ve uzman olarak görev yapmış olan Ruhi Esirgen ve Zeki Çatal'dan oluşan uzman grubundan görüş almak için sunulmuş ve uzman görüşleri doğrultusunda yeniden geliştirilmiştir.

4. Geliştirilen aracın Mayıs 2016'da 40 kişiden oluşan öğrenci grubu üzerinde ön denemesi yapılmış, anlaşılabilirliği ve işlerliği sınanmıştır. Ön deneme sonuçlarına göre araç yeniden gözden geçirilerek son şeklini almıştır.
5. Araştırma anketi 1 Haziran-5 Kasım 2016 tarihleri arasında Çankaya Halk Eğitimi Merkezine öğrenim belgesi almak, kayıt yenilemek, KPSS başvurusunda bulunmak amacıyla gelen öğrencilere belirlenen örneklem büyüklüğü çerçevesinde görüşme yoluyla uygulanmıştır.

Nitel analiz verilerin toplanmasını sağlayacak yarı yapılandırılmış görüşme formunda, demografik verilerle ilgili sorular ve araştırma amacını içeren temel sorular yer almıştır. Görüşmeler çalışma grubuna katılanların yaşam alanlarını yansıtacak anlatıları içeren bir biçimde yürütülmüş ve yaklaşık üç saat sürmüştür. Görüşmeler Çankaya Halk Eğitimi Merkezinde gerçekleştirilmiştir. Görüşme ortamında çalışma grubunda yer alanların araştırmacıya güven duydukları ve samimi cevaplar verdikleri izlenimi edinilmiştir. Görüşmeler anlatıların korunması amacıyla sesli olarak kaydedilmiştir. Anket uygulaması ve görüşmeler eş zamanlı olarak gerçekleştirilmiştir.

Anket ve yarı yapılandırılmış görüşme formunun uygulanması aşamasında Çankaya Halk Eğitimi Merkezi ilgililerinin araştırmacıya gereken ilgi ve desteği göstermede iş birliği yapmaları araştırmada güven ortamının sağlanmasında etkili olmuştur.

2.4. Verilerin Analizi

Araştırma nicel verilerin analizinde betimleyici istatistiğin yüzde ve frekans tekniğinden, değişkenler arası anlamlılık sınamasında ise anlam çıkarıcı istatistiğin kay-kare tekniğinden yararlanılmıştır. Anlamlılık düzeyi .05 olarak kabul edilmiştir. Analizler SPSS istatistik programı kullanılarak yapılmıştır. Anlamlılık sınamasının yapılacağı dağılımlarda gözeneklerdeki frekans sayısının kay-kare analizinin uygulanması için gerekli koşulları taşımadığı durumlarda seçenek kategorileri arasında birleştirmelere gidilmiş ve bu dağılımlara ilişkin kay-kare analizleri araştırmacı

tarafından elde yapılmıştır.

Nitel araştırma verileri analiz edilirken öncelikle sesli olarak kaydedilen veriler yazılı veri seti haline dönüştürülmüştür. Çalışma grubunda yer alan her bir görüşmeciye bir kod verilmiştir. Kodlama biçimi ve listesi Çizelge 81’de görülmektedir. Daha sonra anlatılar içerik analizine tabi tutulmuştur. İçerik analizi sürecinde veri setinde yer alan ve araştırma amacına cevap niteliğinde olan temalar ve alt temalar elde edilmiş ve araştırma amaçlarına cevap verecek bir biçimde yorumlanmıştır.

BÖLÜM III

3. BULGULAR VE YORUMLAR

Bulgular ve Yorum bölümü; araştırma anketi yoluyla toplanan nicel analiz bulguları ve yarı yapılandırılmış görüşme formu yoluyla toplanan nitel analiz bulgularını kapsamak üzere iki temel bölümden oluşmaktadır.

3.1.Nicel Araştırma Bulguları ve Yorumlar

Nicel araştırma bulguları, öğrencilerin demografik özellikleri, eğitim özgeçmişleri, katılma amaçları, öğrenme sürecinde karşılaştıkları güçlükler, Açık Öğretim Lisesinde verilen eğitim ile ilgili düşüncelerinin değerlendirilmesi olmak üzere beş başlık altında ele alınmıştır.

Bulguların sunuluşunda bütünüyle bilgi toplama arasındaki sıra izlenmemiştir. Her alt bölümün bilgi toplama aracının hangi sorular ve verilen yanıtları içerdiği bölüm başlarında açıklanmıştır. Ayrıca bilgi toplama aracında birden fazla işaretleme yapılması istenen sorulara verilen yanıtlar toplam yanıt sayılarına göre değil, her bir seçenek bağımsız bir soru olarak kabul edilerek hesaplanmış ve söz konusu durum çizelge altlarında belirtilmiştir.

3.1.1.Öğrencilerin Demografik Özellikleri

Bu başlıkta Açık Öğretim Lisesi eğitimine katılan öğrencilerin demografik özellikleri olarak; cinsiyet, yaş, medeni durum, çalışma durumu, aylık kişisel gelir, anne ve babanın eğitim durumuna ilişkin bulgular yer almaktadır.

3.1.1.1. Cinsiyet

Çizelge 1’de araştırmaya katılanların cinsiyetlerine göre dağılımı görülmektedir.

Çizelge 1

Cinsiyete Göre Dağılım

Cinsiyet	(f)	%
Kadın	154	40.5
Erkek	226	59.5
Toplam	380	100.0

Çizelge 1’de araştırmaya katılan öğrencilerin,% 40.5’inin kadın, % 59.5’inin erkek olduğu görülmektedir.

3.1.1.2. Yaş Durumu

Çizelge 2’de araştırmaya katılan öğrencilerin belirlenen yaş aralıklarına göre dağılımı görülmektedir.

Çizelge 2

Yaşa Göre Dağılım

Yaş	(f)	%
18 yaş ve altı	143	37.6
19-25 yaş aralığı	86	22.6
26-35 yaş aralığı	82	21.6
36-40 yaş aralığı	37	9.7
41-47 yaş aralığı	21	5.5
48-54 yaş aralığı	9	2.4
55 yaş ve üstü	2	0.5
Toplam	380	100.0

Araştırmaya katılanlar içinde en yüksek oranı % 37.6 ile 18 yaş ve altı grubun oluşturduğu görülmekte. Bunu % 22.6 ile 19-25 yaş grubu % 21.6 ile 26-35 yaş grubu izlemektedir. Daha ileri yaş gruplarında oran düşmektedir. 18 yaş ve altı grubun oranının yüksek olması,11 Nisan 2012 tarihinde kabul edilen İlköğretim ve Eğitim Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik yapılmasına dair 6280 sayılı yasa ile getirilen 4+4+4 yapısal modeli ile ilişkilendirilebilir. Çünkü ilgili düzenleme örgün eğitimden açık

liseye geçmeye fırsat vermektedir. Bu durum Açık Öğretim Lisesi hedef kitlesinden bir sapma olarak değerlendirilebilir. Öte yandan ileri yaşlarda bu oran düşmekle beraber 19 yaş ve üstü yetişkinler, grup içinde azımsanmayacak bir oran oluşturmaktadır.

Çizelge 3'te araştırmaya katılanların yaş ve cinsiyete göre dağılımı görülmektedir.

Çizelge 3

Yaş ve Cinsiyete Göre Dağılım

Yaş Dağılımı	Cinsiyet					
	Kadın		Erkek		Toplam	
	f	%	F	%	f	%
18 Yaş ve Altı	58	37.7	85	37.6	143	37.6
19-25	27	17.5	59	26.1	86	22.6
26-35	32	20.8	50	22.1	82	21.6
36-40	16	10.4	21	9.3	37	9.7
41-47	13	8.4	8	3.5	21	5.5
48-54	6	3.9	3	1.3	9	2.4
55 Yaş ve Üstü	2	1.3	0	0.0	2	0.5
Toplam	154	100.0	226	100.0	380	100.0

Araştırmaya katılanların yaş ve cinsiyete göre dağılımı incelendiğinde 18 altı yaş grubunda bir eşitlik göze çarparken (kadınlarda % 37.7; erkeklerde % 37.6), ileri yaş gruplarında kadınların oranı yükselmektedir (Çizelge 3).

3.1.1.3. Medeni Durum

Çizelge 4'te araştırmaya katılanların medeni durumlarına göre dağılımı görülmektedir.

Çizelge 4

Medeni Duruma Göre Dağılım

Medeni Durum	(f)	%
Evli	104	27.4
Bekar	263	69.2
Dul ya da Boşanmış	13	3.4
Toplam	380	100.0

Araştırmadaki yetişkin öğrenenlerin çoğunluğunu (%72.6) bekâr olduğu gözlenmektedir (Çizelge 4).

Çizelge 5'te katılımcıların cinsiyet ve medeni duruma göre dağılımı veilrmektedir.

Çizelge 5

Cinsiyet ve Medeni duruma Göre Dağılım

Medeni Durum	Cinsiyet					
	Kadın		Erkek		Toplam	
	f	%	f	%	f	%
Evli	51	33.1	53	23.5	104	27.4
Bekar	94	61	169	74.8	263	69.2
Dul ya da Boşanmış	9	5.84	4	1.77	13	3.4
Toplam	154	100.0	226	100.0	380	100.0
sd=2	x² = 10.069		p<0.01			

Medeni durum ile cinsiyet arasında .01 düzeyinde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Kadın öğrenciler arasında evli olanların oranı yükselmekte olup kadınlarda evli olanların oranı % 33.1; erkeklerde % 23.5'tir. (Çizelge 5).

3.1.1.4. Çalışma Durumu

Çizelge 6'da araştırmaya katılan öğrencilerin çalışma durumlarına ilişkin dağılımları görülmektedir.

Çizelge 6

Çalışma Durumuna Göre Dağılım

Çalışma Durumu	(f)	%
Çalışmayan, İşsiz	192	50.5
İşçi Emeklisi	8	2.1
Memur Emeklisi	3	0.8
Kamu Sektöründe Sürekli Statüde Çalışan	29	7.6
Kamu Sektöründe Geçici Statüde Çalışan	8	2.1
Özel Sektörde Sürekli Statüde Çalışan	123	32.4
Özel Sektörde Geçici Statüde Çalışan	2	0.5
Kendi İşinde Çalışan	9	2.4
Sürekli Bir İş Olmayan İş Buldukça Çalışan	6	1.6
Toplam	380	100.0

Araştırmaya katılanların % 50.5'i herhangi bir işte çalışmamaktadır. Bu oranı 18 yaş ve altı grubunda bulunan ve örgün liselerden Açık Öğretim Lisesine geçenlerin yükselttiği söylenebilir. Grubun % 40'ının kamu ve özel sektörde (sırası ile % 7,6, % 32,4) sürekli bir statüde çalışanlar oluşturmaktadır.

Çizelge 7'de araştırmaya katılan öğrencilerin çalışma durumlarının cinsiyete göre dağılımı görülmektedir.

Çizelge 7

Çalışma Durumu ve Cinsiyete Göre Dağılım

Çalışma Durumu	Cinsiyet					
	Kadın		Erkek		Toplam	
	f	%	f	%	f	%
İşsiz	102	66.2	90	39.8	192	50.5
İşçi Emeklisi	2	1.3	6	2.7	8	2.1
Memur Emeklisi	1	0.6	2	0.9	3	0.8
Kamu Sektöründe Sürekli Statüde Çalışan	10	6.5	19	8.4	29	7.6
Kamu Sektöründe Geçici Statüde Çalışan	2	1.3	6	2.7	8	2.1
Özel Sektörde Sürekli Statüde Çalışan	35	22.7	88	38.9	123	32.4
Özel Sektörde Geçici Statüde Çalışan	0	0.0	2	0.9	2	0.5
Kendi İşinde Çalışan	0	0.0	9	4.0	9	2.4
Sürekli İş Olmayan, İş Buldukça Çalışan	2	1.3	4	1.8	6	1.6
Toplam	154	100.0	226.0	100.0	380.0	100.0

Çizelge 7 incelendiğinde, toplumdaki genel verilere paralel olarak işsizlik oranının kadınlarda yükseldiği görülmektedir. İşsiz kadınların oranı % 66.2 iken bu oran erkeklerde % 39.8'e düşmektedir. Dağılımla ilgili bir başka bulgu da çalışanlar içinde özel sektörde istihdam oranının (kadınlarda %22.7, erkeklerde % 38.9), kamu sektöründe istihdam oranından yüksek olmasıdır (kadınlarda % 6.5 erkeklerde % 8.4).

3.1.1.5. Aylık Kişisel Gelir

Çizelge 8'de araştırmaya katılan öğrencilerin aylık kişisel gelirlerine göre dağılımı görülmektedir.

Çizelge 8

Aylık Kişisel Gelir Dağılımı

Aylık Gelir	(f)	%
Gelirim yok	192	50.5
1300 ve altı TL	55	14.5
1300 – 1500 TL	48	12.6
1501 – 2000 TL	47	12.4
2001 - 2500 TL	21	5.5
2500'den fazla TL	17	4.5
Toplam	380	100.0

Çizelge 8'de kişisel gelire ilişkin dağılım incelendiğinde grubun %27.1'i asgari ücret ve altında bir gelire sahiptir. Daha üst gelir gruplarında bu oran düşmektedir (1501- 2000 TL %12.4, 2500 TL'den fazla % 4.5).

Çizelge 9'da katılımcıların aylık gelirlerinin cinsiyete göre dağılımı verilmektedir.

Çizelge 9

Aylık Kişisel Gelirin Cinsiyete Göre Dağılımı

Gelir dağılımı	Cinsiyet					
	Kadın		Erkek		Toplam	
	f	%	f	%	f	%
Geliri Yok	99	64.3	93	41.2	192	50.5
1300 ve altı TL	22	14.3	33	14.6	55	14.5
1300 – 1500 TL	19	12.3	29	12.8	48	12.6
1501 – 2000 TL	10	6.49	37	16.4	47	12.4
2001 - 2500 TL	3	1.95	18	7.96	21	5.5
2500'den fazla TL	1	0.65	16	7.08	17	4.5
Toplam	154	100.0	226	100.0	380	100.0

sd= 5 $\chi^2 = 31.417$ $p < 0.001$

Çizelge 9'da aylık gelir durumunun cinsiyete göre dağılımı incelendiğinde cinsiyet ve gelir durumu arasında .001 düzeyinde anlamlı bir ilişki bulunmakta, hiçbir kişisel geliri bulunmayan kadınların oranı % 64.3 iken erkeklerde bu oran % 41.2'ye düşmektedir. İstihdam ve gelir durumuna ilişkin bu bulgular toplumdaki kadın ve erkek arasındaki toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin bu çalışma grubundaki bir yansıması olarak değerlendirilebilir.

3.1.1.6 Anne Babanın Eğitim Durumu

Çizelge 10 ve 11'de yaş ile anne ve babanın eğitim durumuna göre dağılımı

verilmektedir. Tablolar (10 ve 11) birlikte değerlendirildiğinde genelde okumaz oranının kadınlarda yükseldiği ve okumaz yazmazlığın bir kadın sorunu olduğu gerçeği bu araştırma grubunda da ortaya çıkmaktadır. Çünkü okur-yazar olmayan anneleri oranı % 8.4 iken bu oran babalarda % 4.2'ye düşmektedir. Genelde annelerin eğitim durumu babaların eğitim durumundan düşüktür. İki tablo incelendiğinde bir başka bulgu da 18 yaş ve altı grupta annenin ve babanın eğitim durumunun daha yüksek olduğunun görülmesidir.

Çizelge 10

Katılımcıların Anne Eğitim Durumuna ve Yaşa Göre Dağılım

Anne Eğitim Durumu	Yaş Aralıkları															
	18 yaş ve altı		19-25		26-35		36-40		41-47		48-54		55 yaş ve üstü		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Okuryazar Değil	5	3.5	5	5.8	7	8.5	6	16.2	4	19	5	55.6	0	0.0	32	8.42
Sadece Okuryazar	1	0.7	0	0	3	3.7	1	2.7	2	9.52	0	0	0	0.0	7	1.84
İlkokul Mezunu	36	25.2	30	34.9	47	57.3	25	67.6	12	57.1	3	33.3	2	100.0	155	40.8
Ortaokul Mezunu	26	18.2	14	16.3	15	18.3	4	10.8	2	9.52	1	11.1	0	0.0	62	16.3
Lise ve Dengi Mezunu	38	26.6	27	31.4	9	11	1	2.7	0	0	0	0	0	0.0	75	19.7
Yüksekokul Mezunu	6	4.2	2	2.3	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0.0	8	2.11
Üniversite Mezunu	27	18.9	8	9.3	1	1.2	0	0	1	4.76	0	0	0	0.0	37	9.74
Lisansüstü Mezunu	4	2.8	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0.0	4	1.05
Toplam	143	100.0	86	100.0	82	100.0	37	100.0	21	100.0	9	100.0	2	100.0	380	100.0

Çizelge 11

Katılımcıların Babanın Eğitim Durumuna ve Yaşa Göre Dağılım

Baba Eğitim Durumu	Yaş Aralıkları															
	18 yaş ve altı		19-25		26-35		36-40		41-47		48-54		55 yaş ve üstü		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Okuryazar Değil	3	2.1	2	2.33	4	4.88	2	5.4	1	4.8	4	4	0	0	16	4.2
Sadece Okuryazar	1	0.7	1	1.16	1	1.22	0	0	1	4.8	0	0	0	0	4	1.1
İlkokul Mezunu	31	21.7	25	29.1	46	56.1	27	73	12	57.1	4	4	2	100	147	38.7
Ortaokul Mezunu	22	15.4	14	16.3	15	18.3	4	10.8	4	19	0	0	0	0	59	15.5
Lise ve Dengi Mezunu	39	27.3	23	26.7	12	14.6	4	10.8	2	9.5	1	1	0	0	81	21.3
Yüksekokul Mezunu	4	2.8	4	4.65	1	1.22	0	0	0	0	0	0	0	0	9	2.4
Üniversite Mezunu	39	27.3	17	19.8	2	2.44	0	0	1	4.8	0	0	0	0	59	15.5
Lisansüstü Mezunu	4	2.8	0	0	1	1.22	0	0	0	0	0	0	0	0	5	1.3
Toplam	143	100.0	86	100.0	82	100.0	37	100.0	21	100.0	9	100.0	2	100.0	380	100.0

3.1.2. Öğrencilerin Eğitim Öz Geçmişleri

Bu başlık altında Açık Öğretim Lisesi öğrenci profili hakkında daha ayrıntılı bilgiye ulaşabilmek için, öğrencilerin lise öncesi eğitimlerini hangi sistem içinde tamamladıkları, hangi okul türünden mezun oldukları, öğretimlerine ara verip vermedikleri, daha önce örgün liseye gidip gitmedikleri, gitmedi ise nedenleri, örgün liseden ayrılma nedenleri sorgulanmıştır. Bölüm bilgi toplama aracındaki 2-16 arasındaki sorulara verilen cevapları kapsamaktadır.

3.1.2.1. İlköğretimi tamamladıkları sistem ve mezun oldukları okullar

Türkiye’de ulusal eğitim politikalarına koşut olarak temel eğitimin yapılanması farklılık göstermiştir. 1923 yılında başlayan 5 yıl zorunlu İlkokul eğitimi tüm yurttan uygulanmaya çalışılmıştır. O süreçte ortaokul eğitimi de 3 yıl olarak uygulanmaktadır.. Bu durum 28 Şubat 1997 tarihinde kabul edilen “Sekiz Yıllık Zorunlu ve Kesintisiz Eğitim”in uygulamaya geçirilmesine kadar devam etmiştir. Ne var ki, zorunlu eğitimin 12 yıla çıkarılması ile Türk eğitim sisteminde köklü değişiklikler yapmayı öngören 4+4+4 yasa önerisinin 21 Nisan 2012 tarihinde Resmi Gazetede yayımlanarak uygulamaya geçirilmesi ile “Sekiz Yıllık Zorunlu ve Kesintisiz Eğitim” de sona erdirilmiştir. Çizelge 12’de araştırmaya katılan öğrencilerin geldiği okul sistemine göre dağılımı görülmektedir.

Çizelge 12

Geldiği Okul Sistemi

Geldiği Okul	(f)	%
İlköğretim Kesintisiz 8 Yıl	272	71.6
İlköğretim (4+4)	37	9.7
Ortaokul	71	18.7
Toplam	380	100

Grubun büyük çoğunluğunu % 71.6’sı ile kesintisiz 8 yıllık eğitimi bitirenler oluşturmaktadır. Grubun yaş dağılımına da paralel olarak, geleneksel ortaokul sisteminden gelenler de % 18.7 ile azımsanmayacak bir oran oluşturmaktadırlar. Buradaki ilginç bulgu çağ nüfusuna tekabül eden 4+4 sisteminden gelenlerin % 9.7’sinin önemli bir oran oluşturmaktadır.

Çizelge 13'te Açık Öğretim Lisesine devam eden öğrencilerin geldiği okul sistemi ve cinsiyete göre dağılımı görülmektedir. Öğrencilerin cinsiyeti ve geldiği okul sistemi arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($p<0.05$). Geleneksel ortaokul sisteminden gelenler arasında kadınların oranı yükselirken (kadınlarda% 24.7, erkeklerde % 14.6) kesintisiz ilköğretim sisteminden gelenler arasında erkeklerin oranı yükselmektedir (kadınlarda %66.2, erkeklerde % 75.2).

Çizelge 13

Geldiği Okul Sistemi ve Cinsiyete Göre Dağılım

Geldiği Okul Sistemi	Cinsiyet					
	Kadın		Erkek		Toplam	
	f	%	f	%	f	%
İlköğretim Kesintisiz 8 Yıl	102	66.2	170	75.2	272	71.6
İlköğretim (4+4)	14	9.1	23	10.2	37	9.7
Ortaokul	38	24.7	33	14.6	71	18.7
Toplam	154	100.0	226	100.0	380	100.0

sd= 2 $\chi^2 = 6.119$ $p<0.05$

Açık Öğretim Lisesinin yetişkinlere örgün yetişkin eğitimi sunması beklenen kurumlar olduğu düşünüldüğünde lise çağı nüfusunda bulunan öğrencilerin eğitimlerine bu kurumlarda devam etmesi dikkate alınması gereken bir durumdur. Bu durumda 18 yaşın altında bulunan öğrencilerin ayrıca ele alınması da gerekmektedir. Bu nedenle 18 yaşın altında bulunan öğrencilere doğrudan ilköğretimin ikinci kademesinden mi yoksa örgün liseden ayrılarak mı geldikleri sorulmuştur. Çizelge 14'te araştırmaya katılan 18 yaş ve altı öğrencilerin geldiği okula göre dağılımı görülmektedir. Veriler incelendiğinde öğrencilerin % 95.8'nin örgün liseden ayrılarak geldiğini göstermektedir. Bu durum örgün liselerin çağı nüfusunu kapsama ile ilgili sorunlarına dikkat çekmektedir.

Çizelge 14

Açık Öğretim Lisesine Hangi Okul Düzeyinden Geldikleri

Gelinen Okul Düzeyi	(f)	%
Örgün Liseden Ayrılarak Gelen	137	95.8
İlköğretimin İkinci Kademesinden Gelen	6	4.2
Toplam	143	100.0

Çizelge 15'te araştırmaya katılan öğrencilerin geldiği okul düzeyine göre cinsiyet dağılımı görülmektedir. Öğrencilerin geldikleri okul düzeyi ile cinsiyetleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır.

Çizelge 15

Cinsiyete Göre Geldiği Okul Düzeyi

Okul Düzeyi	Cinsiyet					
	Kadın		Erkek		Toplam	
	f	%	f	%	f	%
Örgün Liseden Ayrılarak Gelen	56	96.6	81	95.3	137	95.8
İlköğretimin İkinci Kademesinden Gelen	2	3.4	4	4.7	6	4.2
Toplam	58	100.0	85	100.0	143	100.0

sd= 1 $\chi^2 = .136$ $p > 0.05$

3.1.2.2. Bitirilen Eğitim Kurumu

Araştırmada öğrencilerin Açık Öğretim Lisesine geleneksel örgün eğitim sisteminden mi geldikleri yoksa yetişkinlere öğrenme fırsatı sunan yetişkin eğitimi kurumlarından mı geldikleri, öğrenci profilinin belirlenmesi açısından önemlidir. Çizelge 16 'da öğrencilerin geldikleri kurumlar verilmektedir.

Çizelge 16

Öğrencilerin Bitirilen Eğitim Kurumuna Göre Dağılımı

Bitirilen Eğitim Kurumu	(f)	%
Dışarıdan Bitiren	35	9.2
Açık Öğretimden Bitiren	13	3.4
Örgün Okul Sisteminden Bitiren	332	87.4
Toplam	380	100.0

Çizelge 16'daki veriler incelendiğinde öğrenci kaynağının büyük ölçüde (% 87.4) örgün eğitim sistemi olduğunu göstermektedir. Açık öğretim kurumundan gelenler ve ortaokulu dışarıdan bitirenlerin, grubun % 12.6'sını oluşturduğu görülmektedir. Bu durum aynı zamanda geleneksel örgün eğitimi dışında yetişkin eğitimi kurumlarının bireylerin daha ileri eğitim fırsatlarına kavuşmaları bakımından bir fırsat sunduğunu da göstermektedir.

Öğrencilerin bitirdikleri eğitim kurumu ve cinsiyetleri arasında anlamlı bir bağlantı bulunmamıştır (Çizelge 17).

Çizelge 17

Bitirilen Eğitim Kurumu ve Cinsiyete Göre Dağılımı

Bitirilen Eğitim Kurumu	Cinsiyet					
	Kadın		Erkek		Toplam	
	f	%	f	%	f	%
Dışarıdan Bitiren	20	13	15	6.6	35	9.2
Açık İlköğretimden Bitiren	6	3.9	7	3.1	13	3.4
Örgün Okul Sisteminden Bitiren	128	83.1	204	90.3	332	87.4
Toplam	154	100.0	226	100.0	380	100.0

Sd= 2 $\chi^2 = 4.716$ $p > 0.05$

3.1.2.3. Öğrenime Ara Verme Süresi

Araştırmaya katılan öğrencilerin öğrenimlerine kesintisiz bir öğrenme süreci içinde mi yoksa öğrenimlerine belirli bir süre ara verdikten sonra mı devam ettikleri sorulmuştur. Çizelge 18, öğrencilerin açık lisede öğrenimlerine devam etmeden önce eğitimlerine ara verme durumu ile ilgili bulguları kapsamaktadır.

Çizelge 18

Öğrenime Ara Verilen Süre

Ara Verme Süresi	(f)	%
Ara vermeyen	71	18.7
1 yıldan az	9	2.4
1-4 yıl	226	59.5
5-8 yıl	26	6.8
9-12 yıl	20	5.3
13-16 yıl	13	3.4
17- 20 yıl	8	2.1
Daha fazla	7	1.8
Toplam	380	100.0

Çizelge 18'deki veriler incelendiğinde grubun % 21.1'inin ya hiç ara vermeden ya da bir yıldan az ara vererek Açık Öğretim Lisesine kaydolduğunu göstermektedir.

Ara verme süresi en fazla olan grubun % 59.5 ile 1-4 yıl ara verenler oluşturmaktadır. 5 yıldan fazla ara verenler ise grubun 19.4'ünü oluşturmaktadır. Bu bulgular Lowe'nin (1996) belirttiği gibi bireylerin eğitime gereksinim duyduklarının farkında olduklarında, kendilerine uygun fırsatlar sunulabilirse, bireysel bakımdan bu fırsatlara ulaşma olanağına sahip olduklarında uzun süre ara vermelerine rağmen eğitime geri döndüklerini göstermesi bakımından ilginçtir.

Hiç ara vermeden öğrenime devam edenlerin oranı kadınlarda % 22.1 iken, erkeklerde 16.4'tür. Öte yandan 5 yıldan fazla ara verenlerin oranı kadınlarda % 22 iken erkeklerde % 17.5'tir. (Çizelge 19). Kadın öğrencilerde hiç ara vermeden öğrenime devam etme oranının yükselmesi 4+4+4 yapılanmasının açık öğretime geçiş olanağı vermesinin daha çok kadın öğrenci grubunu etkilediğini göstermesi bakımından ilginçtir. Öte yandan örgün eğitim olanaklarından yararlanma bakımından dezavantajlı olan kadınların eğitimlerine ara verseler bile fırsat yakaladıklarında eğitime dönebildiklerini göstermektedir.

Çizelge 19

Ortaokuldan Sonra Açık Öğretim Lisesine Kayıt Oluncaya Kadar Geçen Süreye Göre Cinsiyet Dağılımı

Öğrenime Ara Verilen Süre	Cinsiyet					
	Kadın		Erkek		Toplam	
	f	%	f	%	f	%
Ara Vermeyen	34	22.1	37	16.4	71	18.7
1 Yıldan Az	2	1.3	7	3.1	9	2.4
1-4 Yıl	84	54.5	142	62.8	226	59.5
5-8 Yıl	6	3.9	20	8.8	26	6.8
9-12 Yıl	10	6.4	10	4.4	20	5.3
13-16 Yıl	7	4.5	6	2.6	13	3.4
17-20 Yıl	5	3.2	3	1.3	8	2.1
20 Yıldan Daha Fazla	6	3.9	1	0.4	7	1.8
Toplam	154	100.0	226	100.0	380	100.0

3.1.2.4. Açık Öğretim Lisesine Kayıt Olmadan Önce Başka Bir Liseye Devam Etme Durumu

Araştırmaya katılan öğrencilerin Açıköğretim Lisesine kayıt olmadan önce lise eğitimine devam edip etmedikleri sorulmuştur. Çizelge 20 daha önce liseye gitme durumuna ilişkin bulguları kapsamaktadır.

Çizelge 20

Daha Önce Liseye Gitme Durumu

Liseye Gitme Durumu	(f)	%
Daha Önce Liseye Gitmeyen	112	29.5
Liseye Devam Eden ve Liseyi Bitirmeden Ayrılan	268	70.5
Toplam	380	100.0

Araştırmaya katılan öğrencilerin % 29.5'i daha önce liseye gitmemiştir. Liseye gidip liseyi bitirmeden ayrılanların oranı ise % 70.5'tir (Çizelge 20). Daha önce liseye gitme durumu ile cinsiyet arasında anlamlı bir bağıntı bulunmamıştır (Çizelge 21).

Çizelge 21

Daha Önce Liseye Gitme Durumunun Cinsiyete Göre Dağılımı

Liseye Gitme Durumu	Cinsiyet					
	Kadın		Erkek		Toplam	
	f	%	F	%	f	%
Daha Önce Liseye Gitmeyen	50	32.5	62	27.4	112	29.5
Liseye Devam Eden ve Liseyi Bitirmeden Ayrılan	104	67.5	164	72.6	268	70.5
Toplam	154	100.0	226	100.0	380	100.0

Çizelge 22 'de öğrencilerin yaşa göre daha önce liseye gitme durumlarına ilişkin dağılım verilmiştir.

Çizelge 22

Yaş Göre Daha Önce Liseye Gitme Durumları

Daha önce liseye gitme durumu	Yaş Aralıkları						Toplam	
	18 yaş ve altı		19-40		41 yaş ve üstü			
	f	%	f	%	F	%	f	%
Daha Önce Liseye Gitmeyen	11	7.7	78	38	23	71.9	112	29.5
Liseye Devam Eden ve Liseyi Bitirmeden Ayrılan	132	92.3	127	62	9	28.1	268	70.5
Toplam	143	100.0	205	100.0	32	100.0	380	100.0

Yaş ve daha önce liseye gitme durumu arasında .001 düzeyinde anlamlı bir bağıntı bulunmuştur. 18 ve altı yaş grubunda daha önce liseye gidenlerin oranı % 92.3 iken, yaş ilerledikçe bu oran düşmektedir (Çizelge 22).

3.1.2.5. Daha Önce Liseye Gitmeme Nedenleri

Araştırmaya katılan öğrencilerin % 29.5'i Açık Öğretim Lisesi öncesinde lise öğrenimlerine devam etmediklerini bildirmişlerdir (Çizelge 22). Çizelge 23'teki araştırma grubundaki öğrencilerin daha önce liseye gitmeme nedenlerine ilişkin dağılımları görülmektedir.

Çizelge 23

Daha Önce Liseye Gitmemelerinin Nedenleri

Nedenler	(f)	%
Ailenin Okumaya Karşı Çıkması	22	5.8
Ekonomik Nedenlerle Devam Edilmemesi	60	15.8
Hayatını Kazanmak İçin Çalışmak Zorunda Kalması	54	14.2
Daha Önce Okumanın Gerekli Olduğunu Düşünmeme	22	5.8
Bulunulan Yerleşim Yerinde Lisenin Olmaması	11	2.9
Başarılı Bir Öğrenci Olunmadığı İçin Cesaret Edilmemesi	12	3.2
Ortaokulu Yeni Bitirme	2	0.5
Hafız Olmak İsteme	4	1.1
Sağlık Sorunu Nedeniyle	2	5

*Birden fazla seçenek işaretlendiği için yüzdeler daha önce bu seçeneği seçen 112 öğrenci üzerinden alınmıştır

Tablo 23'te araştırmaya katılanların daha önce liseye gitmeme nedenleri

incelendiğinde, eğitimdeki fırsat eşitsizliği ile ilgili nedenlerin bu gruptaki yansıması açıkça görülmektedir. En yüksek oranı % 15.8 ile “ekonomik nedenlerle devam edilmemesi” oluşturmaktadır. Bunu % 14.2 ile “hayatını kazanmak için çalışmak zorunda kalması” seçeneği izlemektedir. İki seçenek birleştirilirse grubun % 30’unun ekonomik kaynaklı nedenlerle eğitime devam etmediği söylenebilir. Daha az oran oluşturmakla birlikte bireysel kaynaklı olan ve yetişkin eğitiminin potansiyel hedef kitleleri hakkında diğer pek çok araştırmanın da ortaya koyduğu bulgular ortaya çıkmaktadır. Bunlar “daha önce okumanın gerekli olduğunu düşünmeme (% 5.8); “başarılı bir öğrenci olunmadığı için cesaret edememe” (% 3.2) seçenekleridir. “Ailenin okumaya karşı çıkması” % 5.8 ile kültürel bir neden olarak “bulunulan yerde lisenin olmaması” % 2.9 ile eğitim fırsatlarının sunulması ile ilgili bir neden olarak karşımıza çıkmakta, yeni mezun olmak, hafız olma isteği, sağlık sorunu ile ilgili nedenler küçük oranlar oluşturmaktadır.

Bağıntı analizi (kay-kare) yapılabilmesi için araştırma grubundan tek seçenek belirtmeleri istendiğinde birinci tablo bulgularına paralel olarak ekonomik nedenler (% 36.6) ve çalışma zorunluluğu (%16.1) ağırlıklı olarak ortaya çıkmaktadır (Çizelge 23).

Çizelge 24

Daha Önce Liseye Gitmemelerinin En Önemli Nedeni

Nedenler	(f)	%
Ailenin Okumaya Karşı Çıkması	17	15.2
Ekonomik Nedenlerle Devam Edilmemesi	41	36.6
Hayatını Kazanmak İçin Çalışmak Zorunda Kalması	18	16.1
Daha Önce Okumanın Gerekli Olduğunu Düşünmeme	15	13.4
Bulunulan Yerleşim Yerinde Lisenin Olmaması	6	5.36
Başarılı Bir Öğrenci Olunmadığı İçin Cesaret Edememe	8	7.14
Diğer	7	6.25
Toplam	112	100.0

Çizelge 25’te öğrencilerin daha önce liseye gitmeme nedenlerinin cinsiyete göre dağılımı gösterilmektedir. Çizelge verileri incelendiğinde, her iki cinsiyet grubunda da ekonomik nedenler ağırlıklı olmakla birlikte, kadın çalışma grubunda “ailenin okumaya karşı çıkması” gibi bir nedenin % 30 gibi önemli bir oran oluşturması kadınları eğitim süreçlerinden uzak tutan, toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin bir göstergesi olarak karşımıza çıkmaktadır.

Çizelge 25

Daha Önce Liseye Gitmeme Nedenlerinin Cinsiyete Göre Dağılımı

Nedenler	Cinsiyet					
	Kadın		Erkek		Toplam	
	f	%	F	%	f	%
Ailenin Okumaya Karşı Çıkması	15	30	2	3.2	17	15.2
Ekonomik Nedenlerle Devam Edilmemesi	17	34	24	38.7	41	36.6
Hayatımı Kazanmak İçin Çalışmak Zorunda Kalması	4	8	14	22.6	18	16.1
Daha Önce Okumanın Gerekli Olduğunu Düşünmeme	7	14	8	12.9	15	13.4
Bulunulan Yerleşim Yerinde Lisenin Olmaması	5	10	1	1.6	6	5.4
Başarılı Bir Öğrenci Olunmadığı İçin Cesaret Edilmemesi	2	4	6	9.7	8	7.1
Diğer	0	0	7	11.3	7	6.3
Toplam	50	100.0	62	100.0	112	100.0

Çizelge 26’da öğrencilerin daha önce liseye gitmemelerinin yaşa göre dağılımı verilmektedir. Tablo verileri incelendiğinde dikkat çeken bulgulardan birisi “ailenin okumaya karşı çıkmasının” daha çok ileri yaş gruplarında etkili olduğunun görülmesidir. Bu durum aynı zamanda toplumsal cinsiyete ilişkin kalıplaşmış yargıların değişme eğilimi gösterdiğine ilişkin de bir durumu da işaret etmektedir. Tüm yaş gruplarında ekonomik nedenler öncelikli olarak eğitime devam etmenin engelleri olarak karşımıza çıkmaktadır.

Çizelge 26

Daha Önce Liseye Gitmeme Nedenlerinin Yaşa Göre Dağılımı

Nedenler	Yaş Aralıkları							
	18 yaş ve altı		19-40		41 yaş ve üstü		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%
Ailenin Okumaya Karşı Çıkması	0	0.0	10	12.8	7	30.4	17	15.2
Ekonomik Nedenlerle Devam Edilmemesi	3	27.3	30	38.5	8	34.8	41	36.6
Hayatını Kazanmak İçin Çalışmak Zorunda Kalması	0	0.0	16	20.5	2	8.7	18	16.1
Daha Önce Okumanın Gerekli Olduğunu Düşünmeme	0	0.0	14	17.9	1	4.3	15	13.4
Bulunulan Yerleşim Yerinde Lisenin Olmaması	0	0.0	4	5.1	2	8.7	6	5.4
Başarılı Bir Öğrenci Olunmadığı İçin Cesaret Edilmemesi	2	18.2	4	5.1	2	8.7	8	7.1
Diğer	6	54.5	0	0.0	1	4.3	7	6.3
Toplam	11	100.0	78	100.0	23	100.0	112	100.0

3.1.2.6. Örgün Liseden Ayrılma Nedenleri

Daha önce verilen Tablo 20'deki verilerden de anlaşıldığı gibi Açık Öğretim Lisesine devam eden öğrencilerin %70.5'ini daha önce örgün bir liseye devam eden ve çeşitli nedenlerle bu liselerden ayrılanlar oluşturmaktadır. Bu durum örgün eğitim sistemi ile ilgili sorunlara dikkat çektiği gibi aynı zamanda açık liselerin eğitim sistemi açısından ne ifade ettiği, hangi ihtiyaçlara karşılık geldiğini de ortaya koymaktadır. Çizelge 27 araştırmaya katılanların örgün liseden ayrılma nedenlerinin dağılımlarını vermektedir.

Çizelge 27

Liseden Ayrılma Nedenleri

Nedenler	(f)	%
Evdeki Çalışma İmkanlarının Yeterli Olmaması	12	3.2
Ekonomik Nedenlerle Devam Edilmemesi	35	9.2
Dersleri Anlamada Güçlük Çekilmesi	34	8.9
Ailenin Okumaya Karşı Çıkması	9	2.4
Derslerin İlgiyi Çekmemesi	46	12.1
O Zamanlar Eğitimin Gerekli Olduğuna İnanılmaması	30	7.9
Eğlence ve Oyun İçin Ayrılan Zamandan Fedakarlık Edilmemesi	32	8.4
Okul Kurallarından ve Disiplininden Hoşlanılmaması	26	6.8
Öğretmenlerin Olumsuz Tutum ve Davranışlarının Olması	27	7.1
Okula Devamsızlık Süresinin Bitmesi	53	13.9
Arkadaş Ortamı Nedeniyle Başarısız Olunması	83	21.8
Üniversite Sınavına Rahat Hazırlanmak İstenmesi	86	22.6
Taşınma Nedeniyle Okul Değişikliğine Uyum Sağlayamaması	11	2.9
Sağlık Sorunu Yaşanması	10	2.6

*Birden fazla seçenek işaretlendiği için yüzdeler daha önce bu seçeneği seçen 268 öğrenci üzerinden alınmıştır.

Çizelge 27'deki veriler incelendiğinde en büyük oranı % 22.6 ile “üniversite sınavına rahat hazırlanmak istenmesi” seçeneği oluşturmaktadır. Bu durum 4+4+4 yapılanmasının lise öğrenimini açık lisede devam ettirmeye olanak vermesinin bir sonucu olarak karşımıza çıkmaktadır. Öte yandan lise öğrenimi ile üniversite sınavı arasındaki ilişkinin ortadan kalkması ile ilgili bir soruna da işaret etmektedir. Başka bir ifade ile Açık Öğretim Lisesi yetişkinlere fırsat veren bir uygulama olmasının yanında örgün eğitim kaynaklı sorunlardan dolayı bir ikame sistem olarak işlev görmektedir.

Terk nedenlerine ilişkin diğer bulgular da bunu doğrulamaktadır. Örneğin “okul kurallarından ve disiplininin hoşlanılmaması” (% 6.8) ve “öğretmenlerin olumsuz tutum ve davranışlarının olması (%7.1),” “derslerin ilgiyi çekmemesi” (% 12.1), “okulda devamsızlık süresinin dolması (% 13.9)”, “dersleri anlamada güçlük çekilmesi (% 8.9)” nedenleri kişisel nedenler olarak ele alınacağı gibi büyük ölçüde örgün eğitim süreçleri ile ilgili sorunlara işaret etmektedir. Bunların yanında “ekonomik nedenler” de önemli bir terk nedeni oluşturmaktadır. Çizelge 27 nedenler arasında birden fazla seçenek belirtmelerine olanak verirken, Çizelge 28 bu nedenler arasında en önemli olanı belirtmeleri durumundaki dağılımı vermektedir. Veriler tek seçenek belirtmeleri durumunda da en önemli terk nedeninin % 29.9 ile “üniversite sınavına rahat hazırlanmak istenmesi” olduğu görülmekte, olumsuz arkadaş ortamı (% 20.1) ve ekonomik nedenler (% 9.7) bunu izlemektedir. Bu veriler Çizelge 22’deki “daha önce liseye gitmeme nedenleri” ile karşılaştırıldığında önemli bir farklılık ortaya çıkmaktadır. Daha önce liseye gitmeme nedenlerinde ekonomik nedenler başat iken, liseyi terk nedenlerinde ya doğrudan okul kaynaklı ya da kişisel bir neden olarak ifade edilen okul kaynaklı sorunlar başat olmaktadır.

Çizelge 28.

Liseden Ayrılmanın En Önemli Nedeni

Nedenler	(f)	%
Evdeki Çalışma İmkanlarının Yeterli Olmaması	5	1.9
Ekonomik Nedenlerle Devam Edilmemesi	26	9.7
Dersleri Anlamada Güçlük Çekilmesi	15	5.6
Ailenin Okumaya Karşı Çıkması	5	1.9
Derslerin İlgiyi Çekmemesi	10	3.7
O Zamanlar Eğitimin Gerekli Olduğuna İnanılmaması	11	4.1
Eğlence ve Oyun İçin Ayrılan Zamandan Fedakarlık Edilmemesi	7	2.6
Okul Kurallarından ve Disiplininden Hoşlanılmaması	7	2.6
Öğretmenlerin Olumsuz Tutum ve Davranışlarının Olması	10	3.7
Okula Devamsızlık Süresinin Bitmesi	23	8.6
Arkadaş Ortamı Nedeniyle Başarısız Olunması	54	20.1
Üniversite Sınavına Rahat Hazırlanmak İstenmesi	80	29.9
Taşınma Nedeniyle Okul Değişikliğine Uyum Sağlanmaması	11	4.1
Sağlık Sorunu Yaşanması	4	1.5
Toplam	268	100.0

Öğrencilerin ayrılma nedenleri ve cinsiyetleri arasında anlamlı bir bağıntı bulunmakta, ekonomik nedenlerle liseyi terk ettiğini belirtenlerin oranı erkeklerde yükselirken, üniversiteye daha rahat hazırlanmak için liseyi terk ettiklerini belirtenlerin oranı kadınlarda artmaktadır (Çizelge 29)

Çizelge 29

Liseden Ayrılma Nedenlerinin Cinsiyete Göre Dağılımı

Nedenler	Cinsiyet					
	Kadın		Erkek		Toplam	
	f	%	F	%	f	%
Evdeki Çalışma İmkanlarının Yeterli Olmaması	1	1.0	4	2.5	5	1.9
Ekonomik Nedenlerle Devam Edilmemesi	5	4.8	21	12.9	26	9.7
Dersleri Anlamada Güçlük Çekilmesi	5	4.8	10	6.1	15	5.6
Ailenin Okumaya Karşı Çıkması	3	2.9	2	1.2	5	1.9
Derslerin İlgiyi Çekmemesi	3	2.9	7	4.3	10	3.7
O Zamanlar Eğitimin Gerekli Olduğuna İnanılmaması	2	1.9	9	5.5	11	4.1
Eğlence ve Oyun İçin Ayrılan Zamandan Fedakarlık Edilmemesi	2	1.9	5	3.1	7	2.6
Okul Kurallarından ve Disiplininden Hoşlanılmaması	1	1.0	6	3.7	7	2.6
Öğretmenlerin Olumsuz Tutum ve Davranışlarının Olması	4	3.8	6	3.7	10	3.7
Okula Devamsızlık Süresinin Bitmesi	7	6.7	16	9.8	23	8.6
Arkadaş Ortamı Nedeniyle Başarısız Olunması	22	21.0	32	19.6	54	20.1
Üniversite Sınavına Rahat Hazırlanmak İstenmesi	44	41.9	36	22.1	80	29.9
Diğer	6	5.7	9	5.5	5	1.9
Toplam	105	100.0	163	100.0	268	100.0

sd= 12 $\chi^2= 23.644$ $p<0.01$

Çizelge 30’da liseden ayrılma nedenlerinin yaşa göre dağılımı verilmektedir. Çizelge incelendiğinde özellikle 18 ve altı yaş grubunda “üniversite sınava rahat hazırlanmak istenmesi” diyenlerin oranı % 44.5 gibi yüksek bir oran oluşturmaktadır. Diğer yaş gruplarında ise en yüksek oranı “arkadaş ortamı nedeniyle başarısız olunması” seçeneği oluşturmaktadır.

Çizelge 30

Liseden ayrılma Nedenlerinin Yaşa Göre Dağılımı

Nedenler	Yaş Aralıkları						Toplam	
	18 yaş ve altı		19-40		41 yaş ve üstü			
	f	%	f	%	F	%	f	%
Evdeki Çalışma İmkanlarının Yeterli Olmaması	1	0.78	4	3.08	0	0	5	1.9
Ekonomik Nedenlerle Devam Edilmemesi	5	3.91	18	13.8	3	30	26	9.7
Dersleri Anlamada Güçlük Çekilmesi	6	4.69	9	6.92	0	0	15	5.6
Ailenin Okumaya Karşı Çıkması	0	0	4	3.08	1	10	5	1.9
Derslerin İlgiyi Çekmemesi	4	3.13	6	4.62	0	0	10	3.7
O Zamanlar Eğitimin Gerekli Olduğuna İnanılmaması	3	2.34	8	6.15	0	0	11	4.1
Eğlence ve Oyun İçin Ayrılan Zamandan Fedakarlık Edilmemesi	1	0.78	5	3.85	1	10	7	2.6
Okul Kurallarından ve Disiplininden Hoşlanılmaması	5	3.91	2	1.54	0	0	7	2.6
Öğretmenlerin Olumsuz Tutum ve Davranışlarının Olması	3	2.34	7	5.38	0	0	10	3.7
Okula Devamsızlık Süresinin Bitmesi	11	8.59	11	8.46	1	10	23	8.6
Arkadaş Ortamı Nedeniyle Başarısız Olunması	20	15.6	31	23.8	3	30	54	20.1
Üniversite Sınavına Rahat Hazırlanmak İstenmesi	57	44.5	22	16.9	1	10	80	29.9
Diğer	12	9.38	3	2.31	0	0	15	5.6
Toplam	128	100.0	130	100.0	10	100.0	268	100.0

3.1.3.Öğrencilerin Açık Öğretim Lisesine Devam Etmelerinin Sağladığı Yararlar

Bu başlıkta, öğrencilerin öğretimlerini Açık Öğretim Lisesinde sürdürmelerinin kendilerine ne tür yararlar sağladığına ilişkin görüşlerine yer verilmiştir.

Çizelge 31’de öğrencilerin Açık Öğretim Lisesine devam etmelerinin sağladığı yararların dağılımı görülmektedir.

Çizelge 31

Öğrenimi Açık Öğretim Lisesinde sürdürmenin Sağladığı Yararlar

Yararlar	(f)	%
Çalışmaya Olanak Sağlaması	213	56
Bulunulan Yerde Yüz Yüze Eğitim Alınabilecek Bir Kurumun Olmaması	4	1.1
Yaşa Uygun Olarak İkinci Şans Verilmesi	212	56
Ekonomik Olması	93	25
Programı Tamamlamanın Yüz Yüze Eğitime Göre Daha Kolay Olması	191	50
Üniversite Sınavını Daha Kolay Kazanılacağının Düşünülmesi	150	40
Karma Sisteme Karşı Olunması	3	0.8
Sağlık Sorunu Yaşanması	2	0.5

* Birden fazla seçenek işaretlendiği için yüzdelere toplam öğrenci sayısı 380 üzerinden alınmıştır

Tablo 31’de görüldüğü gibi öğrencilerin öğrenimlerini Açık Öğretim Lisesinde sürdürmelerinin % 56 ile oran sıralamasına göre birinci sırayı, “çalışmaya olanak sağlaması” ile “yaşa uygun olarak ikinci şans verilmesi” almakta; bunu % 50.2 ile “programı tamamlamanın yüz yüze eğitime göre daha kolay olması”; % 40 “üniversite sınavını daha kolay kazanılacağının düşünülmesi” izlemektedir. Ancak, “ekonomik olması” ve “çalışmaya olanak sağlaması” seçeneklerini birleştirdiğimizde (% 81) bunu ekonomik durumun bir göstergesi olarak düşünersek, bireyler için eğitimlerini Açık Öğretim Lisesinde sürdürmelerinin, büyük ölçüde ekonomik koşullardan etkilendiğini söyleyebiliriz.

Çizelge 32 ‘de öğrencilerin öğrenimlerine Açık Öğretim Lisesinde devam etmesinin sağladığı en önemli yarara göre dağılımı görülmektedir.

Çizelge 32

Öğrenimi Açık Öğretim Lisesinde Sürdürmenin Sağladığı En Önemli Yarar

Yararlar	(f)	%
Çalışmaya Olanak Sağlaması	111	29.4
Bulunulan Yerde Yüz Yüze Eğitim Alınabilecek Bir Kurumun Olmaması	3	0.8
Yaşa Uygun Olarak İkinci Şans Verilmesi	80	21.2
Ekonomik Olması	19	5.04
Programı Tamamlamanın Yüz Yüze Eğitime Göre Daha Kolay Olması	52	13.8
Üniversite Sınavını Daha Kolay Kazanılacağının Düşünülmesi	112	29.7
Toplam	377	100.0

Tablonun diğer seçeneklerini analiz yapabilmek için “karma sisteme karşı olunması” ve “sağlık sorunu yaşanması” seçenekleri tablo dışında tutulmuştur. “karma sisteme karşı olunması” seçeneğini 1 erkek katılımcı işaretlemiştir. “Sağlık sorunu yaşanması” ise 2 erkek katılımcı işaretlemiştir. Bu nedenle bu tablo verileri 377 öğrenci üzerinden alınmıştır.

Tablo 32’de görüldüğü gibi, öğrencilerin öğrenimlerini Açık Öğretim Lisesinde devam etmelerinin en önemli yararı üniversite sınavını daha kolay kazanacağını düşünmeleridir. Tüm grubun % 29.7’sinin öğrenimlerini Açık Öğretim Lisesinde devam etme nedenleri arasında bu seçenek yer almaktadır. “çalışmaya olanak sağlaması” (%29.4), “yaşa uygun olarak ikinci şans verilmesi” (% 21.2), “programı tamamlamanın yüz yüze eğitime göre daha kolay olması” (%13.8) diğer nedenler arasındadır.

Öğrencilerin öğrenimlerini Açık Öğretim Lisesinde sürdürmelerinin sağladığı yararlarla ilişkin görüşlerle cinsiyet arasında anlamlı bir bağıntı bulunmaktadır ($p < .001$). Kadınlarda % 37.7 ile en önemli nedeni “üniversite sınavını daha kolay kazanılacağını düşünülmesi” oluşturmaktadır. Erkeklerde ise “çalışmaya olanak sağlaması” % 36.8 ile en önemli nedeni oluşturmaktadır. Ancak, ikinci sırayı kadınlarda % 24 ile erkeklerde ise % 19.3 ile “yaşa uygun olarak ikinci bir şans verilmesi” almaktadır (Çizelge 33).

Çizelge 33

Öğrenimi Açık Öğretim Lisesinde sürdürmenin sağladığı en önemli yarar ve cinsiyet

Yararlar	Cinsiyet					
	Kadın		Erkek		Toplam	
	f	%	f	%	f	%
Çalışmaya Olanak Sağlaması	29	18.8	82	36.8	111	29.4
Bulunulan Yerde Yüz Yüze Eğitim Alınabilecek Bir Kurumun Olmaması	2	1.3	1	0.4	3	0.8
Yaşa Uygun Olarak İkinci Şans Verilmesi	37	24	43	19.3	80	21.2
Ekonomik Olması	11	7.1	8	3.6	19	5
Programın Daha Kolay Olması	17	11	35	15.7	52	13.8
Üniversite Sınavını Daha Kolay Kazanacağını Düşünülmesi	58	37.7	54	24.2	112	29.7
Toplam	154	100.0	223	100.0	377	100.0

sd= 5 $\chi^2 = 21.012$ $p < 0.001$

Çizelge 34’te öğrencilerin Açık Öğretim Lisesinde öğrenimlerine devam etmelerinin en önemli yararına göre yaş dağılımı görülmektedir.

Çizelge 34

Öğrenimi Açık Öğretim Lisesinde sürdürmenin sağladığı en önemli yarar ve yaş

Yararlar	Yaş Aralıkları							
	18 yaş ve altı		19-40		41 yaş ve üstü		Toplam	
	f	%	f	%	F	%	f	%
Çalışmaya Olanak Sağlaması	25	17.7	77	37.7	9	28.1	111	29.4
Bulunulan Yerde Yüz Yüze Eğitim Alınabilecek Bir Kurumun Olmaması	0	0	2	0.9	1	3.1	3	0.8
Yaşa Uygun Olarak İkinci Şans Verilmesi	3	2.1	60	29.4	17	53.1	80	21.2
Ekonomik Olması	5	3.5	12	5.8	2	6.2	19	5.0
Yüz Yüze Eğitime Göre Daha Kolay Olması	26	18.4	24	11.8	2	6.2	52	13.8
Üniversite Sınavını Daha Kolay Kazanılacağı Düşünülmesi	82	58.2	29	14.2	1	3.1	112	29.7
Toplam	141	100.0	204	100.0	32	100.0	377	100.0

Çizelge 34’teki veriler incelendiğinde genç yaş gruplarında “üniversite sınavını daha kolay kazanılacağı düşünülmesi” en önemli yarar olarak değerlendirilmektedir. Bu oran 18 ve altı yaş grubunda % 58’dir. Bu oran 41 yaş ve üstünde % 3.1’e düşmektedir. 41 yaş ve üstünde açık öğretimi ikinci bir şans olarak değerlendirenlerin oranı bu yaş grubunun yarısını geçmektedir (% 53.1). Aktif çağ nüfusuna denk gelen 19-40 yaş grubunda çalışmaya olanak sağlamasını önemli olarak değerlendirenlerin oranı % 37.7 gibi önemli bir oran oluştururken, bu oran diğer yaş gruplarında azalmakla önemli olarak değerlendirilmektedir (18 ve altı yaş grubunda % 17.7, 41 ve yaş üstünde % 28.1).

3.1.4. Açık Öğretim Lisesine Devam Etme Amaçları

Yetişkin eğitiminde katılım araştırmaları ile ilgili alan yazınının temel ilgi alanlarından birisi yetişkinlerin eğitim programlarına devam etme amaçları, onları programlara katılmaya güdüleyen faktörlerin neler olduğudur. Bu araştırma bağlamında

da Açık Öğretim Lisesine devam etme amaçları öğrencilere sorulmuştur. Verilen yanıtlar Çizelge 35’te görülmektedir.

Çizelge 35’de öğrencilerin Açık Öğretim Lisesine devam etme amaçları görülmektedir.

Çizelge 35

Açık Öğretim Lisesine Devam Etme Amaçları

Liseye Devam Etme Amaçları	(f)	%
Bu Programı Tamamlayıp İş Bulma	76	20
Bu Programı Tamamlayıp İş Değiştirme	29	7.6
Bu Programı Tamamlayıp İşteki Pozisyonu Değiştirme	63	16.6
Mevcut Çalışılan İşte Daha Yeterli Olma	34	8.9
Kişisel Merak Ve Kendini Geliştirme İsteği	102	26.8
Çalışılan Kurumun Bu Programa Katılmayı Önermesi	4	1.1
Çalışılan Kurumun Bu Programa Katılmayı Zorunlu Tutması	8	2.1
İş Yaşamı İçin Geleceğe Dönük Bir Yatırım Olduğunu Düşünme	120	31.6
İlgi Duyma	77	20.3
Askerliği Tecil Ettirme	20	5.3
Paso Alma	16	4.2
Açık Öğretim Fakültesine Gitmek İsteme	46	12.1
Üniversiteye Gitme (Açık Öğretim Fakültesi Dışında)	268	70.5
Ehliyet Alma	6	1.6
Diploma Alma	13	3.4

*Birden fazla seçenek işaretlendiği için yüzdeler toplam öğrenci sayısı 380 üzerinden alınmıştır.

Çizelge 35’te yetişkinlerin Açık Öğretim Lisesine kayıt olma amaçları gösterilmektedir. Tüm grup içinde yüzde oranına göre birinci sırayı “üniversiteye gitme” (Açık Öğretim Fakültesi dışında) (% 70.5), ikinci sırayı, “iş yaşamı için geleceğe dönük bir yatırım olduğunu düşünme” (%31.6), üçüncü sırayı “kişisel merak ve kendini gerçekleştirme isteği” (% 26.3) almaktadır. Tüm grubun içinde en az oranları “çalışılan kurumun bu programa katılmayı önermesi” (%1.1) ve “ehliyet almak” (%1.6) oluşturmaktadır. Çizelge 35 birden fazla seçenek işaretleme durumundaki dağılımı vermektedir. Çizelge 36 ise bu okullara devam etmede en önemli amacını belirtmeleri istenmesi durumundaki dağılımı vermektedir. Ayrıca çizelge 36’da devam etme amaçları “mesleki amaçlar”, “kişisel gelişme amaçları” ve “eğitsel amaçlar” olmak üzere 3 kategoride toplanarak sunulmuştur.

Çizelge 36

Açık Öğretim Lisesine Devam Etme Amaçları

Mesleki Amaçlar	(f)	%
Bu Programı Tamamlayıp İş Bulma	26	6.8
Bu Programı Tamamlayıp İş Değiştirme	4	1.1
Bu Programı Tamamlayıp İşteki Pozisyonu Değiştirme	13	3.4
Mevcut Çalışılan İşte Daha Yeterli Olma	6	1.6
Çalışılan Kurumun Bu Programa Katılmayı Zorunlu Tutması	2	0.5
İş Yaşamı İçin Geleceğe Dönük Bir Yatırım Olduğunu Düşünme	36	9.5
Toplam	87	22.9
Kişisel Gelişim Amaçlar	(f)	%
Kişisel Merak Ve Kendini Geliştirme İsteği	32	8.4
İlgi Duyma	15	3.9
Toplam	47	12.3
Eğitsel Amaçlar	(f)	%
Açık Öğretim Fakültesine Gitme İsteği	8	2.1
Üniversiteye Gitme (Açık Öğretim Fakültesi Dışında)	231	60.8
Toplam	239	62.9
Diğer Amaçlar	(f)	%
Askerlik Tecil Ettirme	4	1.1
Paso Alma	2	0.5
Ehliyet Alma	1	0.3
Toplam	7	1.9
Genel Toplam	380	100.0

Yetişkinlerin % 62.9'u eğitsel amaçlarla okula kaydolmuşlardır. Yetişkinlerin % 22.9'u ise mesleki amaçlarla okula kaydolmuşlardır. Mesleki amaçlar içinde de en yüksek oranı % 9.5 ile "iş yaşamı için geleceğe dönük bir yatırım olduğunu düşünme" oluşturmaktadır. "Kişisel Gelişim Amaçları" içinde de en önemli oranı ise % 8.4 ile "kişisel merak ve kendini geliştirme isteği" oluşturmaktadır. "Diğer" seçeneği % 1.9 oranı oluşturmaktadır.

Öğrencilerin Açık Öğretim Lisesini bitirme amaçları ile cinsiyetleri arasında anlamlı bir bağıntı bulunmamıştır (Çizelge 37).

Çizelge 37

Açık Öğretim Lisesine Devam Etme Amaçları ve Cinsiyete Göre Dağılım

Amaçlar	Cinsiyet					
	Kadın		Erkek		Toplam	
	f	%	f	%	f	%
Mesleki Amaçlar	31	20.1	56	25.6	87	23.3
Kişisel Gelişim Amaçları	21	13.6	26	11.9	47	12.6
Eğitsel Amaçlar	102	66.2	137	62.6	239	64.1
Toplam	154	100.0	219	100.0	373	100.0

$sd= 2 \quad x^2= 3.72 \quad p>0.05$

Öğrencilerin Açık Öğretim Lisesine devam etme amaçları ile yaşları arasında anlamlı bir bağıntı ($p < .001$) bulunmaktadır (Çizelge 38). Eğitsel amaçlar 18 ve altı yaş grubunda en yüksek oranı oluştururken (% 86.4) bu 19-40 yaş grubunda % 53'e, 41 ve üstü yaş grubunda ise % 35.5'e düşmektedir. Mesleki amaçların en yüksek olduğu grup ise 19-40 yaş grubu, kişisel gelişim amaçlarının en yüksek olduğu grup ise 41 ve üstü yaş grubudur.

Çizelge 38

Açık Öğretim Lisesine Devam Etme Amaçları Ve Yaşa Göre Dağılım

Amaçlar	Yaş Aralıkları							
	18 yaş ve altı		19-40		41 yaş ve üstü		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%
Mesleki Amaçlar	12	8.6	66	32.7	9	29.0	87	23.3
Kişisel Gelişim Amaçları	7	5.0	29	14.3	11	35.5	47	12.6
Eğitsel Amaçlar	121	86.4	107	53.0	11	35.5	239	64.1
Toplam	140	100.0	202	100.0	31	100.0	373	100.0

$sd= 4 \quad x^2= 94.32. \quad p < 0.001$

3.1.5. Eğitim Sürecinde Karşılaşılan Güçlükler

Araştırma grubuna ilişkin demografik veriler Açık Öğretim Lisesi öğrencilerinin büyük ölçüde yetişkinler olduğunu ortaya koymuştur. Bu durum Açık Öğretim Lisesinin kuruluş amaçları ve felsefesi ile de tutarlıdır. Yetişkin eğitimi alanyazını yetişkinlerin çeşitli engelleri nedeniyle eğitime katılamadıklarını, öğrenme sürecini terk ettiklerini ya

da sürecin engelleri ile baş etmek zorunda kaldıklarını ortaya koymaktadır. Bu başlık altında araştırma grubundaki öğrencilerin karşılaştıkları muhtemel güçlükleri çerçeveleyen temel sorun alanlarına ilişkin durumlar ve görüşleri ele alınmıştır. Temel sorun alanları “çalışma ve günlük yaşamdaki sorumlulukları”, “bir sorun alanı olarak eğitim maliyeti”, “ders kitapları ve öğrenme ortamı ile ilgili görüş ve değerlendirmeler” olmak üzere üç alt başlık altında sunulmuştur.

3.1.5.1. Çalışma ve Günlük Yaşam Sorumlulukları

Öğrencilere bir işte çalışmaktan dolayı başarı durumlarının etkilenip etkilenmediği sorulmuştur. Çizelge 39 bir işte çalışan öğrencilerin bir işte çalışmaktan dolayı okul başarısını etkileme durumuna ilişkin görüşlerini vermektedir.

Çizelge 39

Bir İşte Çalışmanın Başarılarını Etkileme Durumuna İlişkin Görüşler

Görüşler	(f)	%
Hayır, Etkilemiyor	123	62.1
Evet, Etkiliyor	75	37.9
Toplam	198	100.0

Öğrencilerin yaklaşık % 37.9’u bir işte çalışmanın okul başarılarını olumsuz yönde etkilediğini belirtmişlerdir (Çizelge 39) Çalışmanın başarıya etkisi ile ilgili görüşler ile cinsiyet ve yaş arasında anlamlı bir bağıntı bulunmamıştır (Çizelge 40, 41).

Çizelge 40

Bir İşte Çalışmanın Başarılarını Etkileme Durumuna İlişkin Görüşlerin Cinsiyete Göre Dağılımı

Görüşler	Cinsiyet					
	Kadın		Erkek		Toplam	
	f	%	f	%	F	%
Hayır, Etkilemiyor	37	63.8	87	61.3	124	62.0
Evet, Etkiliyor	21	36.2	55	38.7	76	38.0
Toplam	58	100.0	142	100.0	200	100.0

sd= 1 $\chi^2 = .155$ p> .05

Çizelge 41

Bir İşte Çalışmanın Başarılarını Etkileme Durumuna İlişkin Görüşlerin Yaşa Göre Dağılımı

Çalışmanın Başarıyı Etkileme Durumu	Yaş Aralıkları							
	18 yaş ve altı		19-40		41 yaş ve üstü		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%
Hayır,Etkilemiyor	24	75.0	84	57.9	15	71.4	123	62.1
Evet,Etkiliyor	8	25.0	61	42.1	6	28.6	75	37.9
Toplam	32	100.0	145	100.0	21	100.0	198	100.0

sd= 2 $\chi^2= 3.653$ $p > 0.05$

Çizelge 42’de öğrencilerin günlük yaşamdaki sorumluluklarının başarıyı etkileme durumuna ilişkin görüşleri yer almaktadır. Günlük yaşamdamki sorumluluklarının başarılarını etkilemediğini düşünenlerin oranı % 66.6 iken, grubun üçte birinin başarıyı etkilediği görüşünde olduğu ortaya çıkmıştır.

Çizelge 42

Günlük Yaşamdaki Sorunların Başarıyı Etkileme Durumuna İlişkin Görüşler

Etkileme Durumu	(f)	%
Hayır, Etkilemiyor	253	66.6
Evet, Etkiliyor	127	33.4
Toplam	380	100.0

Günlük yaşamdaki sorumlulukların başarıyı etkileme durumuna ilişkin görüşlerle yaş ve cinsiyet arasında anlamlı bir bağıntı bulunmamıştır (Çizelge 43, 44).

Çizelge 43

Günlük Yaşamdaki Sorumlulukların Başarıyı Etkileme Durumuna İlişkin Görüşlerin Cinsiyete Göre Dağılımı

Görüşler	Cinsiyet					
	Kadın		Erkek		Toplam	
	f	%	f	%	f	%
Hayır, Etkilemiyor	103	66.9	150	66.4	253	66.6
Evet, Etkiliyor	51	33.1	76	33.6	127	33.4
Toplam	154	100.0	226	100.0	380	100.0

sd= 1 $\chi^2= .011$ $p > 0.05$

Çizelge 44

Günlük Yaşamdaki Sorumlulukların Başarıyı Etkileme Durumuna İlişkin Görüşlerin Yaşa Göre Dağılımı

	Yaş Aralıkları						Toplam	
	18 yaş ve altı		19-40		41 yaş ve üstü			
Görüşler	f	%	f	%	f	%	f	%
Hayır, Etkilemiyor	101	70.6	128	62.4	24	75	253	66.6
Evet, Etkiliyor	42	29.4	77	37.6	8	25	127	33.4
Toplam	143	100.0	205	100.0	32	100.0	380	100.0

sd= 2 $\chi^2= 3.653$ $p > 0.05$

Çizelge 45 öğrencilerin evde ders çalışmak için yeterince zaman ayırıp ayıramadıklarını ortaya koymaktadır. Grubun % 45.1'i evde ders çalışmaya yeterince zaman ayıramadıklarını belirtmiştir. Bu hiç de azımsanmayacak bir orandır.

Çizelge 45

Evde Ders Çalışmaya Yeterince Zaman Ayrılması Durumu

Zaman ayrılması	(f)	%
Hayır, Ayıramıyor	171	45.1
Evet, Ayırabiliyor	209	55.9
Toplam	380	100.0

Çizelge 46'da evde ders çalışmaya yeterince zaman ayırma durumunun cinsiyete göre dağılımı verilmektedir. Cinsiyet ile evde ders çalışmaya yeterince zaman ayırma durumu arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Kadınlar (% 63.6) erkeklere oranla (% 49.1) evde ders çalışmaya yeterince zaman ayırdıklarını belirtmişlerdir. Bu durum kadınların çoğunlukla bir işte çalışmama durumları ile ilgili olabilir. Daha önceki veriler kadın istihdam oranının erkeklerden düşük olduğunu ortaya koymuştu.

Çizelge 46

Evde Ders Çalışmaya Yeterince Zaman Ayırması Durumunun Cinsiyete Göre Dağılımı

Zaman Ayırma Durumu	Cinsiyet					
	Kadın		Erkek		Toplam	
	f	%	f	%	f	%
Hayır, Ayıramıyor	56	36.4	115	50.9	171	45.0
Evet, Ayırabiliyor	98	63.6	111	49.1	209	55.0
Toplam	154	100.0	226	100.0	380	100.0

sd= 1 $\chi^2= 7.803$ $p < 0.01$

Çizelge 47’de evde ders çalışmaya yeterince zaman ayırma durumunun yaş göre dağılımı verilmektedir. Evde ders çalışmaya yeterince zaman ayırma durumu ile yaş arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Yeterince zaman ayırdıklarını belirtenlerin oranı genç yaş gruplarında (% 74.1) yükselmektedir. Bu grup çağ nüfusu öğrencilerini kapsadığı için bu doğal bir sonuçtur. 19-25 yaş grubunda bu oran % 41.5’e düşmektedir. Bu durum aktif çalışma yaşı ile ilişkilendirilebilir.

Çizelge 47

Evde Ders Çalışmaya Yeterince Zaman Ayırması Durumunun Yaşa Göre Dağılımı

Zaman Ayırma Durumu	Yaş Aralıkları							
	18 yaş ve altı		19-25		55 yaş ve üstü		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%
Hayır, Ayıramıyor	37	25.9	120	58.5	14	43.75	171	45
Evet, Ayırabiliyor	106	74.1	85	41.5	18	56.25	209	55
Toplam	143	100.0	205	100.0	32	100.0	380	100.0

sd= 2 $\chi^2= 36.333$ $p < 0.001$

3.1.5.2. Bir Sorun Alanı Olarak Eğitim Maliyeti

Yetişkinlerin eğitime katılma engelleri içinde “durumsal engeller” grubu içinde ele alınan program maliyetini karşılama ile ilgili engellerin önemli bir yer tuttuğu bilinmektedir. Bu araştırmada da araştırma grubuna programın maliyeti, bunu ailesi tarafından mı yoksa kendisi tarafından mı karşılandığı ve bu maliyeti karşılamakta güçlük çekip çekmedikleri sorulmuştur.

Çizelge 48’de okul giderlerinin yıllık toplam maliyeti verilmiştir. Öğrencilerin okul giderlerinin toplam yıllık maliyet durumu incelenmektedir. Ancak verilen cevaplar açık uçlu sorulmuş ve araştırmacı tarafından gruplanmıştır. Verilen cevapların eğitim maliyetinin % 97.9’unun 101-175 TL arasında olduğunu göstermektedir. Maliyet bedelinin düşüklüğü sorunun kayıt ücreti biçiminde anlaşıldığını göstermektedir.

Çizelge 48

Programın Yıllık Toplam Maliyeti

Maliyet	(f)	%
Bilmiyor	4	1.1
25-100	3	0.8
101-175	372	97.9
176-250	1	0.3
Toplam	380	100.0

Çizelge 49’da programın maliyetinin kimin tarafından karşılandığı ile ilgili yanıtlar gösterilmektedir. Araştırma grubunda yer alanların % 55.5’i maliyeti kendisinin karşıladığını belirtirken, % 44.5’i de ailesinin karşıladığını ifade etmiştir.

Çizelge 49

Programa Katılım Maliyetini Kimin Karşıladiğı

Karşılama Durumu	(f)	%
Kendisi Karşılıyor	211	55.5
Ailesi Karşılıyor	169	44.5
Toplam	380	100.0

Çizelge 50’de cinsiyete göre maliyetin kimin tarafından karşılandığına ilişkin yanıtlar bulunmaktadır. Cinsiyet ile maliyetin karşılanması durumu arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Kadınlarda maliyeti ailem karşılıyor diyenlerin oranı (% 59.7) yükselirken erkeklerde bu oran (% 34.1) düşmektedir. Bu durum da kadınlarda işsiz olanların oranlarının yüksekliği ile açıklanabilir.

Çizelge 50

Açık Öğretim Lisesine Katılım Maliyetinin Karşılanmasının Cinsiyete Göre Dağılımı

Katılım Maliyetinin Karşılanması	Cinsiyeti					
	Kadın		Erkek		Toplam	
	f	%	f	%	f	%
Kendisi Karşılıyor	62	40.3	149	65.9	211	55.5
Ailesi Karşılıyor	92	59.7	77	34.1	169	44.5
Toplam	154	100.0	226	100.0	380	100.0

$sd= 1 \quad x^2=24.439 \quad p < 0.001$

Çizelge 51’de yaşa göre eğitim maliyetinin kimin tarafından karşılandığına ilişkin dağılım verilmektedir. Yaş ile eğitim maliyetinin karşılanma durumu arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Genç yaş gruplarında maliyetin ailesi tarafından karşılanma oranı yükselirken, ileri yaş gruplarında düşmektedir. Bu durum ileri yaşta bulunanların kendi gelirlerini elde etme durumu ile ilişkilendirilebilir.

Çizelge 51

Açık Öğretim Lisesine Katılım Maliyetinin Karşılanmasına Göre Yaş Dağılımı

Katılım Maliyetinin Karşılanması	Yaş Aralıkları							
	18 yaş ve altı		19-40		55 yaş ve üstü		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%
Kendisi Karşılıyor	32	22.4	152	74.1	27	84.4	211	55.5
Ailesi Karşılıyor	111	77.6	53	25.9	5	15.6	169	44.5
Toplam	143	100.0	205	100.0	32	100.0	380	100.0

$sd= 2 \quad x^2=103.297 \quad p < 0.001$

Çizelge 52’de araştırma grubunda bulunan öğrencilerin okul giderlerini karşılamakta güçlük çekip çekmediklerine ilişkin dağılım verilmektedir. Grubun % 85.8’i güçlük çekmediklerini bildirmekle birlikte, % 14.2 ‘sinin güçlük çektiğini bildirmesi açık öğretim politikalarında dikkate alınması gereken bir durumdur.

Çizelge 52

Okul Giderlerini Karşılalamakta Güçlük Çekme Durumu

Güçlük Çekme Durumu	(f)	%
Hayır, Çekmiyor	326	85.8
Evet, Çekiyor	54	14.2
Toplam	380	100.0

Cinsiyet ve yaşa göre ile okul giderlerini karşılamada güçlük çekme durumu arasında anlamlı bir bağıntı bulunmamıştır (Çizelge 53,54).

Çizelge 53

Cinsiyete Göre Okul Giderlerini Karşılama Güçlük Çekme Durumu

Güçlük Çekme Durumu	Cinsiyet				Toplam	
	Kadın		Erkek			
	f	%	f	%	f	%
Hayır, Çekmiyor	133	86.4	193	85.4	326	85.8
Evet, Çekiyor	21	13.6	33	14.6	54	14.2
Toplam	154	100.0	226	100.0	380	100.0

sd= 1 $\chi^2=.070$ $p > 0.05$

Çizelge 54

Yaş Göre Okul Giderlerini Karşılama Güçlük Çekme Durumu

Güçlük Çekme Durumu	Yaş Aralıkları						Toplam	
	18 yaş ve altı		19-25		55 yaş ve üstü			
	f	%	f	%	f	%	f	%
Hayır, Çekmiyor	129	90.2	170	82.9	27	84.4	326	85.8
Evet, Çekiyor	14	9.8	35	17.1	5	15.6	54	14.2
Toplam	143	100.0	205	100.0	32	100.0	380	100.0

3.1.5.3. Ders Kitapları ve Öğrenme Ortamı İle İlgili Görüş ve Değerlendirmeler

Açık Öğretim Lisesi öğrencileri için yüz yüze eğitim ortamları söz konusu olmadığından öğrenme ders kitapları ve teknolojiye yararlanma yoluyla internet üzerinden kayıtlı olan dersleri izlemek biçiminde gerçekleşmektedir. Araştırmanın bu başlığında ders kitapları, teknolojiye yararlanma durumu ele alınmıştır.

3.1.5.3.1. Ders kitapları

Öğrencilere ders kitaplarını anlamada güçlük çekip çekmedikleri sorulduğunda araştırma grubunda bulunanların % 28.4'ünün temel öğrenme materyali olarak kabul edilen kitapları hiç almamış olduğunu söylemesi bu araştırmanın ortaya koyduğu en çarpıcı sonuçlardan birisidir. Öte yandan grubun %18.9'u ders kitaplarını anlamakta güçlük çektiğini belirtmiştir (Çizelge 55).

Çizelge 55

Ders Kitaplarını Anlamakta Güçlük Çekme Durumu

Ders Kitaplarını Anlamakta Güçlük Çekme Durumu	(f)	%
Evet, Çekiyor	72	18.9
Hayır, Çekmiyor	200	52.7
Kitap Almayan	108	28.4
Toplam	380	100.0

Ders kitaplarını anlamakta güçlük çekme durumu ile cinsiyet arasında anlamlı bir bağlantı bulunmamaktadır (Çizelge 56).

Çizelge 56

Ders Kitaplarını Anlamakta Güçlük Çekme Durumunun Cinsiyete Göre Dağılımı

Ders Kitaplarını Anlamakta Güçlük Çekme Durumları	Cinsiyet					
	Kadın		Erkek		Toplam	
	f	%	f	%	f	%
Evet, Çekiyor	35	22.7	37	16.4	72	18.9
Hayır, Çekmiyor	79	51.3	121	53.5	200	52.6
Kitap Almayan	40	26.0	68	30.1	108	28.4
Toplam	154	100.0	226	100.0	380	100.0

sd= 2 $\chi^2= 2.586$ $p > 0.05$

Ders kitaplarını anlamakta güçlük çekme durumu ile yaş arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Ders kitaplarını almadığını belirtenlerin oranı 18 ve altı yaş grubunda % 41.3'e ulaşmaktadır. Bu durum geleneksel örgün liseden Açık Öğretim Lisesine geçenlerin Açık Öğretim Lisesinin kendi kitaplarından değil farklı kaynaklardan ders çalıştıklarını düşündürmektedir. Ders kitaplarını anlamakta güçlük çekenlerin çoğunluğunu 41 yaş ve üstünde olanlar (% 34.4) oluşturmaktadır.

Çizelge 57

Ders Kitaplarını Anlamakta Güçlük Çekme Durumunun Yaşa Göre Dağılımı

Ders Kitaplarını Anlamakta Güçlük Çekme Durumu	Yaş Aralıkları							
	18 yaş ve altı		19-40		41 yaş ve üstü		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%
Evet, Çekiyor	16	11.2	45	22	11	34.4	72	18.9
Hayır, Çekmiyor	68	47.6	114	55.6	18	56.3	200	52.6
Kitap Almayan	59	41.3	46	22.4	3	9.4	108	28.4
Toplam	143	100.0	205	100.0	32	100.0	380	100.0

$sd= 4 \quad \chi^2=25.623 \quad p < 0.001$

3.1.5.3.2. Teknolojiden yararlanma durumları

İnternette kayıtlı olan derslerin izlenmesi biçiminde uygulanan teknolojiye yararlanma durumunu belirlemek için öncelikle bilgisayara sahip olma ve internete erişim durumuna bakılmış, daha sonra öğrencilerin bu süreci ne kadar işlevsel bir biçimde yaşama geçirdikleri araştırılmıştır.

Çizelge 58’de öğrencilerin bilgisayara sahip olma durumuna ilişkin dağılım verilmektedir. Öğrencilerin % 81.3 gibi bir çoğunluğunun bilgisayara sahip olduğu görülse de araştırma grubunun yaklaşık % 20’sinin kendi ortamında internetten dersleri izleme olanağından yoksun olduğu söylenebilir.

Çizelge 58

Bilgisayara Sahip Olma Durumu

Bilgisayara Sahip Olma Durumu	(f)	%
Hayır, Yok	71	18.7
Evet, Var	309	81.3
Toplam	380	100.0

Bilgisayara sahip olma durumu ile yaş ve cinsiyet arasında anlamlı bir bağlantı bulunmamıştır.

Çizelge 59

Cinsiyete Göre Bilgisayara Sahip Olma Durumu

Bilgisayara Sahip Olma Durumu	Cinsiyet					
	Kadın		Erkek		Toplam	
	f	%	f	%	f	%
Hayır, Yok	34	22.1	37	16.4	71	18.7
Evet, Var	120	77.9	189	83.6	309	81.3
Toplam	154	100.0	226	100.0	380	100.0

sd= 1 $\chi^2=1.963$ p > 0.05

Çizelge 60

Yaşa Göre Bilgisayara Sahip Olma Durumu

Bilgisayara Sahip Olma Durumu	Yaş Aralıkları							
	18 yaş ve altı		19-40		41 yaş ve üstü		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%
Hayır, Yok	19	13.3	46	22.4	6	18.8	71	18.7
Evet, Var	124	86.7	159	77.6	26	81.3	309	81.3
Toplam	143	100.0	205	100.0	32	100.0	380	100.0

sd= 2 $\chi^2=4.644$ p > 0.05

Çizelge 61’de öğrencilerin internet bağlantılarının olma durumuna ilişkin dağılım verilmektedir. Çizelgeye göre internet erişimi, bilgisayara sahip olma oranından bir miktar yüksektir. İnternet bağlantısına sahip olma durumu ile cinsiyet ve yaş arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır.

Çizelge 61

İnternet Bağlantısının Olma Durumu

İnternet Bağlantısının Olma Durumu	(f)	%
Hayır, Yok	62	16,3
Evet, Var	318	83.7
Toplam	380	100.0

Çizelge 62

Cinsiyete Göre İnternet Bağlantısı Olma Durumu

İnternet Bağlantısı Durumu	Cinsiyet					
	Kadın		Erkek		Toplam	
	f	%	f	%	f	%
Hayır, Yok	24	15.6	38	16.8	62	16.3
Evet, Var	130	84.4	188	83.2	318	83.7
Toplam	154	100.0	226	100.0	380	100.0

$\chi^2 = 1 \quad p > 0.05$

Çizelge 63

Yaşa Göre İnternet Bağlantısı Olma Durumu

İnternet Bağlantısı Durumu	Yaş Aralıkları							
	18 yaş ve altı		19-40		41 yaş ve üstü		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%
Hayır, Yok	26	18.2	30	14.6	6	18.8	62	16.3
Evet, Var	117	81.8	175	85.4	26	81.3	318	83.7
Toplam	143	100.0	205	100.0	32	100.0	380	100.0

Çizelge 64'te öğrencilerin internette dersleri takip edebilme durumu verilmektedir. Dersleri internette takip ettiklerini söyleyenler grubun yarısını oluşturmakta, diğer yarısı ise dersleri internette takip etmediklerini belirtmektedirler.

Çizelge 64

İnternette Dersleri İzleme Durumu

Ders İzleme Durumu	(f)	%
Hayır, İzlemiyor	190	50.0
Evet, İzliyor	190	50.0
Toplam	380	100.0

Dersleri internette takip etme durumu ile cinsiyet ve yaş arasında anlamlı bir bağlantı bulunmamıştır.

Çizelge 65

Cinsiyete Göre Dersleri İnternette İzleme Durumu

İnternette Dersleri İzleme Durumu	Cinsiyet					
	Kadın		Erkek		Toplam	
	f	%	f	%	f	%
Hayır, İzlemiyor	75	48.7	115	50.9	190	50.0
Evet, İzliyor	79	51.3	111	49.1	190	50.0
Toplam	154	100.0	226	100.0	380	100.0

sd= 1 $\chi^2=.294$ p > 0.05

Çizelge 66

Yaşa Göre Dersleri İnternette Takip Etme Durumu

İnternette Dersleri İzleme Durumu	Yaş Aralıkları							
	18 yaş ve altı		19-25		41yaş ve üstü		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%
Hayır, İzlemiyor	82	57.3	92	44.9	15	46.9	189	49.7
Evet, İzliyor	61	42.7	113	55.1	17	53.1	191	50.3
Toplam	143	100.0	205	100.0	32	100.0	380	100.0

sd= 2 $\chi^2= 5.350$ p > 0.05

Araştırma grubunda yer alan öğrencilerden dersleri internette izleme sıklıklarına ilişkin dağılım Çizelge 67’de verilmektedir. Çizelge verilerine göre internette dersleri izlediğini belirten grubun yalnızca % 36.8’i genellikle izlediğini, diğerleri ise bazen takip ettiğini söylemiştir. Genellikle dersleri internette takip ettiğini belirtenler tüm grubun % 18.4’ünü oluşturmaktadır.

Çizelge 67

İnternette Derslerin İzlenme Sıklığı

Ders İzleme Sıklığı	(f)	%
Genellikle İzliyor	70	36.8
Bazen İzliyor	120	63.2
Toplam	190	100.0

Çizelge 68

Cinsiyete Göre Derslerin İnternette İzlenme Sıklığı

İzlenme Sıklığı	Cinsiyet					
	Kadın		Erkek		Toplam	
	f	%	f	%	f	%
Genellikle İzliyor	32	40.5	38	34.2	70	36.8
Bazen İzliyor	47	59.5	73	65.8	120	63.2
Toplam	79	100.0	111	100.0	190	100.0

$sd= 1 \quad x^2= .780 \quad p > 0.05$

Derslerin internetten takip edilme sıklığı ile yaş ve cinsiyet arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır (Çizelge 68,69).

Çizelge 69

Yaşa Göre Derslerin İnternette İzlenme Sıklığı

İzlenme Sıklığı	Yaş Aralıkları							
	18 yaş ve altı		19-25		55 yaş ve üstü		Toplam	
	f	%	f	%		%	f	%
Genellikle İzliyor	20	33.3	43	38.1	7	41.2	70	36.8
Bazen İzliyor	40	66.7	70	61.9	10	58.8	120	63.2
Toplam	60	100.0	113	100.0	17	100.0	190	100.0

$sd= 2 \quad x^2= 5.26 \quad p > 0.05$

3.1.5.3.3. Eğitimin yeterliğine ilişkin görüşler

Araştırma grubunda yer alan öğrencilere Açık Öğretim Lisesinde verilen eğitimi yeterli bulup bulmadıkları sorulduğunda % 55.3'ünün yetersiz bulduğu, %28.4'ünün herhangi bir fikri olmadığı görülmektedir. Yeterli bulduğunu söyleyenlerin oranı sadece % 16.3'tür. Yetişkin eğitimi açısından bu durum dikkatle göz önünde bulundurulmalıdır. Yetişkinler kurumsal düzenlemeleri yetersiz olarak değerlendiriyorlarsa bu bir katılma engeli oluşturur ve potansiyel olarak terkin nedeni olabilir.

Çizelge 70

Açık Öğretim Lisesindeki Verilen Eğitimin Yeterliliğine İlişkin Görüşler

Görüşler	(f)	%
Evet, Yeterli	62	16.3
Hayır, Yeterli Değil	210	55.3
Fikri Olmayan	108	28.4
Toplam	380	100.0

Verilen eğitimin yeterliliğine ilişkin görüşlerle cinsiyet arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Eğitimi yetersiz olarak değerlendirenlerin oranı kadınlarda % 66.2 iken erkeklerde % 47.8'dir. Kadınların yetersiz olarak değerlendirmesinde kurumdan beklentilerin yüksek olması etkili olabilir (Çizelge 71).

Çizelge 71

Cinsiyete Göre Açık Öğretim Lisesindeki Verilen Eğitimin Yeterliliğine İlişkin Görüşler

Görüşler	Cinsiyet					
	Kadın		Erkek		Toplam	
	f	%	f	%	f	%
Evet, Yeterli	18	11.7	44	19.5	62	16.3
Hayır, Yeterli Değil	102	66.2	108	47.8	210	55.3
Fikri Olmayan	34	22.1	74	32.7	108	28.4
Toplam	154	100.0	226	100.0	380	100.0

sd= 2 $\chi^2=12.703$ $p < 0.01$

Açık Öğretim Lisesinde verilen eğitimin yeterliliğine ilişkin görüşlerle yaş arasında anlamlı bir bağıntı bulunmamıştır (Çizelge 72).

Çizelge 72

Yaşa Göre Açık Öğretim Lisesindeki Verilen Eğitimin Yeterliliğine İlişkin Görüşler

Görüşler	Yaş Aralıkları							
	18 yaş ve altı		19-40		41 yaş ve üstü		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%
Evet, Yeterli	22	15.4	34	16.6	6	18.8	62	16.3
Hayır, Yeterli Değil	76	53.1	110	53.7	24	75	210	55.3
Fikri Olmayan	45	31.5	61	29.8	2	6.3	108	28.4
Toplam	143	100.0	205	100.0	32	100.0	380	100.0

sd= 4 $\chi^2=8.799$ $p > 0.05$

3.1.5.3.4. Öğrenmede Güçlük Çekilen Dersler

Araştırma grubunda yer alan öğrencilere hangi dersleri öğrenmede güçlük çektikleri sorulduğunda % 67.6'sının matematik; % 25.2'sinin İngilizce; % 17.8'inin fizik; %13.6'sının kimya ve % 28.6'sının edebiyat derslerini öğrenmekte güçlük çektiğini belirttiği görülmüştür. Diğer dersler daha küçük oranlar oluşturmaktadır (Çizelge 73). Derslerin hepsini anlıyorum diyenler grubun yalnızca % 7.6'sını oluştururken, hiçbirini anlamıyorum diyenler % 3.9 gibi bir oran oluşturmaktadırlar (Çizelge 73).

Çizelge 73

Öğrenmekte Güçlük Çekilen Dersler

Dersler	(f)	%
Matematik	257	67.6
İngilizce	96	25.2
Fizik	68	17.8
Kimya	52	13.6
Edebiyat	109	28.6
Geometri	26	6.8
Din	7	1.8
Biyoloji	32	8.4
Dil ve Anlatım	8	2.1
Coğrafya	2	0.5
Türkçe	10	2.6
Tarih	7	1.8
Trafik	1	0.2
Almanca	1	0.2
Felsefe	1	0.2
Hepsini Anlıyor	29	7.6
Hiçbirini Anlamıyor	15	3.9

*Birden fazla seçenek işaretlendiği için yüzdelere toplam 380 öğrenci üzerinden alınmıştır.

3.1.5.3.5. Öğrenme sürecini etkileyen sorunlara ilişkin görüşler

Çizelge 74 öğrenme sürecini olumsuz yönde etkileyen sorunlara ilişkin dağılımı vermektedir. Araştırma grubunun % 70.3'ü yüz yüze eğitimin olmamasını bir sorun

olarak değerlendirmekte, bu oranı % 45.3 ile çalışma yaşamından kaynaklanan yorgunluk nedeniyle yoğunlaşma eksikliği izlemektedir.

Çizelge 74

Öğrenme Sürecini Etkileyen Sorunlara İlişkin Görüşler

Görüşler	(f)	%
Dersleri Anlama Ve Öğrenmede Sorun Olması	78	20,5
İnternette Yayınlanan Derslerin Yetersizliği	38	10,0
Ders İçeriği İle İlgili Sorunlar	47	12,4
Yüz Yüze Eğitimin Olmaması	267	70,3
Basılı Materyallerin Yetersizliği	50	13,2
Uygulamalı Derslerin Yetersizliği	64	16,8
Çalışma Yaşamından Kaynaklanan Yorgunluk Nedeniyle Yoğunlaşma Eksikliği	172	45,3

*Birden fazla işaretleme yapıldığı için her bir yüzde toplam öğrenci sayısı olan 380 üzerinden alınmıştır

Çizelge 74 birden fazla işaretleme yapılması durumunda sorunlara ilişkin değerlendirmeyi kapsarken çizelge 75 bu sorunlardan en önemlisini belirtmeleri istenmesi durumundaki dağılımı kapsamaktadır. Bu dağılımda da en önemli olarak değerlendirilen sorunların sırasının değişmediği görülmektedir. Grubun yarısından fazlası (% 51) “yüz yüze eğitimin olmamasını” en önemli sorun olarak belirtmektedirler.

Çizelge 75

Öğrenme Sürecini Etkileyen Sorunlara İlişkin Görüşler

Sorunlar	(f)	%
Dersleri Anlama Ve Öğrenmede Sorun Olması	29	7.6
İnternette Yayınlanan Derslerin Yetersizliği	13	3.4
Ders İçeriği İle İlgili Sorunlar	14	3.7
Yüz Yüze Eğitimin Olmaması	195	51
Basılı Materyallerin Yetersizliği	15	3.9
Uygulamalı Derslerin Yetersizliği	14	3.7
Çalışma Yaşamından Kaynaklanan Yorgunluk Nedeniyle Yoğunlaşma Eksikliği	100	26
Toplam	380	100

Öğrenme sürecini etkileyen sorunlara ilişkin görüşlerle cinsiyet arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. “Yüz yüze eğitimin olmaması”nı bir sorun olarak belirtenlerin oranı kadınlarda yükselirken (kadınlarda % 61, erkeklerde % 44.7) “çalışma yaşamından kaynaklanan yorgunluk nedeniyle yoğunlaşma eksikliği”ni bir sorun olarak belirtenlerin oranı erkeklerde yükselmektedir. Bu oranlar erkeklerde % 30.5, kadınlarda % 20.1’dir (Çizelge 76).

Çizelge 76

Cinsiyete Göre Öğrenme Sürecini Etkileyen Sorunlara İlişkin Görüşler

Sorunlar	Cinsiyet					
	Kadın		Erkek		Toplam	
	f	%	f	%	f	%
Dersleri Anlama Ve Öğrenmede Sorun Olması	10	6.5	19	8.4	29	7.6
İnternette Yayınlanan Derslerin Yetersizliği	2	1.3	11	4.9	13	3.4
Ders İçeriği İle İlgili Sorunlar	5	3.2	9	0.4	14	3.7
Yüz Yüze Eğitimin Olmaması	94	61.0	101	44.7	195	51.3
Basılı Materyallerin Yetersizliği	7	4.5	8	3.5	15	3.9
Uygulamalı Derslerin Yetersizliği	5	3.2	9	0.4	14	3.7
Çalışma Yaşamından Kaynaklanan Yorgunluk Nedeniyle Yoğunlaşma Eksikliği	31	20.1	69	30.5	100	26.3
Toplam	154	100.0	226	100.0	380	100.0

$sd= 6 \quad x^2=12.888 \quad p < 0.05$

Çizelge 77, yaşa göre öğrenme sürecini etkileyen sorunlara ilişkin görüşlerin dağılımını vermektedir. Tablo verileri incelendiğinde “yüz yüze eğitimin olmaması” ilişkin sorunu dile getirenlerin oranı 18 altı yaş grubunda ve 41 üstü yaş grubunda yükseldiği görülmektedir. Öte yandan “çalışma yaşamından kaynaklanan yorgunluk nedeniyle yoğunlaşma eksikliği” öğrenmeyi etkileyen bir sorun olarak en yüksek oranda 19-40 yaş grubunda (% 34.6) dile getirilmektedir.

Çizelge 77

Yaşa Göre Öğrenme Sürecini Etkileyen Sorunlara İlişkin Görüşler

Sorunlar	Yaş Aralıkları						Toplam	
	18 yaş ve altı		19-40		41 yaş ve üstü			
	f	%	f	%	F	%	f	%
Dersleri Anlama Ve Öğrenmede Sorun Olması	10	7.0	18	8.8	1	3.1	29	7.6
İnternette Yayınlanan Derslerin Yetersizliği	6	4.2	7	3.4	0	0.0	13	3.4
Ders İçeriği İle İlgili Sorunlar	6	4.2	7	3.4	1	3.1	14	3.7
Yüz Yüze Eğitimin Olmaması	86	60.1	90	43.9	19	59.4	195	51.3
Basılı Materyallerin Yetersizliği	11	7.7	4	2.0	0	0.0	15	3.9
Uygulamalı Derslerin Yetersizliği	5	3.5	8	3.9	1	3.1	14	3.7
Çalışma Yaşamından Kaynaklanan Yorgunluk Nedeniyle Yoğunlaşma Eksikliği	19	13.3	71	34.6	10	31.3	100	26.3
Toplam	143	100.0	205	100	32	100.0	380	100.0

3.1.5.3.6. Nasıl öğrenildiğine ilişkin görüşler

Araştırma grubundaki öğrencilere iki temel öğrenme yolundan hangisi ile daha çok öğrendikleri sorulduğunda en yüksek oranı (% 46.8) internetteki derslerden izleyerek öğrenme oluşturmaktadır. Buradaki ilginç bulgu her iki öğrenme yolundan da öğrenmediğini belirten % 27.1 oranında bir öğrenci grubunun bulunmasıdır. Bu Açık Öğretim Lisesindeki öğrenme süreçleri ile ilgili olarak dikkate alınması gereken bir durumdur.

Çizelge 78

Nasıl Öğrenildiğine İlişkin Görüşler

	f	%
	99	26.1
Basılı Materyallerden (Kitap,Soru Bankası) Kendi Kendine Öğrenme		
İnternetteki Derslerden İzleyerek Öğrenme	178	46.8
Hiçbiri	103	27.1
Toplam	380	100.0

Cinsiyetle nasıl öğrenildiğine ilişkin görüşler arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Basılı materyallerde de internetteki derslerden de öğrenmediğini belirtenlerin oranı erkek öğrencilerde artarken, basılı materyallerden öğrendiğini belirtenlerin oranı kadın öğrencilerde artmaktadır (Çizelge 79).

Çizelge 79

Cinsiyete Göre Nasıl Öğrenildiğine İlişkin Görüşler

Nasıl Öğrenildiği	Cinsiyet					
	Kadın		Erkek		Toplam	
	f	%	f	%	f	%
Basılı Materyallerden (Kitap, Soru Bankası) Kendi Kendine Öğrenme	50	33	49	21.7	99	26.1
İnternetteki Derslerden İzleyerek Öğrenme	73	47	105	46.5	178	46.8
Hiçbiri	31	20	72	31.9	103	27.1
Toplam	154	100	226	100.0	380	100.0

$sd= 2 \quad \chi^2=8.756 \quad p < .05$

Yaş ile nasıl öğrenildiğine ilişkin görüşler arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Her iki yoldan da öğrenmediğini belirtenlerin oranı 18 altı yaş grubunda yükselmektedir. Bu durum 18 altı yaş grubunun Açık Öğretim Lisesi dışındaki öğrenme materyallerini kullanabildiklerini düşündürmektedir. Öte yandan basılı materyallerden öğrendiğini belirtenlerin oranı özellikle 40 yaş üstü grupta diğerlerine göre artmaktadır (Çizelge 80).

Çizelge 80

Yaşa Göre Nasıl Öğrenildiğine İlişkin Görüşler

		Yaş Aralıkları						Toplam	
		18 yaş ve altı		19-40		41 yaş ve üstü			
Nasıl Öğrenildiği		f	%	f	%	f	%	f	%
Basılı Materyallerden (Kitap, Soru Bankası)	Kendi Kendine Öğrenme	37	25.9	49	23.9	13	40.6	99	26.1
İnternetteki Derslerden	İzleyerek Öğrenme	51	35.7	110	53.7	17	53.1	178	46.8
Hiçbiri		55	38.5	46	22.4	2	6.3	103	27.1
Toplam		143	100.0	205	100.0	32	100.0	380	100.0

sd= 4 $\chi^2=22.677$ $p < 0.001$

3.2.Nitel Araştırma Bulguları ve Yorumlar

Bu alt başlık altında “derinlemesine görüşme” tekniği ile toplanan verilere ilişkin bulgu ve yorumlar yer almaktadır. Öğrencilerle yapılan görüşmeler araştırma amaçlarına uygun olarak görüşmeye katılanların demografik özellikleri, öğretimlerini Açık Öğretim Lisesinde sürdürme nedenleri ve Açık Öğretim Lisesini bitirme amaçları ve öğretimlerini açık lisede sürdürmelerinden kaynaklı sorunların neler olduğu olmak üzere 4 temel konuda yoğunlaşmıştır. Mezunlarla yapılan görüşmelerde ayrıca Açık Öğretim Lisesinden mezun olmanın yaşamlarındaki sonuçları ayrıca sorgulanmıştır.

3.2.1.Demografik Özellikler

Görüşmeye katılan öğrenci ve mezunlara ilişkin bulgular Çizelge 81’de yer almaktadır.

Çizelge 81 Görüşmeye Katılanlara İlişkin Demografik Veriler

Katılımcılar	Demografik Özellikler				
	Cinsiyet	Yaş	Medeni Durumu	Eğitim Durumu	Çalışma Durumu
K1Ö	Kadın	24	Bekar	Öğrenci	Geçici statüde çalışan
K2Ö	Kadın	34	Evli	Öğrenci	Kamu sektöründe sürekli çalışan
K3Ö	Kadın	41	Dul	Öğrenci	İşsiz
K4Ö	Kadın	31	Evli	Öğrenci	İşsiz
K5Ö	Kadın	41	Evli	Öğrenci	İşsiz
K6Ö	Kadın	18	Bekar	Öğrenci	Özel sektörde geçici çalışan
K7Ö	Kadın	44	Evli	Öğrenci	Kamu sektöründe sürekli çalışan
K8Ö	Kadın	45	Evli	Öğrenci	İşsiz
K9Ö	Kadın	17	Bekar	Öğrenci	İşsiz
K10Ö	Kadın	18	Bekar	Öğrenci	İşsiz
K11Ö	Kadın	30	Evli	Öğrenci	Özel sektörde sürekli çalışan
K12Ö	Kadın	15	Bekar	Öğrenci	İşsiz
K13Ö	Kadın	15	Bekar	Öğrenci	İşsiz
K14Ö	Kadın	16	Bekar	Öğrenci	İşsiz
E1Ö	Erkek	30	Bekar	Öğrenci	Kamu sektöründe sürekli çalışan
E2Ö	Erkek	17	Bekar	Öğrenci	İş buldukça çalışan
E3Ö	Erkek	19	Bekar	Öğrenci	Özel sektörde geçici çalışan
E4Ö	Erkek	22	Bekar	Öğrenci	Özel sektörde geçici çalışan
E5Ö	Erkek	74	Evli	Öğrenci	Emekli
E6Ö	Erkek	27	Evli	Öğrenci	Kamu sektöründe sürekli çalışan
E7Ö	Erkek	40	Evli	Öğrenci	Özel Sektörde sürekli çalışan
E8Ö	Erkek	46	Evli	Öğrenci	Özel sektörde sürekli çalışan
E9Ö	Erkek	26	Bekar	Öğrenci	Özel sektörde sürekli çalışan
E10Ö	Erkek	47	Evli	Öğrenci	Kamu sektöründe sürekli çalışan
E11Ö	Erkek	17	Bekar	Öğrenci	İşsiz
E12Ö	Erkek	27	Bekar	Öğrenci	İşsiz
E13Ö	Erkek	18	Bekar	Öğrenci	İşsiz
E14Ö	Erkek	27	Bekar	Öğrenci	Özel sektörde sürekli çalışan
E15Ö	Erkek	17	Bekar	Öğrenci	İşsiz
E16Ö	Erkek	29	Bekar	Öğrenci	Özel sektörde sürekli çalışan
E17Ö	Erkek	14	Bekar	Öğrenci	İşsiz
E18Ö	Erkek	19	Bekar	Öğrenci	İşsiz
E19Ö	Erkek	37	Bekar	Öğrenci	Kendi işinde çalışan
T1Ö	Transseksüel	16	Bekar	Öğrenci	İşsiz
K1M	Kadın	34	Bekar	Üniversite öğrenci	Kamu sektöründe sürekli çalışan
K2M	Kadın	30	Evli	Açık Lise mezun	Özel sektörde geçici çalışan
K3M	Kadın	18	Bekar	Açık Lise mezun	İşsiz
E1M	Erkek	19	Bekar	Üniversite-mezunu	İşsiz
E2M	Erkek	52	Evli	Doktora Mezunu	Özel sektörde sürekli çalışan
E3M	Erkek	34	Bekar	Üniversite-mezun	İşsiz
E4M	Erkek	21	Bekar	Üniversite mezun	Özel sektörde geçici çalışan
E5M	Erkek	37	Bekar	Üniversite mezunu	Özel sektörde sürekli çalışan

Görüşmeye katılan öğrencilerin:

- 14'ü kadın, 19'u erkektir. 1'i de transseksüel olduğunu ifade etmiştir. Erkeklerden 1'i de Suriyelidir.
- 22'sinin bekar, 11'inin evli, 1 kişinin de boşanmış olduğu görülmektedir. Bekarlardan 14'ü erkek, 7'si kadın; evlilerden ise 5'i erkek, 6'sı kadındır. 1 kadın da boşanmış olduğunu ifade etmiştir.
- Yaş dağılımı 14 (1 kişi) ve 74 (1 kişi) arasında değişmektedir. 13 kişisi 18 ve altı yaş grubunda bulunmaktadır
- 14 erkek ve 4 kadın bir işte çalışmakta, 7 erkek ve 9 kadın herhangi bir işte çalışmamaktadır.

Görüşmeye katılan mezunların

- 5'i erkek 3'ü kadındır. Katılımcılardan 4 erkek ve 1 kadın bekar, 1 kadın ve 1 erkek ise evlidir. Bir kadın da eşinden boşanmış olduğunu dile getirmiştir.
- Erkeklerden 4'ü üniversite mezunu, 1'i ise doktora mezunu olduğunu ifade etmiştir. Kadınlardan sadece 1'i üniversitede öğrenci olduğunu belirtmiştir. Diğer yetişkin öğrenenlerden 2 kadın ise üniversiteye devam etmediğini dile getirmiştir. Açık Öğretimden mezun olanların çoğunluğu ara vermeden üniversiteyi kazandıklarını ifade etmişlerdir.
- Yaş dağılımı 18 (1 kişi) ve 52 (1 kişi) arasında değişmektedir.
- 2 kadın ve 2 erkek çalışmakta, 1 kadın ve 3 erkek çalışmamaktadır.

3.2.2. Öğretimi Açık Lisede Sürdürme Nedenleri

Görüşme verilerinin içerik analizi sonunda öğrenci ve mezunların öğretimlerini neden açık lisede sürdürdüklerine ilişkin olarak “ekonomik nedenler”, “ayrımcılık ile ilgili nedenler”, “eğitim sistemi ile ilgili nedenler”, “okul disiplin ve kurallarına uyum sağlayamama ile ilgili nedenler” ve “kişisel nedenler ilgili nedenler” olmak üzere 5 tema belirlenmiştir. Öğrenci ve mezun grubu ile yapılan görüşmeler birlikte ele alınmıştır.

3.2.2.1.Ekonomik Nedenler

Katılımcıların öğrenimlerine açık lisede devam etmelerinde yoksulluğun temel belirleyicilerden biri olduğu görülmektedir. Bir başka anlatımla yoksulluk, geleneksel örgün eğitime erişimin engeli olarak ortaya çıkmaktadır. Katılımcıların çoğunluğu çalışmak zorunda olduklarından örgün eğitimden uzak kaldıklarını dile getirmektedirler. Kimi zaman özellikle yoksulluk koşullarında ebeveyn kaybı ve ailenin parçalanması çocukların çalışma zorunda kalarak geleneksel örgün eğitim olanaklarına erişememe durumunu ortaya çıkarmaktadır. Kimi zaman da eğitim fırsatlarının sunulmasında kırsal ve kentsel eşitsizlik yoksulluk koşulları ile birleştiğinde eğitime erişimin engeli olmaktadır. Çocuk yaşta çalışmaya başlayan katılımcıların hemen hemen hepsinin ortaokulu dışarıdan bitirdikleri bilgisi yoksulluk koşullarında çocukların geleneksel örgün eğitim fırsatlarını yakalayamadıklarının bir göstergesi olarak karşımıza çıkmaktadır. Öte yandan diğer temalar altında ele alınan nedenlerin de büyük ölçüde ekonomik nedenlerle ilişkili olduğu görülmektedir. Ekonomik nedenler birbirleri ile iç içe geçtiği için alt temalar belirlemek mümkün olmamıştır.

Çalışma hayatıma çok küçükken sekiz yaşında başladım. Çünkü annem ve babam o yaşta ayrıldılar. Yani o yüzden okuyamadım (K1Ö).

Suriye’de doğdum, üç yaşından sonra babam Vefat etmiş şeye girdim yatılı okula yatılı okulu orada okudum on ikiye kadar. Benim okullar hep birinciyim o zamanlar yani birinci sınıf sürekli teşekkür takdir alıyorum yani sonra annem evlendi evlendikten sonra hala okulda okuyorum yani zaman geçmiş gelmiş ondan sonra liseye girmedim çünkü orda biraz aile olarak yani sıkıntı yani maddi olarak yani tamamlayamadım en son bıraktım sonra evlendim (E8Ö).

7 yaşında ilkokula giderken babamı kaybettim. İlkokulu bitirdim annemi kaybettim. İki kardeş kaldık. Kardeşim küçüktü onu yurda verdik. Ben Ankara’ya geldim. Gurbete gittik ve bu erkek kuaförlüğünü meslek edindim (E5Ö).

Ailemle aram... Ayrılma durumu oldu. Ayrılmadılar. Sorun bize yansırken biz de ayrılmak zorunda kaldık onlardan. Ailemle görüşmüyorum. Abim de okuyor zaten kendisi. O yüzden hem çalışıp hem okumam lazım. Liseyi bitirmem lazım. Okuldayken part time çalışmak zor oluyor (E3Ö).

Baba müteahhit. Annem ev hanımı. Çocukluğum hem çalışmak hem okumakla geçti. Sabah kalkıp okula gidiyordum. Öğlen 13.00’ten sonra işe gidiyordum. Akşam 22.00’de geliyordum. Sabah kalkıp okula gidiyordum. İlk iki ders uyuyordum. Sonra konsantre oluyordum (E4Ö).

Yoksul aileler için anne ve babanın ayrılması kimi zaman çocukların bakımının devlet kurumları olan yurtlara bırakılması anlamına gelmektedir. Bu durum onların okulda başarısızlığının ve okulu bırakmanın kaynağı olabilmektedir. Çalışma grubundan iki kişi neden açık öğretim lisesinde öğrenimlerine devam ettiklerini şöyle dile getirmiştir:

Annem babam ayrıldılar. Babamın yanındayken okula başladım. 1. sınıfı mahallede okudum. 2. sınıfa başladığımda Çocuk Esirgeme Kurumunda kalmaya başladım. 5. sınıfa kadar Esirgeme Kurumunda hem kaldım hem okudum. 5. sınıftan sonra Yetiştirme Yurduna geldim. Ortaokulu Barbaros İlköğretim Okulu'nda okudum. 8. sınıfı bir ilköğretim okulunda okudum. Okula geçme sebebim okuldan bir hocayı dövdüydüm. Başka bir okula naklettiler. Liseye ticaret meslek lisesinde başladım. İlk dönem bitti. 2. dönemin başında polis memuru ile okul önünde kavga ettim. Ondan sonra beni okuldan attılar (E1Ö).

Babam özel şirkette çalışıyordu. Annem ev hanımı idi. İlkokul 1'de annemle babamın yanındaydım. Ondan sonra ayrıldılar. Yurda düştük. 2 kardeşlik. Yurtta dik durduğum için kendimi ezdirmedim için, o yurttan o yurda hep sürgün yedim. O süreç içerisinde okullardan da soğuduğum için okulu bıraktım. Lise 1'de bıraktım okulu. 13 sene boyunca yurt hayatı yaşadım. Aile olmadığı için insanlar dışlıyordu yurttan olduğumuz için. O beni hırçın yaptı, vurdumduymaz yaptı ve hayatı boş yaşamamda etkili oldu (E6Ö).

3.2.2.2. Ayrımcılık İle İlgili Nedenler

Toplumda farklı biçimlerde ortaya çıkan ayrımcılık da eğitime erişim ve devam etmenin engelleri olabilmektedir. Bu araştırma grubunda yaşanan ayrımcılıklarla ilgili olarak “toplumsal cinsiyet ayrımcılığı”, “cinsel kimlik ve tercihe dayalı ayrımcılık”, “inanç ve mezhep ayrımcılığı” “siyasi görüşe dayalı ayrımcılık” olmak üzere 4 alt tema belirlenmiştir.

3.2.2.2.1. Toplumsal cinsiyete dayalı ayrımcılık

Eğitime erişimin yoksulluk ve eşitsizlikle doğrudan ilişkili olduğunu ortaya koyan veriler aynı zamanda bunun bir kadın sorunu olduğunu da göstermektedir. Buna göre, çeşitli nedenlerle geçmişte eğitim alma hakkından mahrum bırakılmış kız çocukları için Açık Öğretim Lisesi ikinci bir şans olarak ortaya çıkmaktadır. Toplumsal

cinsiyete dayalı ayrımcılık en belirgin biçimde ailenin kız çocuğunu okula göndermemesi, eğitimle ilgili yatırımların erkek çocuklara yapılması biçiminde ortaya çıkmaktadır. Aşağıda geçmişte ailenin okula göndermemesi nedeniyle eğitimine Açık Öğretim Lisesinde devam ettiğini belirten görüşmecilere ait ifadeler yer almaktadır:

Ben şimdi ortaokulu bitirdikten sonra liseye babam göndermedi annem de göndermedi. Aslında ortaokula da göndermedi ama bir tane Bekir abim var sağ olsun akrabamız, onun sayesinde ben ortaokula gittim. Çok duacıyım ona. Liseyi çok okumak istedim yani çok güzel hafızam vardı, matematiğim çok iyiydi ama evlendirmeyi tercih ettiler. 16 yaşında evet 16 yaşında evlendim. Hep içimde okumak kaldı (K3Ö).

O yüzden diploma benim için şu yaştan sonra... Yoksa keşke daha önce okusaydık. Bizde bu imkânlar yoktu. Dedim ya, kız, biz hep böyle büyüdük. Kız hep kısa durur, yani kız babanın şapkasını öne eğmez, öyle büyüdük. Yani ben 4-5 yıl erkek kardeşimle aynı evde kaldım. Okullar açılıp da kapanıncaya kadar. Görürdük gelirdik. O an bile, şöyle bir bakıyorum şimdi kendi arkadaşları var. Acaba biz de arkadaşlık teklif etsek olur muydu? Ama yok, baba şapkası öne eğilmeyecek. Yani o korkuyla biz büyüdük. Annem de öyle... Hiç annem düğün bayram görmemiş. Ben der, hep bir öküzün önünde harman yağında büyüdük der. Şimdi şu an benim kızım on sekizine girdi ehliyetini aldırđım. Onun için kızım on sekizine girdi ehliyetini aldırđım. Okusun. Eşim der, okuyun ben tek ceketimi de satar sizi okuturum. Yani isterim ki herkes okusun bilgili olsun der, hayat çok kısa. Ne şartlarda olursa olsun (K5Ö).

Ortaokulu da açıktan bitirdim ben. Köyde doğup büyüdüğümüz için 5. sınıf bitince hani ortaokul lise köyde olmadığı için biz 5. sınıfı bitirince kaldık. Ablalarım evlendi zaten 15 - 16 yaşlarında. Erkek kardeşim de işte bir tanesi akrabamın yanında okudu öbürleri için biraz zor oldu akrabaların yanında kalması. Babam buradan ev aldı. Ben 14 yaşında geldim buraya köyden, erkek kardeşlerle beraber kaldım. Ama yollanırken köyden şöyle denirdi “Kız çocuğu, babasının şapkasını önce eğmeyecek”. Hani hep o korkuyla hani evden dışarı bile çıkamıyorduk. Köyde her şeyi sen ekip biçtiğin için bir para hesabın da yok, dışarı çıktığın zaman pazara gitmen bile seni korkutuyor. Onun için o üç erkek kardeşimle ben burada kaldım. Okul kapanınca şeye gidiyorduk köye, okul açılınca tekrar geliyorduk. İşte tabii ki ben 18’inde nişanlandım 19’umda evlendim. Evlendikten sonra da bir 6 yıl zaten kayıvalide ile oturunca iyice körleşiyorsun. Eşimin de işi yoktu doğru düzgün yani bir memuriyet hayatına atılınca yer mekân da değişince o zaman okumadığını daha çok itiraf ediyorsun. Hani keşke okusaydım (K5Ö).

Üç kardeştik. Ailenin en küçüğüyüm. İki tane abim var. Babam abimi okutmak için köyden ilçeye geldi. Abim ergenlik döneminde arkadaş çevresi nedeniyle okumadı. Abim okumadığı için ikinci abimle beni okutmadı. Bizde normal köyde 5. sınıfa kadar okuduk. Oradan

ilçeye geldik ama yaşıımız ilköğretim dönemini geçmişti. Okula gidemezdik. Okumadık yani. 17 yaşında evlendim (K7Ö).

Aile içinde toplumsal cinsiyete dayalı iş bölümü ev içi sorumluluklarını kadınlara yüklemektedir. Görüşme bulguları bu sorumluluğun öğrenim yaşında olan kız çocuklarından da beklendiğini ortaya koymaktadır. Görüşmecinin aşağıdaki ifadeleri aile içinde kız çocuğunun emeğine gereksinim duyulduğu için geçmişte okula gönderilmediğini ortaya koymaktadır:

...Ama orta 1. sınıfta annem ve üvey babam ayrılınca küçük kardeşime bakmak zorunda kaldım ve eğitim hayatım da bitmiş oldu. Artık hiçbir umudum yoktu. Ta ki yıllar sonra acık öğretimi öğrenene kadar. Gittim kaydımı yaptırdım (K1M).

Lise 1. sınıfa geçtiğimde nişanlandım. İki sene nişanlı kaldım. Lise son sınıfta okuldan ayrıldım. Evlendirilmek üzere. Ailem istedi. Aile isteyince beni son sınıftan aldılar (K4Ö).

Bulunduğu yerleşim yerinde okul olmadığı ve ekonomik nedenlerle eğitime devam edemediğini belirten iki görüşmecinin kadın olması, bu durumun aynı zamanda toplumsal cinsiyet eşitsizliği ile ilişkilendirilebileceğini göstermektedir. Çünkü daha önceki alıntılardan da anlaşıldığı gibi erkek, okulun bulunduğu yerleşim yerine eğitim alması için gönderilebilmektedir.

Köyde ilkokul vardı sadece, ortaokul yoktu. İlde ilçede vardı. Babam annem ayrı olduğu için dedem ve babaannem büyüttü beni. Köyde okudum. Ortaokul ve lise o zamanın şartlarında köyde olmadığı için hem de maddi durumları olmadığı için okutamadılar. Ortaokulu da dışarıdan bitirdim (K2Ö).

Ben Yozgat'ın merkez bir köyünde annem kardeşlerim ve üvey babamla yaşamaktaydım. İlköğretime bu köyde başladım. Okula başlamadan önce okumayı yazmayı biliyordum. Okulda çok başarılı bir öğrenciydim. Ankara'daki dayım işinden ayrılmış ve benim sorumluluğumu alamayacağını anlattı. Bildiklerimi unutmamak için 5. sınıfa tekrar gittim. Okul yine bitti. Ama ben yine devam edemedim (K1M).

3.2.2.2.2. Cinsel Kimlik ve Tercihe Dayalı Ayrımcılık

Toplumda cinsel kimliğin ve tercihin farklı olması nedeniyle yaşanan sorunlar, toplumun ötekileştirilen bu kesimleri için eğitim süreçlerine de yansımaktadır. Aşağıda farklı cinsel kimliğe ve tercihe sahip olduğu için eğitimini Açık Öğretim Lisesinde

sürdürmek zorunda olan görüşmecilere ait ifadeler yer almaktadır:

Ankara’da doğdum. Doğduğumdan beri ailemle birlikte yaşıyorum. 4 kardeşiz. Evin en farklı çocuğu da benim. Onlarda olmayan birçok şey bende var. Daha olgunum. Homoseksüel bir bireyim. Kendimi çok küçük yaşlarda fark ettim. Ama çok küçük yaşlardan beri bu kadar içine girmek istemiyordum bu hayatın. Gene farklı olan bir tarafım yaşitlarıma göre binaen daha çok okuyordum daha çok araştırıyordum. Yaşıtlarımdan daha erken okuma yazmayı söktüm. Okul benim için gerçekten güzel bir mekandı. Gerçekten hep yalnız kaldığımı hissediyordum okulda. Sıcak bir yuvaydı okul ama bazı sebeplerden dolayı yaşitlarımla aynı ortamda bulunmaktan dolayı hoşlanmıyordum. Bir eşcinsel bireye göre benim hayatım daha karmaşıktı. Kimseye anlatamadığım bu özel durum yıllarca kendi verdiğim savaşıla ortaöğretim sonuna kadar devam etti. Artık daha bilinçli ve daha fazla yalnızdım. Ama hep kendimi meşgul edebilecek aynı zamanda yaşitlarımla bir geliştirebilecek sosyal aktivite ve eğitim öğretim kurumlarıyla hep iç içe yaşadım. Lisenin ilk dönemleri tam bir felaketti diyebilirim. Çünkü ben hatırlıyorum da lise birinci sınıfın başladığı günden son gününe kadar okuduğum kitaplar hep seviyemin üstündeydi. Ama yeterli gelmiyordu. Bu öğretmenlerim tarafından fark edilince (derste okuyordum) bu aileme kadar gitti. Ailem bu konuda olumlu veya olumsuz bir davranışta bulunmadı. Onlar biliyordu kitapları çok sevdiğimi. Lise üçe kadar bu durum bu şekilde devam etti. Lise üçte sağlık problemimi öğrendiğim zaman asıl zorlu süreç başlamıştı. Hiçbir kitabın beni kurtaramayacağını biliyordum. O yüzden devamlı en kusursuzca planlanmış kaçış yolu olan uykuyu tercih ediyordum. Sağlık problemim ile alakalı çok farklı profesörlerden farklı farklı yorumlar aldık. Aklım iyice bulandı. Hastaneden ve doktorlardan nefret etmeye başladım. Sanki beynimdeki kise gittiğim doktorlardan hiçbiri tedavi bulamayacaklardı. İşte ben hayata tam da lise üçte başladım. Elimde olan sayılı birkaç şey vardı: okuduğum kitaplar, homoseksüellik ve de beynimdeki kis. Hayata biraz yenik başladım sanki. Ama hep bir çıkış yolum oldu. Tanrı beni hep izliyordu bunun farkındaydım. Beni sevmediği için değil de sadece savaşmamı istediği için birtakım zorluklara itiyor. Çünkü Tanrı herkesi yarattığı gibi sever. Ben de bu şekilde yaratıldım. Hayatımı hızlı bir şekilde düzene sokabilmem için Açık Öğretim Lisesine geçmeye karar verdim. Aklımda çok fazla soru işareti var. Belki hayatımla ilgili en önemli kararı gerçekleştirmiş bulunmaktayım. Korkularım var ama hep bir çıkış yolu... İdeallerin peşinde okul olmadan ilerlemeye başlayacağım. Daha çok okuyup daha çok düşünmek için Açık Öğretim benim için ve hayatım için en iyi seçenek. Hayatımı tek bir cümle ile özetlersem: “Ben gökkuşağının kayıp bir oğluyum...” Çünkü ben hayatımda doğduğum andan beri hem yaşamaya hem de ölmeye başladım. Her birey okumalı eğitim almalı. Ben de açık liseye okumak için geldim (E2Ö).

1990’da Ankara’da doğdum. Doktorların ve ailemin bana yüklediği bir cinsiyet vardı. Bu cinsiyetin adı da erkekti. Ama aslında ben ailemin kız çocuğuydum. Hayatım küçük yaşlardan beri hep mücadele ile

geçti. Geçmekte. Ortada bir problem var kimseye söyleyemediğim. Kendime de yediremediğim. Hayatımın her alanında önüme çıkan büyük bir problem. 12 yaşlarına falan geldiğimde okulda, ailede ve sosyal çevrede sürekli dışlanmaya başladım. Tek suçum makyaj yapmak, Barbie bebeklerle oynamaktı. Ve 14 yaşında tanıdım kendimi. Artık içimdeki zorunda olarak yaşadığım erkek öldü. İçimdeki kız çocuğunu serbest bıraktım. Çok problemlerle, sorunlarla karşılaştım; hala da karşılaşmaya devam ediyorum. Umudumu hiç yitirmiyordum. Dönerek özgürleşiyorum. İlkokulda o kadar problem yaşamadım. Çocuktuk. Ama ortaokula geçince çok ciddi problemler yaşadım. İşte psikolojik şiddet, fiziksel şiddet hepsini yaşadım ve bu yüzden açık liseye geçmek “zorunda” kaldım. Örgün eğitimin içinde olmadığım için daha az problemle karşılaşıyorum. Bana daha iyi geldiğine inanıyorum. O kadar (T1Ö).

3.2.2.2.3. İnanç ve Mezhep Ayrımcılığı

Çalışma grubunda mezhebi ve inancı nedeniyle eğitim süreçlerinden dışlanan ve eğitimini Açık Öğretim Lisesinde sürdürmekte olan bireyler de bulunmaktadır:

... Gittiğimde okulu çok seviyordum. Köylerde genellikle eğitime dikkat edilmiyor. İlkokul güzel geçti. İlköğretim bitti. Lise hayatım başladı. Köyde yaşadığımız için Yozgat'ta liseyi okumam gerekiyordu. Annelerimizin, babalarımızın imkanları ile Yozgat merkeze servis tutuyorlardı. Okulumuzda sağcı -solcu olayları yaşıyorduk. Köyümüzün Alevi köyü olduğunu bildikleri için bize baskı yapıyorlardı. O zaman daha çocuktum. Mücadele edemedim. Sürekli Alevi olduğumuz için önümüze çıkıyorlardı grup halinde. Kavga çıkarmaya çalışıyorlardı. Yıl sonunda, notlarım gayet iyiymen karnemi aldıktan sonra okulu bırakmaya karar verdim. Müdür yardımcımız aradı. İmkanlar sundu ama kabul etmedim (K2M).

5. sınıftan sonra bir yıl Diyanet'in Kuran kursunda okudum. Başımı kapattığım için imam hatipten başkasına gidemezdim. Babam da masraf olur diye beni okula göndermedi. Babam sıkıntı çekerek büyüdüğü için ev almak hevesi ile kitabı masraf olarak gördü. Boş duramadım. Etrafta ne kadar bedava kurs varsa gittim. Okul okumayınca da cahil kalınmadığını gördüm. Arapça öğrendim. Kendi imkanlarımla. Bir arkadaşımın Mısır'dan mektupla ve radyo ile kurs verildiğini duydum. Bu yolla Arapça öğrendim. Eşimle evde tahta aldık. Kelime yazıp anlamlarına bakarak ve çizgi film izleyerek İngilizce öğrendik. Sınavlarda başımı açma zorunluluğu beni açık ortaokula devam etme fikrinden caydırdı. Bana göre kara bir lekeydi o dönemde Türkiye tarihinde. Sonra başörtülü sınava gireceğimi duyunca başvurdum açık ortaokulu bir yılda bitirdim devamını da açık liseye devam ettim (K8Ö).

Evlendikten sonra okunmaz diye düşündük. Dışarıdan.

Bilmiyorduk. Sonradan eşim söyledi. O zamanda başörtüsü yasağı vardı. Ondan dolayı okumadım. İşe başladım. Hep birlikte arkadaşlarla karar aldık. Ortaokula başladık. Sınavlara girerek mezun olduk. Bitirdim. Oradan mezun olunca açık liseye kayıt yaptırdım sınavlarına devam ettim (K7Ö).

Bir kafede çalışıyorum. Açık Öğretime geçme sebebim okulda biraz sorun oluyordu. Konservatuvar istiyorum. İmam Hatip okuduğum için biraz ön yargı ile yaklaşıyorlar. Ailemin zoruyla seçtim aslında babam imamdı. İlk yıl zaten okudum ikinci yıl kaldım alışamayınca, sonra mecbur okumak zorunda kaldığımı fark ettim. Biraz dayandım ama sonra mecburiyetten ayrılmak zorunda kaldım. O yüzden Açık Öğretim Lisesinde hem okuyup hem çalışma imkanım var (E3Ö).

3.2.2.2.4.Siyasi Görüşe Dayalı Ayrımcılık

Çalışma grubunda siyasi görüşlerinden dolayı tutuklanarak ceza evinde kalan ve bu nedenle eğitim süreçlerinden uzak kalan bir görüşmeci şunları ifade etmektedir:

1978’de siyasi olaylardan dolayı, eğitim-öğretim hayatına son verdik. Ve 1982 yılının Ağustos ayında tutuklandık. İdam cezasını aldık. Af anayasaya aykırı olduğu için kanun üzerinde değişiklik yaparak Turgut Özal 10 yıl sonra siyasi suçluları ceza evinden çıkardılar. Çıktık para yok, meslek yok, 12 Eylül’ün etkisi devam ediyor. Nihayetinde açıktan hem ortaokul hem lise diplomasını aldım. Sonuçta üniversite imtihanına girdik. Sonuç Türkiye Cumhuriyeti Devletinde 4225. oldum. Ve o gün sınava başlamadan önce cezaevinde bol bol kitap okumak ve dil çalışmadan dolayı ve hatta yüksek matematik çalışırdık biz. Cezaevinde bir vatandaş İspanyolca çalıştığı için falaka yemiştir. Biz biraz da mecburiyetten okuma yolunu seçtik. Çünkü meslek olmadığından, para olmadığından ve açık öğretimi bitirdik. Ortaokul ve lise diplomasını aldım. Sınava, üniversite sınavına da girdik. Bir tercihim olan Ankara’nın göbeğindeki Ankara Üniversitesinden mezun olduk. Ondan sonra çalıştık. Mezun olduk. Biz de öğretmenliğe müracaat ettik. Ankara’da dilekçeyi yazarken tayinim nereye çıkarsa çıksın 10 yıl görev yapacağım dedim. Ve tam 10 yıl Adıyaman’da Nemrut’tan yüksek yerde görev yaptım. Ankara’ya gelmek için, yüksek lisans yapmak. Ben köyde İngilizce çalışarak, İngilizce puanımı yüksek lisans yapmak için. İngilizce puanımı da elde ettim. Ondan sonra geldik Ankara’ya. Yüksek lisansı bitirdik. Doktora yapak dedik. Doktoramızı da yaptık. Doktorayı da bitirdik. Şu anda Türkiye Cumhuriyeti Devleti’nde İspanyol Dil Edebiyatında, doktorasını tamamlamış olan 10 kişiden biriyim yani. Yani nispeten değerli bir insanız amma gel gör ki bu mülakatı yaptığımız yerde yaşlı kadınlara okuma yazma kursu veriyoruz (E2M).

3.2.2.3.Eğitim Sistemi İle İlgili Nedenler

Eğitim sisteminden kaynaklı nedenlerle ilgili olarak “Temel Eğitimden Ortaöğretime Geçiş Sistemi (TEOG) kaynaklı nedenler”, “üniversite sınavına daha kolay hazırlanmak” ve “okul kurallarına ve disiplinine uyum sağlayamamak”, “örgün eğitimin zaman kaybı olarak görülmesi” olmak üzere 4 alt tema belirlenmiştir.

3.2.2.3.1.TEOG ve SBS sistemi kaynaklı nedenler

Araştırma grubunda özellikle genç görüşmeciler arasında öğrenimini açık lisede sürdürme durumunda kalanlar arasında 2013-2014 eğitim-öğretim yılından itibaren uygulamaya konulan TEOG sistemi ile ilgili sorunlar yer almaktadır. Söz konusu sınav sonucunda puan yetersizliği nedeniyle genel liseye yerleşemeyen öğrencilerden ekonomik durumları iyi olanların ailesi tarafından özel liselere gönderildiği, maddi olarak yetersiz olanların ise meslek lisesi ya da imam hatip lisesine gitme zorunluluğu ile karşı karşıya kaldığı görülmektedir. Bu SBS sistemi içinde geçerlidir. Bu durumda meslek lisesi ya da imam hatip lisesine gitmek istemeyenler için tek seçenek Açık Öğretim Lisesidir. Aşağıda TEOG’da yeterli puan alamadığı için Açık Öğretim Lisesine devam etmek durumunda kalan öğrencilerin ifadeleri yer almaktadır:

Iğdır’da doğdum. Annem ev hanımı, babam devlet memuru. Babam memur olduğu için Ankara’ya taşındık. Demirlibahçe İlköğretim Okulu’nda okumaya başladık. Üç yıl önce TEOG’a girdim. Puanım düşük olduğu için benim istediğim liselerde bölüm eksikliği olduğu için direk açık liseye yazıldım. 3 senedir açık lisedeyim (K9Ö).

Annem ve babam başkasının hayvanlarına bakıyordu. Ortaokulu 8’e kadar okudum. Okulda ful erkek var. Annem istemedi. 235 aldım. TEOG’dan daha iyi alsaydım, başka okullara gidebilirdim. Benim yazdığım okul Oğuzhan Meslek Teknik Anadolu Lisesi idi. Annem kaydımı sildirdi. Açık liseye yazdırdı (K12Ö).

Babam ocakçı, kahvede çalışıyor. Annem ev hanımı. TEOG’a hazırlandım. 198 puan aldım. Bahçelievler Yüzüncü Yıl Mesleki Anadolu Lisesi’ne puanım tuttu. Ama gitmedim uzak diye. Açık liseye geldim. Hem ben hem de babam istedi. Yani ailem istedi (K13Ö).

Ben SBS’ye girmiştım. Notum kötü gelmişti. Babam sağlık lisesine gitmemi istedi. Sağlık lisesine yazıldım. Stajda ameliyata girdim. Hastanın halini görünce bu meslek bana göre değil dedim. Okulu bırakmaya karar verdim. Şimdi Açık Öğretim Lisesine kayıt oldum ve en

çok istediğim mesleği yani polis olacağım. Hem SBS'den yetmediği için hem de sağlık meslek lisesi özel olduğu için örgün lise kabul etmedi o yüzden Açık Öğretim Lisesine kayıt oldum (K10Ö).

3.2.2.3.2. Üniversite sınavına daha kolay hazırlanmak

Nicel analiz verilerinde de belirgin bir şekilde ortaya çıktığı gibi üniversiteye hazırlanmak ve dershaneye daha fazla zaman ayırmak için açık öğretim daha elverişli bir yol olarak görülmektedir. Bu durum aslında lise müfredatı ve üniversite sınavı arasındaki ilişkilerin yeniden düşünülmesini de gündeme getirmektedir.

Ben liseyi beş yılda bitirdim; ilk dört senemde pardon ilk beş senemde bir sıkıntı çekmedim ama dershanemin de uzaklığından dolayı lise dördün ikinci döneminde arkadaşlarımla birlikte açık liseye geçtim daha rahat olsun diye. Daha çok dershaneye vakit ayırabilmek adına (E1M).

3.2.2.3.3. Okul kurallarına ve disiplinine uyum sağlayamamak

Çalışma grubu içinde okul kurallarına ve disiplinine uyamadıkları, okulu sevmedikleri için öğretimlerini Açık Öğretim Lisesinde devam ettiklerini belirten görüşmecilerin varlığı, açık öğretimin potansiyel hedef kitlesinin özellikleri hakkında bilgi vermektedir. Okul kurallarından ve disiplininden uzaklaşmanın kimi zaman öğretmen tutum ve davranışları ile ilgili olarak ortaya çıktığı görülmektedir. Kimi zaman da geçim sıkıntısı, aile parçalanması gibi sorunlarla birleşerek okul yaşantılarından uzaklaşmaya neden olmaktadır. Öte yandan bu durum okul kültürü ile ilgili sorunlara ve yetersiz rehberlik hizmetlerine dikkat çekmektedir.

Kırklareli'nde doğdum. 21 yaşımdayım. Annem ressam. Babam astsubay emekli. Annem ile babam boşandılar. 3 yaşına kadar Kıbrıs'ta yaşadım. Oradan Ankara'ya geldim. Örgün eğitime adapte olamadım. Yaşım küçüktü. Sonra düşünecek çok şeyim vardı. Hem paraya hem de düşünmeye ihtiyacım vardı. Bunu okulda yapamıyordum. bir sene lisede kaldım. Bıraktım. Daha sonra İş-Kur'un açıcılık kurslarına yazıldım (E4M).

İzmir Bergama'da ilkokulu okudum. İlkokulda öğretmenimiz dövüyordu. Bende hiperaktivite dikkat dağınıklığı vardı. Ama çözüm üretilmedi. Ortaokula gittim. Orda kavga ettim çok. Sonra bir daha da

okula gitmedim. Şu an 4+4+4 olduğu için diplomayı liseden sonra veriyorlar. Onun için açık liseye başvurdum (E17Ö).

Annem ve babam ben bir yaşındayken boşanmışlar. Okulumuz adeta bir sürgün yeri idi. Soruşturma geçirmiş, meslekten atılma noktasına gelmiş öğretmenlerin gönderildiği bir okuldu. Öğrenci kalitesi düşüktü. Öğretmenlere kabadayılık yapılabildiğini ilk defa orada gördüm. Teneffüslerde sınıflar stadyuma dönerdi. Her çıkışta kavga olurdu. Bazen aileme “Bugün okul yok, çalışmalarına gideceğiz.” diyerek okulu boşluyordum. O yıl da sınıfta kalınca, bir daha gitmek istemedim. Bir daha okula gitmemeye karar verdim (E3M).

Sınıfta bir olay oldu bir gün; Türkçe öğretmenim vardı. Azize Hoca. Başkasının yaptığı suçtan beni suçlu tuttu. Bir daha onun dersine girmedim. 7-8. sınıf gibi sigara alışkanlığına başladım. Zamanla başka kötü alışkanlıklara başladım. Alkol, esrar. Eve gelmiyordum. Sonra en yakın arkadaşım Irak’a gitti. Tartıştık. Yemin ettim. Bir daha bunları içmedim. Sonra aileme değer verdim (E4Ö).

Babamın asker kaçağı olmasından dolayı maddi sıkıntılar çekiyorduk. İlkokulu komşularımızın desteği sayesinde bitirmiş oldum. Ortaokul yıllarında babamın vefat etmesiyle boş verdim. Sınıfta kaldım. Bir yıl bekledim. Daha sonra orta 2’den devam etmeye başladım. İlk dönemde derslerim çok iyiydi. Daha sonra tanıştığım arkadaşlarım sayesinde hep beraber sınıfta kaldık. Bütünleme sınavına girdim. Kazandığım halde yine arkadaşlarıma ayak uydurarak okula gitmedim (E10Ö).

Babam apartman görevlisiydi. Annem ev hanımı. İlkokula sadece gittim sevmedim. Okulla aram yoktu. Yani maddi durumdan dolayı okumak istemedim. Ortaokulu bitirdim. SBS ile Sancak Anadolu Lisesine girdim. İlk sene pek okula gitmedim. Devamsızlıktan ve not düşüklüğünden kaldım. İkinci senem notlarım ve derslerim iyiydi. Devamsızlığım yoktu. Kavga yüzünden okuldan atıldım. Ondan sonra açık liseye kayıt oldum (E18Ö).

...Biraz da benim diğer insanlardan daha hızlı yaşamam gerekiyor. Çünkü benim bir şeyleri oturtmam daha zor olacak. Açık lise bana zaman kaybı yaptırmayacak ama örgün eğitim zaman kaybı yaptıracak bana (E2Ö).

3.2.2.3.4. Geleneksel örgün eğitimin zaman kaybı olarak görülmesi

Erken yaşta yaşam sorumluluklarını üstlenen kişiler için geleneksel örgün eğitim bir zaman kaybı olarak görülmektedir.

Açık lise 12. sınıfta üniversiteye hazırlananlar için açık lise

sadece güven ister. 11. sınıfın yazında ailemle yapılan çeşitli münakaşalar sonucunda açık liseye kaydımı yaptırdım Örgün eğitim bana zaman kaybettirecek (E15Ö).

Açık öğretim daha kısa sürede bittiği için açık öğretimi tercih ettim. Normal lise biraz daha zor ve zaman kaybı olduğunu düşündüğüm için (E11Ö).

3.2.2.4.Kişisel Nedenler

Kişisel nedenlerle ilgili olarak “eğitimin gerekliliğinin sonradan farkında olmak”, “sağlık nedenleri”, “yurt dışında bulunmak”, “cezaevinde bulunmak” olmak üzere 4 alt tema belirlenmiştir.

3.2.2.4.1.Eğitimin gerekliliğinin sonradan farkında olmak

Çalışma grubunda eğitim için yetersiz aile desteği, olumsuz aile koşullarının da etkisiyle okul yaşamından uzaklaşan ve eğitimin bir ihtiyaç olduğunun sonradan farkına varan ve açık öğretim lisesini bunun için bir fırsat olarak değerlendiren görüşmeciler de bulunmaktadır. Bu açıdan bakıldığında açık öğretim liselerinin bireylere ikinci bir eğitim şansı sunarak, yetişkin eğitimin amaçları ile tutarlı bir işlev yerine getirdiklerini söylemek mümkündür.

Eğitim konusunda ailem üstüme düşmediği için bırakmak zorunda kaldım. Çok cazip gelmemişti okumak bana. Yıllar geçtikçe pişman oldum. Okul ne kadar önemli bir şey, okumadım. Babam sorumsuzdu 8 kardeşlik. Annem ev hanımı hep çocuklarla ilgilendi. Okumam için zorlamadı. Ortaokulu açıktan bitirdim. Açık lise kesinlikle gerekli benim gibi okumamış insanlar için avantajlı (K11Ö).

Ankara’ya yerleştikten sonra kız kardeşlerimden birini kaybettim. Acı sonla. Erkek arkadaşı tarafından öldürüldü. O sebepten dolayı eğitim hayatına devam edemedim. Kötü dönemler geçirdik ailecek. Ailemle arkadaşlarımla her türlü ilişkiyi kestim. Bir odada düşündüm. Ondan sonra ailemle görüştim hayat devam ediyor. Silah tutmak gerekmiyor. Kalem tutmak gerekiyor. Ben kalemi tercih ettim. Kararımı aldım ve açık öğretimi tercih ettim. Bu gibi sorunları olanlara her zaman birden fazla şans vermek gerekir (E14Ö).

3.2.2.4.2.Sağlık nedeni

Açık Öğretim Lisesi, sağlık nedeni ile geleneksel örgün eğitim kurumlarına devam edemeyenler için de fırsat sunmaktadır. Aşağıda başarılı bir öğrenci olduğu halde geçirdiği trafik kazası sonucunda okula gidemeyen ve bu nedenle öğrenimine açık öğretim lisesinde devam eden bir öğrenciye ait bir ifade yer almaktadır:

Takdirlik öğrenciydim. 7. sınıf bittikten sonra kaza oldu. 8. sınıfta üçer dörder soruluk sınavla sınıfı geçtim ve takdir aldım. Ama TEOG'a giremedim. Kazadan sonra elimi kullanamıyordum. Konuşamıyordum. Açık lise kaydı yaptırdık. Sene kaybı olmasın diye. Zaten iki yıl kaybım oldu. Ve şu anda destekle yürüyorum. Ama hala yemeğimi annem yediriyor. Üstümü annem giydiriyor. Ve tuvalet ihtiyacıma annem götürüyor. Zekâ, algı olarak hiçbir problemim yok. Çok iyi durumdayım ve okul hayatına devam etmeyi düşünüyorum. Hatta kariyer hayatıma devam etmeyi düşünüyorum (K14Ö).

3.2.2.4.3.Yurt dışında bulunmak

Açık öğretim, yurt dışından dönen ve çeşitli nedenlerle örgün eğitim sistemine adapte olamayan öğrenciler için de eğitimi devam ettirme olanağı sağlamaktadır.

Ben Hollanda'da doğdum. Annem beni çifte vatandaş olmam için doğurmuş. Ankara'da büyüdüm. Babam dış doktoruydu. Annem ev hanımıydı. Ortaokula devam ettim. SBS'ye denk geldiği için hep sınavla geçti. Sonra ben liseyi kazandım. Ama gitmedim. Babam beni özel okula yazdırdı. Kimseyi kendime karşı yakınlık hissetmiyordum. İnsanlardan bıkmıştım. Sonra Açık Öğretim Lisesine geçiş yaptım. Bir buçuk yılda bitirdim (K3M).

40 yaşındayım. Çalışıyorum. Özel sektörde çalışıyorum. İşçiyim öyle. Daha okumak istiyorum. Ondan dolayı yurt dışına gittim. Orta 2-3 orda okudum. Meslek lisesini orda bitirdim. Denklik alamadığım için oradaki meslek lisesi ile Türkiye'de denklik olmadığı için tekrar burada açık liseye gitmek istedim. (E7Ö).

3.2.2.4.4. Cezaevinde bulunmak

Daha önce de belirtildiği gibi açık öğretim lisesi birbirinin hem nedeni hem de sonucu olduğu, tek bir neden ifade edilse de birbirinin içine geçmiş, bir tercih olmaktan çok bir zorunluluk olarak ortaya çıkan ve çoğu zaman ekonomik kaynaklı sorunlarla

karşı karşıya kalmış bireyler için bir seçenek olmaktadır. Aşağıda Açık Öğretim Lisesine cezaevinde devam eden bir öğrenciye ait bir ifade yer almaktadır:

İlkokulda 5'e kadar normaldi. 5'ten sonra 16 yıl okuyacağız diye düşündüm. Karşılığında ne alacağım. En iyi bilen okulu bitirsem. Akademisyen oluyorsun. Standart hayat, standart yaşam. Değişen bir şey olmayacak. Ev-iş-ev. Ben de meslek edineyim dedim. Yani severek yapacağım bir iş, en azından devamlılığı olsun. İşte o dönem bayan kuaföründe çalıştım, bıraktım onu da. Gümüş atölyesinde çalıştım. Onu da bıraktım. Dövme merakım var. Dövme hayatıyla farklı ortamlara girdik. O hayatın kavgası gürültüsü eksik olmadı. Bu olayların olduğu dönem uyuşturucu satan arkadaşlarım vardı onlarla husumetim oldu benim. Beni ihbar ettiler polise uyuşturucu satıyor diye. Kimin şikayetçi olduğunu öğrendik. İkisini de vurduk orada. Bir tane silah yakalattık. Üç arkadaş on dörder sene ceza aldık. Dosya bozuldu peşine bir sene içinde. 7 sene sonra 9 aya indi cezamız. Açık liseye de orda koğuştaki vakit geçsin diye ve diğer koğuştaki arkadaşları görebilmek için yazıldık. Cezaevinde genel kültür olarak okuduğum Kemal Arkun'un kitapları, Nazım Hikmet'in, Ahmet Arif, Orhan Veli, Cemal Süreya gibi kitapları okudum. Ezberim iyi. Sözel olsun. Bunun haricinde farklı kitapları da okudum. Açık lisedeki dersleri vermemde etkili oldu bunlar (E12Ö).

3.2.3. Açık Öğretim Lisesini Bitirme Amaçları

Çalışma grubunda Açık Öğretim Lisesini bitirme ile ilgili olarak “iş yaşamına yönelik amaçlar”, “akademik amaçlar” ve “kişisel gelişme” amaçları olmak üzere 3 tema belirlenmiştir; ancak burada belirtilmesi gereken husus, 3 tema altında görüşler ifade edilse de katılım amaçlarının tekli olmadığı, görüşmecilerin birden fazla amaçla açık öğretim lisesine devam ettiklerinin görülmesidir.

3.2.3.1. İş Yaşamına Yönelik Amaçlar

İş yaşamına yönelik amaçlar çerçevesinde “iş bulmak”, “iş ve işteki pozisyonunu değiştirmek” olmak üzere iki alt tema belirlenmiştir.

3.2.3.1.1. İş Bulmak

Bir işte çalışmayan görüşmeciler sıklıkla işe girmek için lise diplomasının

istendiğine ilişkin görüşler ileri sürmüşlerdir. Amaçları arasında iş bulma olan görüşmecilere ait ifadelerle aşağıda yer verilmiştir:

Liseyi bitirme hayali ile ve iş hayatına atılmak istediğim için açık lise okuyorum (K4Ö).

Diploma istediler. Açık liseye kayıt oldum. Açık lise bitince kuaför olarak ordu evine gireceğim işte olursa eğer (E4Ö).

Şu anda lise mezunu olmazsak direkt ilkokul mezunu olarak görünüyoruz. İş imkanı doğmuyor. Daha iyi bir işte olmak için açık liseden diploma almam gerekiyor (E16Ö).

...ama yani ne mezunusun diye iş görüşmelerine gittiğimde yani ortaokul demek bile benim için çok garip bir şey. Lise daha farklı olur. İş görüşmelerine gidiyorum lise mezunu musunuz? En azından bir belgen olsun. En azından bir temizlik yapayım lise diploması istiyor. Hani diplomayı diyorum alnıma asıp diplomam mı benim yaptığım işi görecektir değil mi? Yani liseyi o yüzden daha çok bitirmek istiyorum. Artık ben şu yaştan sonra amir memur olamam (K3Ö).

... Onun için yani açık liseyi ortaokulu sırf ben işe girmek için hani değil mi ben şu andan sonra ben diplomayı alsam ne olacak ki? Amir memur olamayacağım. Yani ben üniversiteyi de bitirsem bana bir katkısı olmayacak liseyi de bitirsem... En azından bir işe girmek için ama çok zor (K5Ö).

Amacım lise diplomamın olması. Nerde olsa diploma soruyorlar, mesleğin olsa bile. Üniversite mezunları iş bulamadığı bir zamanda lise diploması ne işe yarar bilemiyorum ama yine zor da olsa bitirim diye düşünüyorum (K2Ö).

İş bulmak için açık liseyi bitirmek isteyen bir katılımcı bu konudaki toplumsal cinsiyet ayrımcılığına dikkat çekmiş ve erkeklerin çalıştığı işlerde çalışmak istediğini vurgulamıştır:

Bilmiyorum sadece insanlara kadınlara daha çok önem verilmesini istiyorum. Eğer bu faydalı olacaksa söylemem. Nasıl anlatayım hem kadına sadece işte temizlik işiymiş şuymuş buymuş değil, yani işte dişiyle tırnağıyla mücadele etmesin. Erkekler daha kolay iş buluyor daha şanslı o konuda. Ben kendimi geliştirmiş bir insanım, insanla muhatap olan bir insanım, neden ben de bir kasada veya bilgisayarda bilgi işlemde çalışmıyorum. Yani ille bir şey mi olmam gerekiyor bilmiyorum. Çalışmak istiyorum sadece. Çalışana iş vermiyorlar, bu da çok acı bir şey, çok üzülüyorum yani. Bir aydır iş arıyorum, dolmuşum galiba (K3Ö).

3.2.3.1.2.İş değiştirmek ve işteki pozisyonu değiştirmek

Bazı görüşmeciler bir işte çalışsalar da işteki pozisyonlarını değiştirmek amacıyla lise diplomasına sahip olmak istediklerini, herhangi bir işte çalışsalar dahi işlerinde yükselebilmek için ya da iş değiştirmek istemeleri durumunda lise diplomasına ihtiyaç duyduklarını vurgulamışlardır:

Bu iş yerinde tamamen tecrübeye bakıyorlar. Diplomaya bakmıyorlar. Uzun yıllar tecrübem olduğu için sıkıntı yaratmadılar. Tabii ki ilerleyen yıllarda lise mezunu musunuz diye belki müdürlüğe kadar gider belki. Ve müdürlüğe kadar gittiğimde açık lise diploması önemli olacak (K11Ö).

Açık liseye başvurma sebebim, liseyi dışardan bitirip memurlukta yükselme sınavlarına gireceğim (E1Ö).

Şimdi eşimden ayrıldım. Yeniden bir hayat mücadelesi içindeyim. İş arıyorum ben de, yaşıyorlar. Lise mezunu değilsin diyorlar, ortaokul mezunusun, temizlik işlerine gönderelim belgeleri. Daha iyi yerde çalışmak istiyorum. Lise mezunu olmadığım için kabul etmiyorlar. Aşçı yardımcılığı belge aldım tecrübe istiyorlar. Çalışmazsan nasıl tecrübe sahibi olacaksın? Öyle sıkıntı yaşıyorum (K3Ö).

Okuyup farklı yerlere farklı kurumlara geçmek istediğim için ve çocuklarıma örnek olmak için Açık liseye kayıt oldum (E6Ö).

Diploma alıp böyle paylaşacağım herkese. Face'e, Instagram'a atacağım Hem kaliteli yerde hem herkes çalışıyor, herkesin hakkı var da benim hakkım niye yok? Lise mezunu değilsin. Şimdi lise diploması alacağım. Böyle oraya tekrardan form vereceğim, ben lise mezunuyum yani beni daha güzel bir işe alın diye. Yani benim de hakkım. Lise mezunu olmak en azından bu zaman bir kademe daha atlıyorsun, ortaöğrenimden çık şimdi muhasebe kursları var, İş-Kur'un veya işte bilgisayar. Lise orda liseyi şart koşuyorlar. Haksızlık olduğunu düşünüyorum bu konuda ama yapacak bir şey yok (K3Ö).

Belki açık liseyi bitiririm. Daha iyi bir iş sahibi olurum. Bir yandan okumamayı seçtim. Geleceğin işi için de lise mezunu ya da lise mezunu olmam şart. 16 yaşında kurumsal bir şirkete başladım. İki buçuk senedir o şirketteyim. Şu an 19 yaşımdayım. Lise diploması olmadan hiçbir işe giremiyorum. Açık liseye gelmem diploma almak içindi (E18Ö).

Çalışma hayatıma başladıktan sonra hep diploma soruyorlardı (K11Ö).

Şimdi Açık Öğretim Lisesine kayıt oldum ve en çok istediğim mesleği yani polis olacağım (K10Ö).

O zamanlarda babamın işi battığı için mecburen işe başladım. Kalfa olarak erkek kuaförüne. Askere gittiğinde düşünecek çok zamanın oluyor. Babamın işleri düzelince Allah yüzümüze baktı işte. Ben orduvine kuaför olarak girmeyi düşündüm. Diploma istediler. Açık Liseye kayıt oldum (E4Ö).

3.2.3.2. Akademik Amaçlar

Büyük ölçüde ekonomik kaynaklı nedenlerle eğitimini Açık Öğretim Lisesinde sürdürenler için daha üst akademik fırsatları yakalamak önemli bir güdülenme kaynağı olarak görülmüştür. Görüşmeciler sıklıkla üniversite okumak istediklerini dile getirmişlerdir. Mezunlarla yapılan görüşmelerde ise dört kişinin üniversite mezunu olması, lisansüstü eğitime devam etme isteğinin dile getirilmesi hatta bir görüşmecinin doktora mezunu olması açık öğretim lisesinin kaçırılan akademik fırsatları yakalamak için ikinci bir şans olduğunu ortaya koymaktadır. Öğrenciler için akademik amaçlar “üniversiteye gitmek” olarak belirtildiği için alt temalar ortaya çıkmamıştır:

Günümüzde olduğu gibi üniversite mezunu olup işsiz kalma durumu ile karşı karşıya kalmamak için eğitimi uzatarak yıllara böldüm. Açıktan okuduğum liseyi bitirir bitirmez paralı üniversite için adımlarımı atacağım. İleriki yıllarda düşündüğüm paralı üniversite masraflarını aileme yıkmamak için kendimi küçük yaşlarda fark ettiğim parapsikoloji ve astroloji üzerine geliştirdiğim ve sertifikalı olarak eğitim aldığım bu iş ile aileme yük olmadan üniversite masraflarımı karşılayacağım. Ben de burada eğitimimi tamamlayıp ideallerim için büyük bir adım atacağım (E2Ö).

Maddi durumum ve üniversiteye gitmem için çalışmam lazım. Hem çalışabilmek için hem üniversite okuyabilmek için. Yoksa okuyamazdım. Şu an ailemle görüşmüyoruz onlarla (E3Ö).

Üniversite okumak istiyorum. Kişisel eğitmen olmak çok istedim, öğretmen olmayı çok isterdim ama nasip olmadı. Bu yaştan sonra da herhalde çok zor ama yine de üniversite mezun olmayı çok istiyorum (K3Ö).

Hedefim açık liseden sonra üniversitede okumak (K11Ö).

İyileştikten sonra üniversiteye gitmesi için açık liseye yazdım. Hakime Hanım gibi olup, bu tür kazalara sebep olan insanları cezalandırıp kendi durumumda gibi olan mağdurlara yardım etmek istiyorum (E14Ö).

Üniversiteyi düşünüyorum çünkü üniversiteyi bitirdiğimde kırklı yaşlara geleceğim. Bir daha üniversiteye gitme şansım yok. Açık lise yetişkinler için kesinlikle gerekli. Çünkü her an bakış açınız değişebiliyor. Açık lise bir basamak; üniversiteye geçmek için bir basamak (E19Ö).

İki senelik yurt dışı hayatımda eğitimime ara vermiştim. Açık lise sayesinde liseyi okuyabiliyorum. İleriye dönük hedeflerimi gerçekleştirmemde bana büyük faydası olduğunu görüyorum. Bitirdikten sonraki hedefim kamu yönetimi okumayı planlıyorum” (E9Ö).

Üniversiteye gitmek istiyorum (K12Ö).

Fakat hedefim mutlaka liseyi bitirmek ve daha üst okullarda okumak niyetindeyim (E10Ö).

Amacım lise diplomasını almak. Kismetse üniversite okumak (E14Ö).

12. sınıfta üniversiteye hazırlanmak için Açık Öğretim Lisesindeyim (E15Ö).

Kuzenim de okula gittiği için o biliyor. Onun kardeşi de açık liseye gidiyor. O bize ders çalıştırıyor. Okumayı seviyorum. Açık lise bitince üniversiteyi de açık okurum belki. Puanım tutarsa üniversiteye giderim (K13Ö).

...Sonra üniversiteye başvurmak istiyorum (E7Ö).

Üniversiteyi düşünüyorum. Yani ben okumayı seviyorum; özellikle kendimi geliştirmeyi öncelikle kendimden başlamak istiyorum ve daha sonra başkalarına faydalı olmak için vatanıma hayırlı bir vatandaş olmak istiyorum. Benim amacım bu (K1Ö).

Okumanın yaşı yok. Liseyi bitirdikten sonra üniversiteye gitmek istiyorum (E7Ö).

Bir yıl sonar da eşimin işi sebebiyle Kanada'ya gittik. Buradan kağıt aldım. Orda devam etmek için. Fakat çok pahalı olduğu için devam edemedim. Çocukların eğitimi parasızdı. Türkiye'ye döndüm şimdi kayıt yeniledim. Bitirip üniversiteye gitmeyi düşünüyorum (K8Ö).

Şu anda tiyatro bölümüne hazırlanıyorum. Umutluyum. Ailem yanımda. Sevenlerim benimle. Kimsenin benim hakkımda ne düşündüğü umurumda bile değil. Yakarsa dünyayı translar yakar (T1Ö).

Mezunlarla yapılan görüşmeler Açık Öğretim Lisesinde açık öğretim lisesi mezunu olmanın üniversite okumaya ilişkin akademik amaçların gerçekleşebildiğini ortaya koymaktadır. Daha öncede belirtildiği gibi mezunların 5'i (1'i doktora mezunu),

l'i ise üniversite öğrencisidir. Ancak burada belirtilmesi gereken husus, doktora mezunu olan dışta bırakılırsa diğerleri için üniversite okuma fırsatının Açık Öğretim Fakültesinde olduğunun görülmesidir. Aşağıda mezun ifadeleri yer almaktadır:

Bu süreçte hem çalıştım dört sene sonra Açık liseyi bitirdim. Hep içimde kalan üniversite sınavına girdim. Ve şimdi KPSS'ye gireceğim. Açık lise bence olması gereken bir şey. Biz gençlere sağlanan en güzel fırsat. Çok mutluyum. Lise mezunuyum (K2M).

Girdiğim ilk üniversite sınavında aldığım puanla hedeflediğim sosyal bilimler ön lisansı kazandım. Öğretim hayatı dışında da daha ciddi kitaplar okumaya başladım. Kutsal kitaplar, temel felsefi kitaplar, Ulusların Zenginliği ve Kapital gibi temel ideolojik kitapları okudum. Sosyal bilimler bitince sosyolojiye ilgi duyduğumu fark ettim ve sosyoloji lisans diplomamı 2014'te almayı başardım. Bu sıralar sosyolojide tezli yüksek lisans yapmak istiyorum. Bunun için akademik sınava hazırlanıyorum (E3M).

İdealimi gerçekleştirdim. Üniversiteyi kazandım (E4M).

Nicel analiz bulgularında da ortaya çıktığı gibi Açık Öğretim Lisesine geleneksel öğretim kurumlarından geçiş sağlamaya olanak veren 4+4+4 sisteminin sonucu olarak “diploma puanını artırmak” amacıyla devam edenlerin de bulunması, bu araştırmanın ortaya koyduğu önemli bir bulgudur:

Diploma puanında üniversite sınavında etki edecek olması. Diploma puanımı arttırmak için açık liseye başvurdum (E13Ö).

3.2.3.3. Kişisel Gelişme Amaçları

Açık Öğretim Lisesine devam eden ve mezun olan görüşmeciler, mesleki ve akademik amaçlarının yanında “kişisel gelişme” başlığı altında ifade edebileceğimiz; güçlendikleri, kendilerine olan güvenlerinin arttığı, mutlu oldukları, değerli hissettikleri, hedeflerini gerçekleştirme olanağı buldukları, içlerinde kalan okuma arzusunu gerçekleştirdikleri, genel kültürlerini geliştirme fırsatlarına kavuştukları, eğitime devam etmekten gurur duydukları ve heyecan duydukları vb. türden duygu ve düşünceleri dile getirmişlerdir. Kişisel gelişme amaçları birbirine benzer ifade edildiği için belirli temalar oluşturmak mümkün olmamıştır. Aşağıda kişisel gelişme amaçları ile ilgili ifadeler yer almaktadır:

En azından mesela akşam test çözdüm sınav için; en mutlu olduğum zaman, en huzurlu olduğum zaman, kendimi değerli hissettiğim zaman, önemli hissettiğim bir şeyler yapma arzusu hissettiğim zaman... Yani çok imreniyorum kültürlü insanlar, okumuş. Ha sadece okumakla değil kültür ama biliyorum, ama genelde bir kalem mürekkep yalamak gerekiyor ne olursa olsun, evet (K3Ö).

Çalışıyordum. Ben ilkokulu ve ortaokulu beş senelik üç senelik sadece sınavlara girerek kazandım. Kendi kendimi geliştirmiştim yani. Böyle yani ne biliyim kız kardeşimin kitapları vardı ona göz atardım küçükken. Böyle geçerek okuyarak gözlerim orda kalıyor. Onu okumak zorundayım çünkü küçüklüğümünden beri öyle bir alışkanlığım benim okuma yazmam öyle gelişti yani yoldan geçerken. Örneğin Meşrutiyet örneğin Karanfil örneğin Sakarya Caddesi. Okuma yazmam bu şekilde gelişti okumayı seviyorum; özellikle kendimi geliştirmeyi (K1Ö).

Ve dünyayı tanıyorum. Efendim mutlu oluyorum açık liseyi çok seviyorum (E5Ö).

Başta çevrem bu yaştan sonra okuyup ne yapacaksın dedi. Ama ben her şeye kulağımı tıkadım. Ben kendi yani istediğimi yapacağım benim hedeflerim, doğrultularım var. Onların doğrultusunda gideceğim dedim (K4Ö).

Dedim ya okumak çok güzel yaş önemli değil (K5Ö).

İlerdeki mesela 50 yaşa kadar insan geliyor yani biliyor ki keşke ben tekrar okula giderim bu yaşta yani kazanırım. Çünkü o zamanı kaybetmiş ya şimdi içimden Çünkü insan o yaşta o zaman başaramadım. Ben şimdi 50 yaşı ya da 46 yaşı giriyorum. İkinci sefer heyecanlıyım yani gerçekten içimden söylüyorum (E8Ö).

Diplomaya inanmıyordum ama insanın kendini geliştirmesi gerektiğini biliyordum. Diplomanın da gerekli olduğunu işe başlayınca anladım patronum “Yarın bugün kız istemeye gittiğinde bu çocuk ne mezunu diye sorarlar” dedi. Hazine Müsteşarlığı’nda evrak takipçiliği yapıyordum. Bir gün orda önemli bir adam bizlerle toplantı yaptı ve bana ne mezunu olduğumu sordu. Lise mezunuyum diye yalan söyledim ve hemen ardından ilk kayıt döneminde açık liseye kayıt olmaya karar verdim. Yarıda bırakıp askere gittim. Orada da sık sık insana ne mezunu olduğu soruluyordu ve yalan söyleme şansın yoktu. Askerden döndüm. İlk iş açık lise kaydını yenilemek oldu ve bitirene dek okumaya duyduğum hevesten dolayı tek bir dersten bile kalmadan açık liseyi bitirdim (E3M).

3.2.4. Eğitime Devam Etmede Karşılaşılan Sorunlar

Çalışma grubunda eğitimlerini sürdürürken ne tür sorunlarla karşılaştıkları sorulduğunda “iş ve ev yaşamı ile ilgili sorunlar” ve “eğitim sürecine ilişkin sorunlar” olmak üzere iki temanın ortaya çıktığı görülmektedir.

3.2.4.1. İş ve Ev Yaşamı İle İlgili Sorunlar

Açık Öğretim Lisesine devam edenlerin eğitimlerini çoğu zaman çalışma ve ev yaşamı ile ilgili sorumlulukları ile birlikte sürdürmek zorunda olmaları eğitim sürecinde kimi güçlük ve engellerle baş etmek durumunda kalmalarına neden olmaktadır. Bu çerçevede “çalışma yaşamından kaynaklı sorunlar” ve “ev yaşamından kaynaklı sorunlar” olmak üzere iki alt tema belirlenmiştir. Bunlar Cross’un (1981) durumsal engel olarak tanımladığı engel grubu ile tutarlı görülmektedir.

3.2.4.1.1. İş yaşamı ile ilgili sorunlar

İş yaşamı ile çalışma yaşamını birlikte sürdürmekten kaynaklı olarak görüşmeciler özellikle çalışma yaşamı ile eğitim yaşamını birlikte sürdürmenin güçlüğüne dile getirmişler, sınavlar için izin almakta güçlük çektiklerini vurgulamışlardır:

Sınavlara girdim bazı derslerimi verdim ama yoğun çalışma ortamından, yani geceleri taksiye çıkmaktan, gündüzleri Halk Eğitim’de çalışmaktan açık lise sınavlarına giremediğim olmuştur (E10Ö).

Çalışmak zor oluyor. Sınavlara yetişemiyorum. Bazen sorun oluyor, yani hayatın zorluğunu görüyor sonuçta. Bir yandan da dersler olunca daha çok üstüne gideceğine inanıyor açık öğretim lisesinde. Hem çalışıp hem okumak hayatın zorluğunu görüyorum en azından (E3Ö).

Bu yirmi dördünde bir ek sınavım var. İnşallah iş yerinden izin verirlerse sınava gireceğim; vermezse çıkarım çünkü sınav çok daha önemli. Çok istiyorum bitirmek istiyorum (K3Ö).

3.2.4.1.2. *Ev yaşamı ile ilgili sorunlar*

Ev yaşamı ile ilgili sorunların özellikle kadınları etkilemesi, bunun toplumsal cinsiyet rolleri ile ilişkili olduğunu göstermektedir.

Sizin sorumluluğunuz daha çok; iş, çocuk, ev hani bir eşle evlenmiyorsun, eşin ailesiyle evleniyorsun (K5Ö).

3.2.4.2. *Eğitim Sürecine İlişkin Sorunlar*

Eğitim sürecinin kendisine ilişkin yaşanan sorunlarla ilgili olarak “dersleri anlamakta güçlük çekmek” “öğretim materyalleri ile ilgili sorunlar” ve “ sınav sistemi ile ilgili sorunlar” olmak üzere üç alt tema ortaya çıkmıştır. Eğitim sürecine ilişkin sorunlar Cross’un (1981) kurumsal engelleri ile tutarlı görülmektedir.

3.2.4.2.1. *Dersleri anlamakta güçlük çekmek*

Dersleri anlamakta güçlük çektiğini belirtenlerin çoğunluğu bunu yüz yüze eğitim olanaklarının olmaması ile ilişkilendirmişlerdir. Belirli bir yaştan sonra kendi kendine öğrenmenin güçlüğüne ve yönlendirme eksikliğine, kurumsal olarak uzaktan eğitimin yüz yüze eğitimle desteklenmesi gerektiğine dikkat çekmişler ve derslerde başarılı olmak için paralı özel kurslara gitme ihtiyacını dile getirmişlerdir. Aşağıda bununla ilişkili görüşmecî ifadeleri yer almaktadır:

Evlendikten sonra başladığım ortaokula da bu şekilde başladım ama dersler zor biraz benim zamanımda olmadığı için hem de zorlanıyorum. Yüz yüze eğitim şart bence. Örgün eğitim akşam dersleri hafta sonu dersleri şart bence (K2Ö).

Yüz yüze ders olmadığı için sıkıntı çekiyoruz. İnternet üzeri çıkmış sorulara çalışıyorum. Vaktim olunca kitap alıyorum. Halk Eğitim Merkezinden. Onlara çalışıyorum. Öyle devam ediyorum. Sayısalda sıkıntı yaşıyorum. Fizik, kimya, matematik (E7Ö)...

Ancak üç sene olmasına rağmen mezun olamadım. Açık öğretimde yüz yüze eğitim gerekli. Devletin verdiği kurslar gerekli. İnternette daha verimli kaynaklar olmalı (K9Ö).

Aslında örgün öğretim gibi yüz yüze eğitim olsa açık lisede aslında onu değerlendirmek isterim. Üniversiteye bilgisiz bir halde

gitmek istemiyorum. Eğitim sistemimizde yetişkinler için örgün eğitim olmadığından dolayı ücretli olarak açık lise dershanesine de gitmeyi düşünüyorum. Çünkü kendi başıma çalışmam oldukça zor. Hele ki bu yaştan sonra... Lisede bile hoca anlatıyor anlamıyorsunuz. Tek başına oturup nasıl ilerlenebilir. Hiçbir yönlendirme yokken bu insan ne kadar ilerleyebilir (E19Ö).

Anlamıyorum sadece sınavlara girip çıkıyorum. Benim zamanımda yoktu bu dersler; özel ders almak gerekiyor. Onun için de maddiyat şart. Asgari ücretle çalışıyorum. Açık Öğretim Lisesi varsa eğer akşam dersi hafta sonu dersi olması lazım. Yetişkinler için gerekli; benim durumumda olanlar için. Yüz yüze olmadan olmaz diye düşünüyorum. Tamamen maddi durumum olsa özel ders alırdım dershaneye giderdim (K2Ö).

Şu anda açık lise ile ilgili problemler; işte matematik, İngilizce dalında problemler yaşıyorum çalışamıyoruz. Anlamıyoruz konuları. Onlardan yardımcı olmaları istiyoruz. Bakalım sonumuz ne olacak, bilmiyorum. Güzel olmasını ümit ediyorum (K4Ö).

Benim temelim keşke ortaokulda olsaydı. Ortaokulu birazcık ilkokula yakın bitirdim ama lise çok zor. Hani çocuklarımla ders çalışma şeyleri çok farklı. Ama lise sınavlarında da öyle keşke ortayı okusaydım liseye daha yakındı sınavlarım. Çoğu şeyi daha iyi görürdüm (K5Ö).

Tabii benim ortaokulla şimdiki çok farklı. Bizim ortaokulda gördüğümüzü şimdi ilkokul birde görüyorlar. Çok zorlandım sonra sağlık problemi yaşadım. 3 yıl falan ara verdim. Sonra tekrar hadi dedim tekrardan (K3Ö).

Tek başına hiç görmediğin dersler, kitaplar, konular çok karışık geliyordu. Derslerin içeriği çok karışıktı. Başlarda çok zorlandım. Ama liseye geçince kendime güvenim biraz daha arttı. 22 yaşında evlenmişim (K1M).

Bir de ayaklarımın üstünde durmak gerçi duruyorum da kimseye muhtaç değilim olmuyorum da. Ama ders konusunda eğitim konusunda tabi ki bunlara ihtiyacım var. Şu an örneğin ben bu müzik kursuna gelmesem kendimi geliştiriyorum. Eve org almışım. Ama gelip de hocalardan öğrenmesem ben kendim yapamam. Kendim birçoğunu yaparım birçoğunu yapamam. Örneğin, matematik gibi (K1Ö).

3.2.4.2.2.Öğretim materyalleri ile ilgili sorunlar

Öğretim materyallerinin yetersizliğine ilişkin sorunlar çok sayıda görüşmeci

tarafından dile getirilmese de anlamlı bir sorun alanı olarak ortaya çıkmıştır. Ders kitapları ile sınavlar arasındaki uyumsuzluğa dikkat çekilmiştir:

Açık lisenin kitaplarında yazılan şeyler sınavda çıkmıyor. Kitaplar müfredata uygun değil. Dershanedeki öğretmenlerim bile açık lise kitaplarını görünce şaşırdı, bunlar hikaye dedi. Kitaplarla sorular arasında çok büyük farklar vardı. Herkesin sıkıntısı buydu. İnternetteki yayınlar kötü. Soruların hepsini tek tek internetten çıkarıp çalıştım ama hiçbirisi çıkmadı. Her gün okula gidip yorulmaktansa, dershanede eğitim görüyorum (K9Ö).

3.2.4.2.3. Sınav ve test sistemi ile ilgili sorunlar

Sınav ve test sistemi ile ilgili sorunlar özellikle test sınavlarına dayalı bir öğrenmenin yeterli olmayacağı üzerinde yoğunlaşmaktadır.

Ondan sonra zaten buradaki her şey test olarak yürüyor. Bizim Suriye’de test yok yani sürekli el yazısı yani sınavları. O konuyu biz geçtik yani. Buradaki hem test hem deneme için biz girdik maşallah biz ilk döneme girdim üç dört dene ders kazandım yani” (E8Ö).

Açık lise bence çalışmak için gerekli, diploma almak için. Ama insanları daha kültürlü yapmıyor. Bulmaca çözmeye benziyor açık lise. Sınava giriyorum ertesi gün siliyorum. Kalıcı bilgi yok. Kendini yetiştirmek tek okulla olmuyor (K8Ö).

Sınav heyecanı yaşadık. Sınavda nasıl kodlamamız gerektiğini. Önceden öyle bir şey yoktu. Temel olmadığı için dersi çalışmıyorum. Çalışsak da tutamıyorum. İki gün sonra anlatamıyorum. Sıfırdan ezberliyorum ama sonradan açıklama yapamıyorum. Çocuğum ders gösterebilir ama x,y çarpıda ne çıkarıyor – x,y anlayamıyorum. Ancak mantık hesabı yapabiliyorum. Bu şekilde gördük ancak. Biz toplama çıkarma gördük. Başka onları görmediğim için bilemiyorum yani. Aklımda kalıcı olmuyor. Unutuyorum. Bu yüzden de ders çalışmak istemiyorum (K7Ö).

3.2.5. Açık Öğretim Lisesine İlişkin Görüşler

Araştırma amaçlarının kapsamı dışında Açık Öğretim Liselerinin gerekliliğine yönelik görüşler ortaya çıktığı gibi bu liselere yönelik köklü eleştiriler de ifade edilmiştir.

İş hayatında biraz sıkıntılar çıkabilir sonuçta. Diplomam da açık liseden mezun yani Anadolu veya fen lisesi değil, açık liseden mezun olduğum için bunlar gibi sıkıntılar var. Açık liseye geçmelerini kimseye tavsiye etmem (E1M).

Türkiye koşullarında yüz yüze eğitimin olmaması nedeniyle açık öğretimin her türlüsüne karşıyım. Çünkü bir sınıfa ve eğitime; insanı uygar davranışlara ve terbiyeye yönlendirecek topluluğa sahip değil. Normal okullar ve örgün eğitim iyi bir düzenlemeden geçerse açık eğitime gerek kalmaz. Ancak açık öğretiminin Türkiye'nin olumsuz koşullarında bir yol açıcı olduğunu kabul ederim. Özellikle içinde olduğumuz modern dönemde yetişkinliğini ispatlamak için bir diplomaya kesin ihtiyaç var ancak bu diploma, davranışlarını uygar insan olmanın yanı, yani eğitiminde ispatı olmadığı kesindir çünkü insan insanla eğitilir (E3M).

Her ne olursa olsun insan eğitimini tamamlamada örgün veya açıktan okumak çok da farklı sayılmaz aslında. Çünkü herkes hayata başladığı andan itibaren hayat okulunun bir öğrencisi oluyor. Açık lisede okuyorum diye yaşlılarımdan geri kaldığımı düşünmüyorum. Çünkü ben hayatı yaşayarak öğrendiğim için olgunlaşıyorum. Belki bir gün güzel bir lisenin adını söyleyerek övünemeyeceğim ama şu cümleyi hep kurabileceğim: Okumak cahilliği alır, eşeklik baki kalır (E2Ö).

Açık öğretim lisesi gerekli. Çünkü bizim ülkemizde okul çağı insanlar okumuyor. Maddi sorundan, yaşları ilerliyor. Ama Açık Öğretim Lisesi olduğu için gidebiliyorlar (K3M).

Eklemek istediğim başka bir şey kız çocukları kesinlikle okusun. Anneler, babalar kız çocuklarını kesinlikle okutsunlar. Eğitimlerini yarıda bırakmasınlar. Benim gibi yarım bıraktırmassınlar. Açık lise zorunlu olarak bırakanlar için bence gerekli (K4Ö).

BÖLÜM IV

4. SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırmanın ortaya koyduğu sonuç ve öneriler aşağıda yer almaktadır.

4.1.Sonuçlar

4.1.1. Demografik Özelliklere İlişkin Sonuçlar

Açık öğretim uygulamaları ortaya çıkma amaçları ve felsefesi açısından yetişkin eğitimi kurumlarıdır. Bu araştırmanın temel ilgisi olan katılım sorunsalı açısından bakıldığında araştırma grubunun demografik profilinin ne olduğunu ortaya koyan veriler önem taşımaktadır. Araştırmada cinsiyet, yaş, medeni durum çalışma durumu, aylık kişisel gelir ile anne ve babanın eğitim durumu demografik özellikler olarak ele alınmış ve şu sonuçlara ulaşılmıştır:

Araştırma grubunun % 40.5'i kadın, %59.5'i erkektir. Kadın oranı Türkiye'deki genel ortaöğretimdeki kadın oranından düşüktür. Yaş dağılımı 18-54 arasında değişmektedir (54 yaşın üstünde yalnızca 2 kişi vardır). % 37.6'sı 18 yaşın altındadır. Yaş ilerledikçe katılım düşmektedir. Yaklaşık % 70'i bekardır. Evli olanlar arasında kadınların oranı yükselmektedir. % 50.5'i işsizdir. Çalışan grup içinde çoğunluğu özel sektörde sürekli statüde çalışanlar oluşturmakta ve bunu kamu sektöründe sürekli statüde çalışanlar izlemektedir. % 50.5'inin herhangi bir kişisel geliri yoktur. Tüm grubun % 77.1'i ya hiçbir gelire sahip değildir ya da asgari ücret ve altında bir gelire sahiptir. Gelir ve çalışma durumuna ilişkin bu özellikler öğrenci profilinde alt sosyo-ekonomik statüye işaret etmektedir. Anne ve babanın eğitim düzeyinin düşüklüğü çocukların eğitim durumunu da belirleyen ve yeniden üreten bir kültürel sermaye olarak

ortaya çıkmakta, okumaz yazmazlığın bir kadın sorunu olduğunu araştırma grubu açısından da ortaya koymaktadır.

Yukarıda ele alınan demografik veriler birbirleri ile ilişkili olara ele alındığında farklı sonuçları da gündeme getirmektedir. Cinsiyet dağılımı ele alındığında tüm grup içinde düşük olan kadın oranı ileri yaşlarda yükselme eğilimi göstermektedir. Bu durum toplumsal cinsiyet rolleri ile ilişkili olarak eğitim süreci dışında kalan kadınların daha sonra eğitime dönebilmelerinde Açık Öğretim Liselerinin bir fırsat oluşturduğunu da göstermektedir.

Grubun % 37.6 gibi yüksek bir oranın 18 yaş ve altında olması, birincisi geleneksel ortaöğretimin çağ nüfusunu kapsama ile ilgili sorunlarına, ikincisi 4+4+4 yapısal düzenlemesi ile eğitimin açık lisede sürdürülmesinin olanaklı hale gelmesinin sonuçlarına işaret etmektedir. 18 yaş ve altında kadın ve erkek oranı eşitlenmektedir. Bu oran Türkiye’de genel ortaöğretim içindeki kadın oranından yüksektir.

Çalışma ve gelir durumu ile ilgili veriler toplumsal cinsiyet ayrışmasına dikkat çekmektedir. Kadın işsizlik oranı % 66.2’iken erkek işsizlik oranı % 39.8’dir. Kadınlarda kendine ait bir geliri olmayanlar % 64,3 iken bu oran erkeklerde % 41.2’dir. Kadınlar içinde hiç geliri olmayan ya da asgari ücret ve altında bir gelire sahip olanların toplam oranı kadınlarda % 90.9 iken bu oran erkeklerde % 68.6’dır.

Demografik verilerle ilgili bu sonuçlar Türkiye’de Açık Öğretim Lisesinin yalnızca bir yetişkin eğitimi kurumu olarak işlev göstermediğini ortaya koymaktadır.

4.1.2. Öğrencilerin Eğitim Öz Geçmişlerine İlişkin Sonuçlar

Bu araştırmanın bulguları Açık Öğretim Lisesinde öğrenci olmanın anlamının onların geçmiş öğrenme yaşantılarından bağımsız olarak ele alınamayacağını ortaya koymuştur. Öğrencilerin eğitim öz geçmişlerine ilişkin veriler toplu olarak değerlendirildiğinde sisteme geliş kaynağının yoğunlukla kesintisiz öğrenim olduğunu, ileri yaşta bulunanların 5+3 olarak tanımlanan ortaokul sisteminden geldiğini, çağ nüfusuna tekabül eden 4+4 sisteminden gelenlerin ise grubun yaklaşık % 10’unu oluşturduğunu göstermektedir. Grubun yaklaşık % 13’ü dışardan okul bitirme ya da

açık ilköğretim sistemi olarak ortaya çıkan yetişkin eğitimi sistemlerinden Açık Öğretim Lisesine gelmiştir. Grubun % 60'tan fazlası öğrenimlerine 4 yıl ve daha az ara vermiştir. Hiç ara vermeden devam edenlerin oranı kadınlarda yükselmektedir. Daha az ara vererek gelenler içinde kadın öğrencilerin oranı yükselmektedir. Grubun % 70'inden fazlası daha önce geleneksel ortaöğretim kurumlarına gitmiş ve çeşitli nedenlerle sistemden ayrılarak Açık Öğretim Lisesinde öğrenimlerini sürdürmeye başlamıştır. Bu oran 18 ve altı yaş grubunda % 95'i geçmektedir. Daha önce liseye gitmeme nedenleri % 53 oranıyla ekonomik nedenler ve çalışma zorunluluğu oluşturmaktadır. Kadınların % 30'u ailenin karşı çıkması nedeniyle lise eğitimine daha önce devam edememiştir. Daha önce liseye devam edip ayrılma nedenleri arasında üniversite sınavına daha rahat hazırlanabilmek % 22.6 ile en yüksek oranı oluşturmaktadır. Bu veriler birbirleri ile ilişkili olarak ele alındığında daha özgün diyebileceğimiz sonuçlar ortaya çıkmaktadır.

Öğrencilerin üniversiteye daha rahat hazırlanmak için Açık Öğretim Lisesine geçmeleri, 4+4+4 yapılandırmasının bir sonucudur ve özellikle lise eğitiminin sorgulanması gibi bir durumu ortaya çıkarmaktadır. Çünkü öğrenciler geleneksel lisede derslere devam etmeyi bir zaman kaybı olarak görmekte ve onun yerine dersane gibi okul dışı eğitim ortamlarını üniversite kazanmak için daha elverişli görmektedirler. Öte yandan özellikle üniversite kazanmak amacıyla açık liseye geçenler lise diploması notunun yüksek tutulması için de Açık Öğretim Lisesini daha uygun bulmaktadırlar. Diğer taraftan öğrenime hiç ara vermeden devam edenlerin oranının kadınlarda yükselmesi 4+4+4 yapılanmasından en çok kadınların etkilendiğini göstermektedir.

Nitel araştırma verileri daha önce eğitime devam edememe nedenlerine ilişkin olarak ayrıntılı sonuçlar ortaya koymuştur. Ekonomik nedenlerle eğitime devam edemeyen ve çalışmak zorunda kalanlar; toplumsal cinsiyet, cinsel kimlik ve tercih, inanç ve mezhep, siyasi görüş ayrımcılığı nedeniyle eğitim sürecinden dışlananlar ve kişisel dezavantajları nedeniyle eğitime erişemeyenler için Açık Öğretim Lisesinin ikinci bir eğitim şansı oluşturduğu görülmektedir. Burada belirtilmesi gereken bir husus eğitime devam etmeme konusunda birçok nedenin ekonomik nedenlerle iç içe geçtiğidir.

Ayrılma nedenleri ile ilgili olarak önemli bir sonuç okul disiplin ve kurallarına uyum sağlayama, öğretmenlerin tutum ve davranışlarından rahatsız olma gibi nedenlerin de ortaya çıkmasıdır. Okul kültürüne ilişkin olan bu gibi nedenler geleneksel eğitim

kurumlarının çağ nüfusunu kapsama sorunlarına ve yetersiz rehberlik hizmetlerine dikkat çekmektedir.

4.1.3. Öğrencilere Eğitimlerini Açık Öğretim Lisesinde Sürdürmenin Sağladığı Yararlar İle İlgili Sonuçlar

Yetişkin eğitimi alanyazını tarafından ortaya koyulan, kimi durumlarda yetişkinlerin eğitim ihtiyaçlarının sonradan bilincinde olmaları ve kendilerine sunulan fırsatlardan yararlanma eğilimi bu araştırmanın da ortaya koyduğu sonuçlardan birisidir.

Eğitime Açık Öğretim Lisesinde devam etme çağ nüfusu öğrenciler için büyük ölçüde üniversiteye geçişin daha elverişli bir yolu, yetişkinler için ise hem çalışmaya hem de eğitime erişme olanağı veren ikinci şans eğitimidir. Çalışmaya olanak sağlaması cinsiyet açısından erkek öğrenciler ve istihdam açısından aktif nüfus kesimi tarafından daha önemli görülmektedir.

Geleneksel örgün eğitimle kıyaslandığında ekonomik olması, yetişkinler ve genç öğrenciler için eğitimlerini bu kurumlarda sürdürmelerini teşvik etmektedir.

4.1.4. Açık Öğretim Lisesini Bitirme Amaçları İle İlgili Sonuçlar

Bu araştırmanın temel ilgisi öğrencilerin ortaöğretim düzeyinde örgün yetişkin eğitime tek katılma biçimi ve olanağı olan Açık Öğretim Lisesine ne amaçla geldikleri, Açık Öğretim Lisesinin onlar için ne ifade ettiğidir. Yetişkin eğitimi araştırmalarında da yetişkinleri eğitime katılmaya neyin motive ettiği önemli bir konu alanı olarak ortaya çıkmaktadır.

Yetişkin eğitimi araştırmaları yetişkinlerin eğitime katılma amaçlarının çoklu olabileceğini ortaya koymaktadır. Bu nedenle öğrencilerden birden fazla katılım amacı belirtmeleri istendiğinde en yüksek oranı, grubun % 70.5'ini üniversiteye gitmek, 12.1'ini ise Açık Öğretim Fakültesine gitmek oluşturmakta, bunu % 26.8 ile kendini geliştirme isteği izlemekte, iş ile ilgili amaçlar daha küçük oranlar oluşturmaktadır. En önemli neden sorulduğunda ve amaçlar “mesleki amaçlar” ,”kişisel gelişim amaçları” ,

“akademik amaçlar” ve “diğer amaçlar” biçiminde kategorileştirildiğinde daha farklı sonuçlar ortaya çıkmaktadır. Kategorik olarak bakıldığında daha ileri eğitime devam etmek gibi akademik amaçların en yüksek oranı oluşturduğu; iş bulmak ve iş değiştirmek, işteki pozisyonunu değiştirmek gibi mesleki amaçların bunu izlediği; kendine güvenini geliştirmek, okuma arzusunu gerçekleştirmek, daha kültürlü olmak gibi kişisel amaçların ise daha küçük oran oluşturduğu görülmektedir. Kategorik olarak alındığında cinsiyet ile eğitime devam arasında anlamlı bir fark bulunmazken, yaş ve devam etme amaçları arasında anlamlı bir ilişki bulunup akademik amaçların oranı yaşın ilerlemesine bağlı olarak düşerken, daha ileri yaş gruplarında mesleki amaçların oranı yükselmektedir. Kişisel gelişim amaçlarında ise en yüksek oran 41 ve üstü yaş grubunda olup yaş küçüldükçe oran düşmektedir. Daha öncede belirtildiği gibi geleneksel örgün liseden gelerek Açık Öğretim Lisesinde eğitimine devam edenlerin “akademik amaçlar”ın araştırma grubu içindeki oranlarını yükselttiği söylenebilir.

Nitel araştırma bulguları, Açık Öğretim Lisesi mezunlarının yükseköğrenim fırsatlarını yakalama durumlarının söz konusu olduğunu ancak bunun daha çok Açık Öğretim Fakültesi olarak ortaya çıktığını göstermektedir.

4.1.5. Eğitime Devam Etmede Karşılaşılan Güçlükler ve Öğrenme Sürecine İlişkin Değerlendirmelere İlişkin Sonuçlar

Açık Öğretim Lisesine devam etme sürecinde hem çalışma ve ev yaşamı ile ilgili sorumlulukları birlikte yürütmekten kaynaklı güçlükler yaşanmakta hem de eğitim sürecinin kendisine ilişkin sorunlar gündeme getirilmektedir.

Özellikle erkek öğrenciler ve bir işte çalışanlar, evde yeterince ders çalışmaya zaman ayıramadıklarını belirtmişlerdir. Genç gruplar okula gitmek gibi bir zorunlulukları olmadığı için ve tipik olarak Açık Öğretim Lisesi hedef grupları içinde yer almadıklarından, ders çalışmaya zaman ayırma konusunda sorun dile getirmemişlerdir. Çalışma yaşamı ve gündelik yaşam sorumluluklarının öğrenme sürecine etkisi ile ilgili oranlar sayısal olarak düşük oranlarda ifade edilsede özellikle Nitel Araştırma Bulguları içinde bu konuda çarpıcı ifadeler yer almaktadır.

Açık Öğretim Lisesi kamu eğitim sisteminin bir parçasıdır. Bu nedenle yaklaşık

% 15 oranında bir grup katılım maliyetini karşılamakta güçlük çektiğini belirtse de maliyet temel bir sorun alanı olarak görünmemektedir.

Bu araştırmanın temel ilgisi bir uzaktan eğitim sistemi olarak Açık Öğretim Lisesindeki öğretim sürecinin yapısal bir çözümlemesini yapmamaktır. Ancak bu araştırmayla eğitim sürecinde karşılaşılan sorun alanlarının katılma engellerinin yordanabileceğini söyleyebiliriz.

Öğrencilerin yaklaşık % 30'u temel öğrenme materyali olan kitapları almadığını, yaklaşık % 20'si de aldıkları kitapları anlamadıklarını belirtmektedirler. Yaklaşık % 20'sinin bilgisayarı yoktur. Kadın öğrencilerde bu oran yükselmektedir. Yaklaşık % 85'i internet bağlantısına sahiptir. Ancak araştırma grubunun % 50'si internetten dersleri izlediğini belirtmektedirler. İnternetten dersleri izlediğini belirtenlerin % 60'dan fazlası bazen izlediğini belirtmektedirler. Grubun yaklaşık % 30'u ne internetteki derslerden ne de kitaplardan öğrendiğini belirtmektedir. Bu bulgulardan Açık Öğretim Lisesinde “temel öğrenme materyali olan kitaplardan öğrenme” ve “internette kayıtlı olan dersleri izleyerek öğrenme” olarak düzenlenen öğrenme süreçlerinde sorun olduğu sonucu ortaya çıkmaktadır.

Araştırma grubunda bulunanların yarısından fazlası Açık Öğretim Lisesi öğrenme sürecini yetersiz olarak değerlendirmektedirler. Yetersiz olarak değerlendirenlerin oranı kadın öğrencilerde artmaktadır. Derslerin hepsini anlıyorum diyenler grubun yalnızca %7.6'sını oluştururken, sırası ile matematik, edebiyat, İngilizce, fizik, kimya derslerini öğrenmede güçlük çektiklerini belirtmektedirler.

Öğrenme sürecini etkileyen sorunlarla ilgili görüşler bütünsel olarak değerlendirildiğinde hem araştırma grubunda, hem de çalışma grubunda eğitimin bütün boyutlarına ilişkin sorunlar gündeme getirilmekle birlikte özellikle yüz yüze eğitimin olmamasından kaynaklanan öğrenme güçlüğü grubun büyük çoğunluğu tarafından dile getirilmektedir. Özellikle çalışma grubunda teste dayalı öğrenme sürecinin kalıcı öğrenmeyi sağlamadığının ifade edilmesi, öğrenme sürecine ilişkin olarak yapılan anlamlı bir değerlendirme olarak ortaya çıkmıştır. Eğitimi sürdürme sürecindeki sorun alanları ve saptamaların daha çok ilgili alanyazın bağlamında kurumsal ve durumsal olarak ifade edilen engel grubu ile ilişkili olduğu görülmektedir.

4.2.Öneriler

Bu araştırma sonucunda geliştirilen araştırma önerileri ve uygulamaya yönelik öneriler aşağıda sunulmuştur

4.2.1Araştırma Önerileri

1. Açık Öğretim Lisesinde uzaktan eğitimin pedagojik değerini ortaya koyan araştırmalar yapılmalıdır.
2. Açık Öğretim Lisesi ile farklı eğitim düzeylerindeki açık öğretim uygulamalarını katılım sorunsalı bağlamında karşılaştıran araştırmalar yapılmalıdır.

4.2.2. Uygulamaya yönelik öneriler

1. Açık Öğretim Lisesinin yetişkinlere yönelik bir uygulama olarak sürdürülebilmesi için gerekli önlemler alınmalı, çağ nüfusu öğrencilerinin Açık Öğretim Lisesine geçişini destekleyen uygulamalara son verilmelidir.
2. Açık Öğretim Lisesinde rehberlik ve yönlendirme hizmetleri yeterli hale getirilmeli, eğitim materyalleri yetişkinlerin özellikleri de göz önünde bulundurularak geliştirilmeli ve uzaktan eğitim süreci yüz yüze eğitim olanakları ile desteklenmelidir.
3. Ortaöğretim sistemi müfredatının üniversite sınavları ile ilişkisi gözden geçirilmeli ve geleneksel orta öğretim sisteminde okula uyum ve başarısızlık nedeniyle okul terkini önlemek amacıyla rehberlik hizmetleri geliştirilmelidir.
4. Çalışan yetişkinlerin eğitim için ücretli eğitim izni alabilmelerini sağlayabilecek politikalar geliştirilmelidir.
5. Türkiye’de Açık Öğretim Lisesi, yetişkinlere örgün eğitim fırsatı sunan tek uygulamadır. Akşam lisesi, dışardan bitirme programları gibi yetişkinlerin farklı katılım özelliklerine cevap veren kurumlar yeniden açılmalıdır.
6. Ekonomik nedenlerle eğitime erişemeyenleri geleneksel ortaöğretim sisteminde tutmak için kamusal destek politikaları geliştirilmelidir.

KAYNAKÇA

- Ağın, A. (1985). *Yetişkinlerin örgün mesleki eğitimi (Ankara Örneği)*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Ahl, H. (2006). Motivation in Adult Education: A Problem Solver or a Euphemism for Direction and Control?, *International Journal of Lifelong Education*. 25 (4), 385-406.
- Aksoy, H. H. (2010). Piyasa memnuniyetinin yeni aracı: Kesintili, dini, mesleki ve okul dışında eğitim. *Eğitim Bilim Toplum Dergisi*. 10. (40), 9-24.
- Alkan, C. (1987). *Açık öğretim uzaktan eğitim sistemlerinin karşılaştırmalı olarak incelenmesi*. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları.
- Alkan, C. (1997). *Eğitim Teknolojisi*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Aşır, S. K. (2011). *Mamak Halk Eğitim Merkezi'nde açılan kurslara katılan kadınların eğitime katılma ve terk nedenleri*(Yayımlanmış Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Ayhan, S. (1990). Halk eğitiminde katılma: Ankara'daki Halk Eğitim Merkezlerinde açılan kurslara katılanların özellikleri, katılmalarını güdüleyen etmenler ve programlara ilişkin görüşleri.*Eğitim ve Bilim*.14(77), 71-79.
- Baloğlu, Z. (1990). *Türkiye'de Eğitim: Sorunlar ve değişime yapısal uyum önerileri*. İstanbul: TÜSİAD Yayını.
- Bayram, A., Tosun, Ç.F. (2015). Açık Öğretim Lisesinde Artış: Kadın Öğrenciler. *Eğitim Bilim Toplum*,13 (49), 84-99.
- Boateng, S. K. (2009). Signifant country differences in adult learningadult learning. Luxembourg: Eurastar.
- Boshier, R. (1971). Motivational orientations of adult education participants: A factor analytic exploration of Houle's typology. *Adult Education Quarterly*, 21 (2), 3-26.
- Boshier, R. (1977). Motivational orientations re-visited: Life-space motives and the education participation scale. *Adult Education Quarterly*, 21 (2), 89-115.
- Boshier, R. (1991). Psychometric properties of the alternative from of the educational participation scale. *Adult Education Quarterly*, 41 (3), 150-167.
- Boeren, E., Holford, J., Nicaise, I., and Baert H., (2012). Why do adults learn? Developing a motivational typology across 12 European countries. *Globalisation, Societies and Education*, 10(2), 247-269.
- Bozkurt, M. (1985). Halk Eğitimi Merkezlerinin son beş yıldaki çalışmaları ve karşılaşılan güçlükler(Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara Üniversitesi. Ankara.

- Burgess, P. (1971). Reasons for Adult Participation in Group Educational Activities. *Adult Education*, 22(1), 3-29.
- Cross, P. (1981). *Adults as Learners*. San Francisco: Jossey-Bass.
- Darkenwald, G. G., and Merriam, S. B. (1982). *Adult education: Foundation of practice*. New York: Harper - Row Publishers.
- Duman, A. (2004). Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü yüksek lisans programlarına kayıtlı olan öğrencilerin güdüsel yönelimleri. *Eğitim Bilim Toplum Dergisi*, 2 (6), 34-45.
- Fidan N. (1977). *Eğitimde Yeni Kavramlar ve İlkeler*. Ankara: Tek ışıık matbaası.
- Fowler, G. (1975). The Role of Open Universities in the Reform of Higher Education, Information Bulletin, Council of Europe 3.
- Gordon, H. R. D. (1993). Houle's typology: Time for consideration. *American Vocational Asociation Conference*. Nashville, Tennessee.
- Hakan, A. (1991). *Eğitim sorunlarının çözümünde Açık Öğretim, Eğitim Bilimlerinde çağdaş gelişmeler*, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayınevi.
- Hakan, A., Sözer, E., Kaya, Z., Gültekin, M., ve Anıl, H. (1997). *Açık Öğretim Lisesi uygulamasının değerlendirilmesi*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Hızal, A. (1983). *Uzaktan Eğitim Süreçleri ve Yazılı Gereçler*. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları.
- Houle, Cyril O. (1961). *The Inguring Mind*. Madison: University of Wisconsin Press.
- İşman, A. (1998). *Students perception of a class offered through distence education.* (Doctoral Thesis). Ohio University: USA.
- Johnstone, J., and Rivera, R. (1965). *Volunteers for learning*. Chicago: Aldine Publishing Company.
- Karayağın, Y. (1959). *Mektupla Öğretim*. Ankara: Güzel İstanbul Matbaası.
- Kaya, Z., Odabaşı, F. (1996). Türkiye'de Uzaktan Eğitimin Gelişimi, *Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6 (1), 26-41.
- Kaya, Z., Erden, O., Çakır, H., ve Bağırşakçı N. B. (2004). Uzaktan Eğitimin Temelleri Dersindeki Uzaktan Eğitim İhtiyacı Ünitesinin Web Tabanlı Sunumunun Hazırlanması. *The Turkish Online Journal of Educational Technology-TOJET*.3(20),165-175. <http://www.tojet.net/articles/v3i3/3320.pdf>, Erişim Tarihi:12.04.2017.
- Kazami, F. (2003). *The role of distance learning system for education of women In developing countries: The case of Iran*. Iran: Payame Noor University I. R.

- Kim, A., and Merriam, S. B. (2004). Motivations for learning among older adults in a learning in retirement institute. *Educational Gerontology*, 30 (6), 441-455.
- Lowe, J. (1985). *Dünyada Yetişkin Eğitime Toplu Bakış*. (T. Oğuzkan, Çev.). Ankara: UNESCO Türkiye Milli Komisyonu.
- Malkoç, G. (1983). *Kadıköy Halk Eğitimi Merkezi meslek kurslarını izleme araştırması*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Boğaziçi Üniversitesi, İstanbul.
- Mcliver, R., and Kruger, K. (1993). Women in Distance Education. *Open Forum*, 3,2.
- Merriam., B. S.(2013). *Nitel Araştırma*. (S.Turan, Çev.). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Metinel, E. (1973). Yurdumuzdaki Halk Eğitimi Çalışmalarında Mektupla Öğretimin Yeri ve Önemi. *Mesleki ve Teknik Öğretim Dergisi*, 20 (239),26-30.
- Moore, M. G., and Kearsley, G. (2005). *Distance Education: A Systems View*. Canada: Wodswath.
- Morstein, B. R., and Smart, J. C. (1974). Reasons for Participation in Adult Education Courses: A Multivariate Analysis of Group Differences. *Adult Education Quarterly*, 24 (2), 83-98.
- Norton, S. P. (2007). The new reality: Participation of elected government officials of the state of Kansas in emergency management training post September 11, 2001 (Published Doctoral Dissertation, Kansas State University, Manhattan Kansas). Retrieved from https://www.researchgate.net/publication/29867636_The_new_reality_Participation_of_elected_government_officials_of_the_State_of_Kansas_in_emergency_management_training_post.
- Okan, K. (1980). *Dünyada Açık Öğretim yoluyla öğretmeni işbaşında yetiştirme (UNESCO Raporu)*. Ankara: Ayyıldız Matbaa.
- Özdil, İ. (1986). *Uzaktan eğitimin evrensel çerçevesi ve Türk Eğitim Sisteminde uzaktan eğitimin yeri*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayını.
- Özer, B. (1989). *Uzaktan Eğitim yaklaşımıyla uygulanan eğitim ön lisans programının öğretmenlik meslek bilgisini kazandırma yönünden etkinliği*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.
- Özer, B. (1990). Uzaktan eğitimin evrensel yapısı. *Kurgu Dergisi*. 211(8), 569-594. <http://dergipark.ulakbim.gov.tr/kurgu/article/viewFile/5000174783/5000157656>.
Son Erişme Tarihi: 05.03.2016
- Öztürk, D. (1978). Halk Eğitiminin kalkınmadaki rolü, eğitimin kalkınmadaki rolü. Eğitimin kalkınmadaki rolü adlı yüksek lisans ders notu. (Çoğaltma), Hacettepe Üniversitesi, Ankara.

- Rubenson, K. (2001). Barriers to participation adult education, K. Rubenson (Ed). *Adult Learning and Education* (216-220). UK: Elsevier Ltd.
- Sağlam, M. (1997). *Açık Öğretim Lisesi yurtdışı programının değerlendirilmesi*. Eskişehir: FRTEB.
- Schlosser, L., Simonson, M. (2006). Distance Education: Definiton and Glossary of Terms, (2nd ed.). Greenwich: CN: Information Age Publishing.
- Sheffield, S. B. (1964). "The Orientations of Adult Continuing Learners," The Continuing Learner. Daniel S.(Ed.), Center for the Study of Liberal Education for Adults, (s. 1-22). Chicago.
- Simonson, M. R., Smaldino, S., Albright, M., and Zvacek, S. (2003). Teaching and learning at a distance. Upper Saddle River, NJ: Merrill.
- Tahirgil, Ş. (1976). YAYKUR'da bir Türkçe Dersi, *Cumhuriyet*, 14.08.1976.
- Teker, N. (1996). *Uzaktan Eğitim (Açık Öğretim Lisesi Örneği)*. Türkiye 1. Uluslararası Uzaktan Eğitim Sempozyumu, Bildiriler. Ankara: MEB; FRTEB.
- Tekin, M. (1988). *Ankara ilinde yetişkinleri örgün yetişkin eğitimi programlarına katılmaya güdülen etmenler ve yetişkinlerin katılmada karşılaştıkları güçlükler*. (Yayımlanmamış doktora tezi). Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Tekin, M. (1990). Yetişkin Eğitiminde Katılma ve İlgili Araştırmalar. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 22(2), 547-563.
- Tekin, M. (1991). Dünyada ve Türkiye' de Halk Eğitimi ve Sorunları. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisi*. 24 (1), 1-12.
- Tekin, M. (1996). *Yetişkin Eğitiminde Radyo ve Televizyon*. Ankara : Yüksel Matbaacılık.
- Tezcan, F. (2012). *Halk eğitimlerine katılan yetişkin öğrenenlerin güdüsel yönelimleri (Muğla ili merkez ilçe halk eğitimi merkezi kursları örneği)* (Yayımlanmış Doktora Tezi) Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Tucker, S. Y. (2003). A portrait of distance learners in higher education. *Turkish Online Journal of Distance Education*, 4(1), 2-9.
- Tuğrul, Y. (1982). *Ankara Halk Eğitimi Merkezlerine devam eden katılımcıların istekleri ve beklentileri* (Yayımlanmamış Araştırma Raporu), Ankara: MEB Yaygın Eğitim Enstitüsü Yayını.
- UNESCO (1985). A European Perspective on the Unesco 1985 World conference on Adult Education, www.eric.ed.gov/ERICwebportal (erişim tarihi:12.04.2017).
- Ural, A., Kılıç, İ. (2013). *Bilimsel araştırma süreci ve SPSS ile veri analizi*. Ankara: Detay yayıncılık.
- Ural, O. (1991). *The reason for participating in adult education programs in Turkey* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Boğaziçi Üniversitesi, İstanbul.

- Verduin, J. R., and Clark T. A. (1994). *Uzaktan Eğitim: Etkin uygulama esasları* (İ. Maviş, Çev.). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Basımevi.
- Von Prummer, C. (2000). *Women and distance educations: Challenges and oppotunities*, London:Routledge Published.
- Yılmaz, E. (2009). *Açık Öğretim Lisesi ve Mesleki Açık Öğretim Lisesi öğrencilerinin insani değer profillerinin karşılaştırılması*(Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Yeditepe Üniversitesi,İstanbul.

EKLER

EK A. İzin Yazısı

T.C.
ÇANKAYA KAYMAKAMLIĞI
İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü

29.07.2016
kolleptenat

Sayı :78520003-605.99-E.8066909

28.07.2016

Konu :Araştırma İzni -
Bediha ŞAHİN

ÇANKAYA HALK EĞİTİM MERKEZİ MÜDÜRLÜĞÜNE

- İlgi :a) M.E.B. Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğünün 2012/13 nolu Genelgesi.
b) İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nün 30.06.2016 tarihli ve 14588481-605.99-E.7819597 sayılı yazısı.

Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yaşam Boyu Öğrenme ve Yetişkin Eğitimi Anabilim Dalı Yetişkin Eğitimi doktora öğrencisi Bediha ŞAHİN'in "Açık Öğretim Lisesinde Öğrenim Gören Öğrencilerin Katılım Örüntüleri" konulu tez kapsamında uygulama talebi İl Milli Eğitim Müdürlüğü Araştırma Komisyonunca incelenmiş olup, kurumunuzda uygulama yapılması İl Milli Eğitim Müdürlüğünün ilgi(b) yazı ile uygun görülmüştür.

Uygulama formunun(7 sayfa) uygulama yapılacak sayıda araştırmacı tarafından çoğaltılarak, araştırmanın ilgi(a) Genelge çerçevesinde, kurum müdürünün sorumluluğunda kurum yöneticilerinin de uygun gördüğü takdirde gönüllülük esasına göre yazımız ekinde gönderilen mühürlü uygulama araçlarının uygulanmasına izin verilmesini rica ederim.

Methi ÇELİK
Müdür a.
Şube Müdürü

Ek :

- 1-Uygulama formu (7 sayfa)
2-İlgi(b) yazı (1 sayfa)

Güvenli Elektronik İmza
Aslı ile Aynıdır
28.07.2016

Namık Kemal Mah. Kumrular Cad. No:7 Ç Kızılay ANKARA
Elektronik Adres: www.meb.gov.tr
e-posta: cankaya@yayin-strateji.meb.gov.tr

Ayrıca tebliğ için: Prof. AKGÜL E-Merakur
Tel: 0312 4488678 144
Faks: 0312 4488685

Bu evrak güvenli elektronik imza ile onaylanmıştır. http://evrak.sorgu.meb.gov.tr adresinden d75a-1496-3c8a-9d7c-5f44 kodu ile teyit edilebilir.

EK B. Eğitime Katılma Ölçeği

Değerli Açık Öğretim Lisesi Öğrencisi,

Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yaşam Boyu Öğrenme ve Yetişkin Eğitimi Anabilim Dalı Doktora programı kapsamında yürütülen bu çalışmanın amacı Açık Öğretim Lisesi Öğrenci ve Mezunların Katılım Örüntüleri'ni (Ankara İli Çankaya İlçesi Örneği) belirlemektir. Sorulara vereceğiniz yanıtlar, yalnızca bilimsel amaçlar için toplu olarak değerlendirilecektir. Bu nedenle adınızı soyadınızı yazmanıza gerek yoktur.

Lütfen aşağıdaki soruları dikkatle okuduktan sonra, sizin durumunuza uygun düşen seçeneği işaretleyiniz ve yanıtlanmamış soru bırakmayınız.

Sorulara objektif ve samimi cevaplar vereceğinize inanıyorum. Bu bilimsel çalışmaya yapacağınız katkılar için şimdiden teşekkür ederim.

Saygılarımla

Bediha Şahin

Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Yaşam Boyu Öğrenme ve Yetişkin Eğitimi Anabilim Dalı
Doktora Öğrencisi

ANKET FORMU

Tarih :

Saat :

Yer :

1. Yaşınız:

- ( ) 18 yaş ve altı
 ( ) 19 - 25
 ( ) 26 - 35
 ( ) 36 – 40
 ( ) 41 - 47
 ( ) 48 - 54
 ( ) 55 yaş ve üstü

2. (18 YAŞ VE ALTI YAŞ GRUBUNDAN OLANLAR CEVAPLAYACAK)

Açık Öğretim Lisesine hangi okuldan geldiniz?

- ( ) Örgün Liseden ayrılarak geldim
 ( ) İlköğretimin ikinci kademesinden geldim

3. Cinsiyetiniz?

Kadın ( ) Erkek ( )

4. Medeni Durumunuz?

Evlili ( ) Bekar ( ) Dul ya da Boşanmış ( )

5. Eğitim düzeyiniz?

- ( ) İlköğretim kesintisiz 8 yıl
 ( ) İlköğretim (4+4)
 ( ) Ortaokul

6. Ortaokulu bitirdiğiniz okul sistemi hangisidir?

- ( ) Dışarıdan
 ( ) Açık İlköğretim
 ( ) Örgün Okul Sistemi

7. Çalışma Durumunuz?

- ( ) Çalışmıyorum, işsizim
 ( ) İşçi emeklisiyim
 ( ) Memur emeklisiyim
 ( ) Kamu sektöründe sürekli statüde çalışıyorum
 ( ) Kamu sektöründe geçici statüde çalışıyorum
 ( ) Özel sektörde sürekli statüde çalışıyorum
 ( ) Özel sektörde geçici statüde çalışıyorum
 ( ) Kendi işimde çalışıyorum
 ( ) Sürekli bir işim yok iş buldukça çalışıyorum
 ( ) Diğer (LÜTFEN BELİRTİNİZ).....

8. Aylık kişisel geliriniz?

- ( ) Gelirim yok
 ( ) 1300 ve altı TL
 ( ) 1300 – 1500 TL
 ( ) 1501 – 2000 TL
 ( ) 2001 - 2500 TL
 ( ) 2500'den fazla TL

9. Anne ve babanızın eğitim durumunu belirtiniz

	Anne	Baba
Okuryazar Değil	( )	( )
Sadece Okuryazar	( )	( )
İlkokul Mezunu	( )	( )
Ortaokul Mezunu	( )	( )
Lise ve Dengi Mezunu	( )	( )
Yüksekokul Mezunu	( )	( )
Üniversite Mezunu	( )	( )
Lisansüstü Mezunu	( )	( )

10. Ortaokulu bitirdiğinizden Açık Öğretim Lisesine kayıt oluncaya kadar kaç yıl geçti?

- ( ) Ara vermedim
 ( ) 1 yıldan az
 ( ) 1-4 yıl
 ( ) 5-8 yıl
 ( ) 9-12 yıl
 ( ) 13-16 yıl
 ( ) 17- 20 yıl
 ( ) Daha fazla

11. Açık Öğretim Lisesine kayıt olmadan önce başka bir liseye devam ettiniz mi?

- ( ) Daha önce liseye gitmedim.
 ( ) Liseye devam ettim bitirmeden ayrıldım (14. SORUYA GEÇİNİZ).

(ÖNCEKİ SORUDA LİSEYE GİTMEDİM SEÇENEĞİNİ İŞARETLEYENLER CEVAPLAYACAK) Daha önce liseye gitmemenizin nedeni ne idi?

(BİRDEN FAZLA SEÇENEK İŞARETLENEBİLİR)

- ( ) Ailem okumama karşı çıktı.
 ( ) Ekonomik nedenlerle devam edemedim.
 ( ) Hayatımı kazanmak için çalışmak zorunda kaldım.
 ( ) Daha önce okumanın gerekli olduğuna inanmıyordum.
 ( ) Bulunduğum yerleşim yerinde lise yoktu.
 ( ) Başarılı bir öğrenci olmadığım için cesaret edemedim.
 ( ) Diğer (LÜTFEN BELİRTİNİZ).....

12. Bunlardan en önemlisi sizce hangisidir? (LÜTFEN BELİRTİNİZ).....

13. (11.SORUDA LİSEYE DEVAM ETTİM, BİTİRMEYEN AYRILDIM SEÇENEĞİNİ İŞARETLEYENLER CEVAPLAYACAK) Bugünkü görüşünüze göre örgün liseden ayrılma nedeniniz ne idi? (BİRDEN FAZLA SEÇENEK İŞARETLEYEBİLİRSİNİZ)

- ☐ ( ) Evdeki çalışma imkanlarım yeterli değildi.
- ☐ ( ) Ekonomik nedenlerle devam edemedim.
- ☐ ( ) Dersleri anlamada güçlük çektim.
- ☐ ( ) Ailem okumamı istemedi.
- ☐ ( ) Dersler ilgimi çekmedi.
- ☐ ( ) O zamanlar eğitimin gerekli olmadığını düşünüyordum.
- ☐ ( ) Eğlence ve oyun için ayırdığım zamandan fedakarlık edemedim.
- ☐ ( ) Okul kurallarından ve disiplininden hoşlanmadım.
- ☐ ( ) Okula devamsızlık süremi bitmesi.
- ☐ ( ) Arkadaş ortamı nedeniyle başarısız oldum.
- ☐ ( ) Üniversite sınavına rahat hazırlanmak istedim.
- ☐ ( ) Taşınma nedeniyle okul değişikliğine uyum sağlayamadım.
- ☐ ( ) Sağlık sorunu
- ☐ ( ) Diğer (LÜTFEN BELİRTİNİZ).....

14. Bunlardan en önemlisi sizce hangisidir? (LÜTFEN BELİRTİNİZ).....

15. Öğreniminizi örgün lise yerine Açık Öğretim Lisesinde sürdürmenizin sağladığı yararlar nelerdir? (BİRDEN FAZLA SEÇENEK İŞARETLEYEBİLİRSİNİZ)

- ☐ ( ) Çalışmama olanak sağlaması
- ☐ ( ) Bulduğum yerde yüz yüze eğitim alabileceğim bir kurum olmaması
- ☐ ( ) Yaşıma uygun olarak ikinci şans vermesi
- ☐ ( ) Ekonomik olması
- ☐ ( ) Programı tamamlamanın yüz yüze eğitime göre kolay olması
- ☐ ( ) Üniversite sınavını daha kolay kazanacağımı düşünmem
- ☐ ( ) Karma Sisteme karşı olduğumdan.
- ☐ ( ) Sağlık sorunu

16. Bunlardan en önemlisi sizce hangisidir? (LÜTFEN BELİRTİNİZ).....

17. Açık Öğretim Lisesine devam etme amacınız nedir? (BİRDEN FAZLA SEÇENEK İŞARETLEYEBİLİRSİNİZ)

- ( ) Bu programı tamamlayıp iş bulmak
 ( ) Bu programı tamamlayıp işimi değiştirmek
 ( ) Bu programı tamamlayıp işteki pozisyonumu değiştirmek
 ( ) Mevcut çalıştığım işte daha yeterli olmak
 ( ) Kişisel merakım ve kendimi geliştirme isteği
 ( ) Çalıştığım kurum bu programa katılmayı önerdiği için
 ( ) Çalıştığım kurum bu programa katılmayı zorunlu tuttuğu için
 ( ) İş yaşamım için geleceğe dönük bir yatırım olduğunu düşünüyorum
 ( ) İlgi duyduğum için
 ( ) Askerlik tescilim için
 ( ) Paso almak için
 ( ) Açık Öğretim Fakültesine gitmek istediğim için.
 ( ) Üniversiteye gitmek için (Açık Öğretim Fakültesi Dışında).
 ( ) Ehliyet almak için
 ( ) Diploma için
 ( ) Diğer (LÜTFEN BELİRTİNİZ).....

18. Bunlardan en önemlisi sizce hangisidir? (LÜTFEN BELİRTİNİZ).....

19. Çalışıyor olmanız başarınızı etkiliyor mu? (SADECE ÇALIŞANLAR YANITLAYACAK)

Evet ( ) Hayır ( )

20. Günlük yaşamdaki sorumluluklarınız başarınızı etkiliyor mu?

Evet ( ) Hayır ( )

21. Bu programın toplam katılım maliyeti yıllık ne kadardır?

- ( ) Bilmiyorum
 ( ) 25 - 100
 ( ) 101-175
 ( ) 176 - 250
 ( ) 250'den fazla

22. Bu programın katılım maliyeti kim tarafından karşılanmaktadır?

- ( ) Kendim karşılıyorum
 ( ) Ailem karşılıyor
 ( ) Çalıştığım kurum karşılıyor

23. Okul giderlerini karşılamakta güçlük çekiyor musunuz?

Evet(çekiyorum) ( ) Hayır (çekmiyorum) ( )

24. Ders kitaplarını anlamakta güçlük çekiyor musunuz?
 Evet(çekiyorum) ( ) Hayır (çekmiyorum) ( )
25. Evde ders çalışmaya yeterince zaman ayırıyor musunuz?
 Evet(ayırabiliyorum) ( ) Hayır (ayıramıyorum) ( )
26. Bilgisayarınız var mı?
 ( ) Evet (var)
 ( ) Hayır (yok)
27. İnternet bağlantınız var mı?
 ( ) Evet (var)
 ( ) Hayır (yok)
28. İnternette dersleri takip ediyor musunuz? (CEVABINIZ HAYIR İSE 32. SORUYA GEÇİNİZ LÜTFEN)
 ( ) Evet (izliyorum)
 ( ) Hayır (izlemiyorum)
29. İnternette dersleri ne sıklıkla takip ediyorsunuz?
 ( ) Genellikle takip ediyorum.
 ( ) Bazen takip ediyorum.
30. Açık Öğretim Lisesinden verilen eğitimin yeterli olduğunu düşünüyor musunuz?
 ( ) Evet (yeterli)
 ( ) Hayır (yeterli değil)
 ( ) Fikrim yok
31. Öğrenme sürecinizde aşağıdakilerden hangisi daha çok etkili olmaktadır?
 ( ) Basılı materyallerden (kitap, soru bankası) kendi kendine öğrenme
 ( ) İnternetteki derslerden izleyerek öğrenme
 ( ) Hiçbiri
32. Hangi dersleri anlamakta güçlük çekiyorsunuz?
 .....

33. Açık Öğretim Lisesinin de başarınızı etkileyen hangi sorunlar yaşıyorsunuz?
(BİRDEN FAZLA SEÇENEK İŞARETLEYEBİLİRSİNİZ)
- ☐ Dersleri anlama ve öğrenme sorunu
  - ☐ İnternette yayınlanan derslerin yetersizliği
  - ☐ Ders içeriği ile ilgili sorunlar
  - ☐ Yüz yüze eğitimin olmaması
  - ☐ Basılı materyalin yetersizliği
  - ☐ Uygulamalı derslerin yetersizliği
  - ☐ Çalışma yaşamından kaynaklanan yorgunluk nedeniyle yoğunlaşma eksikliği
  - ☐ Diğer (LÜTFEN BELİRTİNİZ).....
34. Bunlardan en önemlisi sizce hangisidir? (LÜTFEN BELİRTİNİZ).....

Anket tamamlanmıştır. Ayırdığınız değerli zamanınız ve katkılarınız için teşekkür ederim.

ÖZGEÇMİŞ

Adı ve Soyadı : Bediha ŞAHİN

Doğum Tarihi : 20.10.1975

İletişim Bilgileri : Metin Akkuş Mahallesi, Sinan Caddesi,
Köşk Apt. No: 119/8 Dikmen/ANKARA

Tel : 0532 647 72 73

E-posta adresi : bediasahin5179@gmail.com

Öğrenim Durumu: Lisans

<i>Derece</i>	<i>Bölüm/Program</i>	<i>Üniversite</i>	<i>Yıl</i>
<i>Lisans</i>	<i>Arkeoloji ve Sanat Tarihi</i>	<i>Ankara Üniversitesi</i>	<i>1995</i>
<i>Yüksek Lisans</i>	<i>Cumhuriyet Tarihi</i>	<i>Gazi Üniversitesi</i>	<i>2011</i>

İş Deneyimi:

<i>Unvan</i>	<i>Görev Yeri</i>	<i>Yıl</i>
<i>Tarih ve Rehber Öğretmeni</i>	<i>Sınav Dershanesi</i>	<i>2004-2007</i>
<i>Ankara Seramik</i>	<i>Yönetici Temsilcisi</i>	<i>2007-2010</i>